broj 95 cijena 50d
SIRIUS
BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE
Juanita Coulson:
NEPLANIRANI LET
i druge najljepše sf pripovijetke Ray Bradbury: TREĆA EKSPEDICIJA

Sadržaj

Sirius 95

Riječ urednika

Juanita Coulson: Neplanirani let

Ray Bradbury: Treća ekspedicija

Zdravko Valjak: Tri ćutne ili pak bešćutne varijacije na »Hladne jednadžbe«

Eric Norden: Nasljednici na okupu

Lisa Tuttle: Brod od kamena

Damir Mikuličić: Plakon

Frederic Brown: Krv

Avram Davidson: Odstrel

Dimitar Todorovski: Mir

Sam J. Lundwall: Nema nikoga ovdje, osim nas sjena

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI

Za Sirius..nie za Sirius

SIRIUS broj 95,

Svibanj 1984.

● SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković. dr. Vladimir Anić, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica, Ana Župan-Bender.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 50 dinara. Pretplata: za jednu godinu 600 dinara (s popustom 10% 540 dinara), za šest mjeseci 300 dinara (s popustom 270 dinara). Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzent Darije Đokić. – Grafička oprema: Ivica Bartolić i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: MasterYoda

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju (a ovaj put, bogme, makar nije osmi mart, i čitateljice)!

= Nisam siguran da ćete mi oprostiti što ovu stranicu ovaj put posvećujem (narcisoidno, samodopadno, egoistički i si.) samo SIRIUSU a ne i ostalim pojmovima koji počinju sa »sf«, kao što su sf, sfalerit, sfera, sfinga, sfinkter, sfumato, sfušavanje i slično.

= Počet ću s ovim brojem SIRI USA (a s njime ću, vidjet ćete, i završili ovu »riječ«). Pripovijest Zdravka Valjka u ovome SIRIUSU učinit će se, možda, šakom u oko Vama koji niste pročitali (u SIRIUSU 80, veljača '83) priču Sama Godwina »Hladne jednadžbe«. Naime, Valjakove »Tri... varijacije« su tri nova moguća završetka te inače vrhunske pripovijesti. Prema tome: svi na čitanje SIRIUSA 80. pa tek onda na pohvale »Varijacijama«...

= U »za... nije za« u ovome broju opet je mnogo ocjena Vaših priča pisanih na slovenskom jeziku. Te je ocjene, kao sto i piše na prethodnoj stranici, dao Žiga Leskovšek, jedan od najboljih slovenskih znalaca sf-a i odnedavna jedan od SIRIUSOVIH recenzenata. Najbolji slovenski pisci sf-a priznaju Zigi ne samo stručnost nego i krajnju objektivnost. Stoga Vašu jadikovku »... ne shvaćam ocjenu Zige L. da moje priče nisu baš ni za što. Pisao sam ih za SIRIUS i prema Vašim dosadašnjim kriterijima; time što su te priče pisane na slovenskome dali na ocjenu 2. L. promijenili ste, za te priče, dosadašnje SIRIUSOVE kriterije. Na žalost, znam »ukus« druga Z. L., pa zbog njegove utjecajnosti, priče nisam ni nudio za objavljivanje u Sloveniji. Molim Vas da priče pročitate sami, jer kao urednik ipak imate i vlastito mišljenje... dakle (tu jadikovku) shvaćam doista, ali samo ljudski, kao normalnu čovječju reakciju na kritiziranje dragoga vlastitog čeda... Inače, Vaše sam priče pročitao (slovenski mi je materinski jezik) — i posve se slažem sa Žigom i njegovom ocjenom, smatrajući da je ona posve na razini jedinstvenoga SIRIUSOVOGA kriterija...

= Slušao sam (25. III i 1. IV 84) na Drugom programu Radio-Zagreba dramatizaciju Curičićeve priče »Sume, kiše. grad i zvezde«, nagrađene SFerom i (prije toga) objavljene u SIRIUSU. Moram priznati, priča mi »u riječima« djeluje još bolje nego »u slovima«! I potiče me na razmišljanje: a što bi se dogodilo da i neka od naših osam televizija snimi nešto od ovoga našeg jedinog, jugoslavenskog sf-a? Fuj, baš razmišljam nestabilizacijski i ne MFovski... Strani sf je ipak jeftiniji, pa makar i plaćali devizama za

prijevode Curčića, Mikuličića. Pihača ili Mateljanice s engleskoga, kineskog švedskog ili njemačkog ...

= Kad je već riječ o Mateljanici, da završim. U nekom našem listu sam prije mjesec dana pročitao ljeposlov Igora Mandića u kojem se on posve feministički čudi postojanju ženskoga sf-a, ili, kako on kaže, pisati o sf-u ili o menstruaciji, pitanje je sad. Bez obzira na to što je dragome nam Igoru draže od toga dvoga, ja se, kao urednik SIRIUSA, ipak opredjeljujem za sf. I zainat Njegovoj Malenkosti, sasvim reklamerski ponovo stavljam na naslovnu stranicu jednu »mačku«, koju kao i onih po Njemu nabrojanih šest poznajem samo po onome što su napisale, pamtim samo po prezimenima, a nikad ih nisam vidio niti se zanimao pišu li perom, strojem ili nečim trećim. »Mačka« ovaj put nije našijenka, strankinja je, no draga mi je stoga što se umjesto za Igorovu tekuću preokupaciju opredijelila ipak za dobar — sf. Ako mislite drukčije, pišite to svome:

BORIVOJU JURKOVIĆU

Juanita Coulson:

Unscheduled Flight

Prevela Vesna Mahečić

Neplanirani let

— Vi ste doista uporni, gospođice Landis.

— Za to me i plaćaju — odvratila je Mara.

Tamna obrva izvijala se nad mrkim licem, ali Mara je ipak izmamila zbunjeni osmijeh.

— No, dobro. Bili ste uporniji od ostalih. Valjda vam to daje pravo na nekoliko odgovora.

— Zar intervju?

— Inače neću imati ni trenutka mira, sve do San Juana, zar ne? — On se zavali u pohabano sjedalo rezignirano, premda ne i razljućeno. — Nastojte me korektno citirati.

Upornost se i opet isplatila. Mara Landis, novinarski as, a ono maloprije bilo je finale jurnjave za Glennom Bayardom, koji je vješto izmicao, na jednom neplaniranom letu prema Karibima, što je značilo odbacivanje u vjetar svih njezinih planova. Ovaj mali zadatak predstavljao je pad u odnosu na velike, odvojene ptičice s kakvima je navikla razgovarati, ali potencijalna priča bila je vrijedna neudobne vožnje.

Mara pritisnu »start« na svom kasetofonu.

— Da li biste mogli govoriti o razlozima što su vas naveli da ostavite huntu? — Dok je Bayard razmišljao o svom odgovoru, dodala je: — Kao i za ovo putovanje.

Na trenutak se pitala nije li malo prenaglila, ali njezino šesto čulo za raspoloženje sugovornika nije ju iznevjerilo. Bayard je pomirljivo slegnuo ramenima.

— Vidim da ste dobro naučili svoj posao. No, idem u San Juan da

pronađem svoga brata, ako budem mogao. Prošlo je više od šest mjeseci otkad je otplovio iz SAD. Očekivali smo da će se dosad javiti.

— Je li istina da je planirao sastanak s nekim kubanskim disidentima? Bilo je priča...

— Uvijek ima priča. — Takva su pitanja morala biti stara priča za svjetski poznatog vojnika-plaćenika. Obojica, i Glenn Bayard kao i njegov mlađi brat usijane glave, borili su se, na svim mogućim stranama barikada, u tolikim pobunama i kontrapobunama. — Nemam komentara što se tiče Kitovih političkih planova. Nestao je a ja namjeravam pokrenuti potragu. Međutim, govorio bih o svojoj nedavnoj »adbikaciji«, ako vas to zanima.

Mara kimnu glavom i on poče popunjavati praznine u sadržajima kratkih vijesti, jedan detaljan opis ideala što su ukisli s vremenom, priča o nekadašnjim oslobodiocima koji su se pretvorili u tirane. Dobar, konkretan, sugestivan materijal. Ništa oholo, lažno u cijeloj priči. To će se pisati samo od sebe.

Podijelila je svoju koncentraciju ubacujući koje pitanje, rijetko, samo kada je to bilo potrebno. Ostatak pažnje posvetila je čovjeku koji je stajao iza tih riječi. Glenn Bayard je dobro izgledao za nekog, tko je nabio toliko živoga u četrdesetak godina. Prije nego što ga je srela, Mara je pogrešno pretpostavljala da Bayard nikako ne može odgovarati svom liku iz novina. Da bi pobudio zavist malih smrtnika, morao je nabaciti malo gline i ublatiti svoje hlače i cipele. Da li je i Kit Bayard bio tog kova? Ako jest, Maru je svrbjelo da priču slijedi dalje do zaključka: dva čuvena plaćenika ponovo zajedno, a Mara Landis ondje, na mjestu događaja dobiva ekskluzivan intervju!

— ...konačno mi se činilo kao da uzalud tratim svoje vrijeme. Više nisam mogao sebe uvjeravati kako radim u ime nečega, ne tada... — Eayard zastane mršteći se. Dok je Mara isključivala kasetofon, nagnuo se preko nje vireći napeto kroz prozor.

U drugim okolnostima, bez one niti napetosti, njoj bi takav položaj bio ugodan. Tako je imala priliku da promotri izbliza zanimljiv trag od opekline ispod njegova desnog uha i nezacijeljenu posjekotinu na samom obrazu. Spomeni onog nedavnog južnoameričkog pokolja? Kad bi se on još malo opustio, ona bi ga upitala. Čitatelji vole takve sitnice.

Što je to gledao? Je li otkrio kvar u radu letjelice? Bayard se ispravio a

zatim nagnuo na drugu stranu, zavirujući u pilotsku kabinu. Na tom zgodnom avionu čak ni obična vrata nisu sprečavala Maru da gleda pilote sa svega nekoliko metara. Činilo se da ti ljudi imaju pune ruke posla i to usred leta. Problem? Grickao ju je nemir, pomisao na neadekvatne mjere sigurnosti na ovakvim neplaniranim letovima.

— Osjećate li i vi? — upita Bayard glasom dirljivo blagim i dubokim.

Mara baci pogled prema krilu. Prizor je bio neodređeno drugačiji, ali ona nije bila kadra točno odrediti što nije u redu.

— Ja nisam...

Iznenada se more i nebo spojiše u kovitlac stvarajući vrtoglavu mješavinu plavetnila. Boja je bila izuzetno lijepa za haljinu ili odijelo, ali nije imala ništa zajedničko s onim što je Mara željela vidjeti kroz prozor aviona. Marin se želudac okrenuo, povučen osjećajem pokreta, osjećajem sporo ubrzavanog okretanja, vrteške što hvata zamah premda se avion nije okretao.

Naprotiv, padao je, kao kad bi netko pritisnuo dugme za spuštanje u ekspresnom dizalu. Mara je dahnula, poželjevši da ima zakopčan sigurnosni pojas. Bayardova ruka snažno obuhvati njezinu.

— Sad ga imaju — reče on tajnovito.

Ona se borila sa željom da stisne oči i postupno je shvaćala na što on misli. Avion je hvatao ravnotežu. Što se god bilo dogodilo, piloti su ponovno kontrolirali avion. Ili možda nisu? Taj kovitlac što je izazivao mučninu, ta neodređena mješavina mora i neba i dalje je trajala, uskipjelo plavetnilo bez horizonta.

Stjuardese su imale pune ruke posla smirujući zaplašene putnike. Bayard ustane pokazujući u punoj mjeri svoj dar za zapovijedanje.

— No, dobro, surađujemo s posadom. Neka svi ostanu mirni, pa ćemo se već izvući iz ovoga.

Mara je odmjerila njegovu publiku. Nekoliko parova srednjih godina na odmoru, šest obijesnih školaraca i tri izmučena biznismena. Bilo zbog vremena ili zbog novca, oni su se javili za ovaj let: sad su promatrali tu razmazanu mrlju s one strane prozora očigledno žaleći što nisu ostali kod kuće. Mara skoči na noge pridružujući se ekipi:

— Sigurna sam da ste već prepoznali Glenna Bayarda, a znam da ste svi vi čuli o njegovoj famoznoj sreći. Ta ga je izvukla iz svake gužve, od Konga do Čilea, bez ijedne ogrebotine. Pa nemamo se čega bojati dok je on s nama, zar ne?

Nategnuti smijeh je prostrujao malom grupom, a stjuardesa prošapta:

— Hvala. Oboma. Već sam se počela ježiti.

Bayard dodirnu Marino rame i namignu joj.

— Kad budem uzimao agenta za štampu, povjerit ću vam taj posao. Pogledat ću naprijed, možda mogu nekako pomoći. — On krenu prema kabini, dok ga je Mara pratila pogledom boreći se protiv vrtoglavice.

Bila je dovoljno blizu, tako da je mogla čuti kako se kopilot žali:

— Magnetski kompas se vrti kao zvrk, a prokleti žiro... Što se događa, k vragu? Pete, jesi li provjerio...

Košulja prvog pilota potamnjela je od znoja. Naglim je potezom strgnuo slušalice i odbacio ih u stranu. Buljio je u svog suradnika, u Bayarda, dok mu je lice preplavio izraz zaprepaštenja i nevjerice.

— Do đavola! Bermudski trokut! To mora biti! — viknuo je pokazujući na mješavinu bez horizonta iza prozora.

Mara je napeto razmišljala. U njezinu je časopisu bila objavljena serija članaka o tajnovitim pojavama uključujući i jedan o fenomenu Bermudskog trokuta Koliko se sjećala, ta zagonetka nije bila sasvim razjašnjena. Zbog putnika se prisilila na vedri smiješak dok je slušala.

»Unija jedan, pet, devet« — škripao je radio kroz odbačene slušalice. »Možete li pojačati svoj napon? Mi nismo...«

— Pojačan je do maksimuma, Miami — kopilot će napeta glasa.

Uz njegov odgovor, putnik na prvom sjedalu je promrmljao:

— Govno! Znao sam! Znao sam ja!

— Miami, imate li nas u vidokrugu? Mi smo bez orijentacije. Naše linije horizonta su se izvile.

To i još više, složila se Mara.

— Negativno. Nemamo ništa. Možete li nam potvrditi?

— Koja je naša pozicija? — ubacio se Bayard. Mara je očekivala odbojnu reakciju, ali se dogodilo sasvim suprotno. Piloti su pozdravili Bayardovu upadicu gotovo patetičnom zahvalnošću.

Njezina zabrinutost i izgubljenost odražavala se i na licima put-nika. Ona se hvatala za slamku, koju im je prije dobacila: Bayardovu sreću. Obojica braće, i Glenn i Kit, prevarili su smrt bezbroj puta. Kad bi sad ta dobra sreća mogla pratiti i avion pun ljudi...

Nevoljko Mara pogleda na lijepu, živahnu, fantastičnu zavjesu bezobličnog plavetnila što je plesala vani. Moglo bi se dogoditi da članak mora okruniti svjedočanstvom o jezovitom, uspješnom spuštanju na more. Naravno, uspješnom: o alternativi nije htjela ni razmišljati.

Tada je uhvati čudan, snovit, letargičan osjećaj. Osjećala se tupo, bilo joj je svejedno.

»Union jedan, pe...«

Radio je prekinuo bez ikakve predigre smetnji, kao da se neka neprobojna stijena srušila između odašiljača i prijemnika. Marin prijašnji osjećaj plutajuće nestvarnosti počeo se gubiti ostavljajući joj osjećaj mučnine.

— Nećeš više ništa čuti od Miamija — mračno će pilot.

— Bermudski trokut — glasno je razmišljao Bayard. Na tom području svako malo nestaju brodovi i avioni. Ovdje smo bili izgubili one momke iz mornaričke avijacije prije nekoliko godina.

— Da, kao i još vraški mnogo njih. Svi su oni nestali bez traga. Nitko se nije vratio, kao što se ni mi nećemo vratiti.

Kopilot je zazviždao:

— Moja bivša će pošiziti kad joj prestanu stizati čekovi za alimentaciju.

— Kad bi nas to izvuklo iz ovoga, ja bih ih sam plaćao.

U sve većem zaprepaštenju, putnik s drugog sjedala reče:

— Vi to stvarno mislite, zar ne?

Bayard zakorači u putničku kabinu, bljesnuvši onim čuvenim, sigurnim osmijehom, zatomljujući početak panike.

— Je li ovdje sve u redu?

— Da! — Mara će brzopleto. Zatim, tiho, Bayardu; Je li u pravu? Jesmo li u trokutu? Čitala sam neke priče o...

— Naučio sam da nikad ne prenagljujem sa zaključcima. Vraški je svašta moguće...

Marin se želudac stisnuo dok je avion ponovo zaronio. Jedna sekunda beztežinskog stanja da ti srce stane, a zatim su piloti ponovno izravnali letjelicu.

Vani ponovo horizont: ondje gdje je i i morao biti, nebo i more ponovo razdvojeni. Putnici su se razmahali u brbljavom olakšanju, a i Mara se usudila opustiti. Ode priča o spuštanju na pučini. Preostalo joj je samo da svoj intervju zaokruži misterioznom crticom.

Tada, bez ikakve pripreme, pilotove odbačene slušalice zatreštaše živo: »...konačni rezultat na turniru Velike Britanije: 'Gusari Kingstona' četiri, 'Havanski bikovi' jedan. Što se vremena tiče, promatrači orkana u Hispanioli javljaju...«

Piloti su smiješno istodobno posegnuli:

— To je... pa to je kubanska sredina. Jesmo li zalutali na njihov prostor?

Nepoznati spiker nastavi govoreći čudno grlenim, britanskim naglaskom: »Vanjska politika. Glavni meksički teološki predstavnik Reginald Tlaca-Moctezuma izjavio je da su heretici svećenici Tazcatlipoca danas predali svoju peticiju kojom se zahtijeva da se zabrani pilula u cijeloj provinciji Arizone...«

Pilot je dodirnuo prekidač, prigušivši emisiju do žamora. Buljio je u svog suradnika, u Bavarda, u dvije žene:

— Jesam li ja poludio? Jeste li i vi ćuli isto što i ja?

— Čuli smo — kratko će Bayard. — Potražite drugu frekvenciju.

Pokušali su igrajući se po skali, stvarajući niz gotovo muzičkih govornih

predložaka, no ništa od svega nisu shvaćali. »...danas je Ragnarsson, predsjednik Istočne federacije, potpisao pakt s Choctawsima...«, »...Ratni ured Svetog rimskog carstva priznaje napredovanje duž...«, »...posljednje novosti što se tiče pobune Trokutne enklave, predvođene pukovnikom Kitom...« .

— Vratite to! — naredio je Bayard!

Pilot je pojačao ton: »Sekretar Easton kaže da je Osmi pomoćni eskadron Komanča prebjegao pobunjenicima što je za nas velik udarac. Ipak, on osjeća da Kubanakonu ne prijeti nikakva stvarna opasnost od invazije. Stranci nisu pokazali nikakve namjere da se pokrenu južno od svojih otočnih uporišta. Pripremaju se planovi o slanju izaslanika koji će povesti mirovne pregovore. A sada malo o umjetnosti...«

Bayard je jasnom kretnjom naredio da se radio isključi, a posada ga, staklena pogleda, posluša. Mara opazi da nitko ne upravlja avionom. Nadala se da je uključen sistem za automatsko pilotiranje.

— Što... pilotov je glas zvučao napuknuto. Pročistio je grlo i pokušao ponovo: — Što mislite nakon ovoga, generale?

— Ja nisam general. Nisam to već neko vrijeme. — Glenn Bayard je zadjenuo palce ispod pojasa: — Ako je ono bio Bermudski trokut, možda smo ga prošli i izišli... ovdje.

— Ali gdje to »ovdje«? Nijedan od instrumenata ne sjedi tako da bi to imalo nekog smisla. Kompas radi i po njemu smo još na kursu. Ali kamo idemo? Da se okrenemo i vratimo? Gorivo...

Bayard bijaše mrk, i njemu je najvjerojatnije jedinom u avionu bio problem jasan. Piloti su djelovali izgubljeno baš kao što se Mara prije osjećala. Nesigurno, pilot se usudio upitati:

— Treba... treba li poslati poziv za pomoć?

— Zasad samo pripremite prijem — reče Bayard i dohvati slušalice. Mara osjeti kako se avion lagano nagnuo na krilo. Bila je nervozna dok je Bayard namještao slušalice na ušima. Željela je znati što se događa tamo vani. On se nasmiješio, suosjećajno. — Strpite se. Mislim da ćete imati veću priču nego što ste se nadali.

— Onda posljednja vijest o... o Trokutnim pobunjenicima? — Mara je

pratila nit logike. — Trokutni. Ime za ljude koji su poput nas prošli kroz ...

Bayard kimnu:

— Prerano je da bismo bili sigurni, ali kako se čini, moj mali brat našao je sebi neke nove nezadovoljnike kojima se mogao postaviti na čelo. — Držao je slušalice prema Marinu kasetofonu i ona pritisnu dugme za uključenje.

»...Jessup, vrati se, čovječe. Smanjuješ nam zalihe goriva. Onaj prokleti DC-3 je ionako slijepljen.«

— Domaći glas — kiselo će Bayard. — Ako ćete slati poziv za pomoć, eto vam prave frekvencije.

Pilot se žurno složio:

— Ovdje Union jedan, pet, devet iz Miamija. Primate li? Ovdje Union jedan, pet, devet.

Nekoliko trenutaka tišine, zatim iznenađeno: »Lej, jedan novi! Primamo, Union. Pozovi pukovnika, brzo. Union, ponavljam, primamo. Ovdje Operativni štab Trokutne baze. Koja vam je pozicija?«

Kad su se ono bili probili kroz onaj nezemaljski labirint plavetnila, Mara je imala osjećaj nestvarnosti. Međutim, to nije bilo vrijedno spomena u usporedbi s osjećajem što ju je sad preplavio. Piloti su provjeravali karte potvrđujući svoje podatke s glasom na radiju, dobivajući podatke o pravcu vjetra, baš kao da je sve to bilo savršeno normalno. Umjesto toga, bio je neplanirani let, osim svega ostalog.

Bayard se vratio u glavnu kabinu, razotkrivši putnicima golotinju same dileme.

— Dakle, imamo vezu s otočnim uzletištem. Čini se da su to neki od naših ljudi. Međutim, bojim se da nećemo moći do San Juana danas. Možda čak ni za duže vrijeme.

Nije riječima izrazio Marine najteže sumnje. Možda nikad? Protesti putnika bili su tako ljudski. Osjećala se demonski zato što ih snima na vrpcu, ali bila je to živa povijest.

— ...pa moja kćerka očekuje da joj telefoniramo čim...; ...imam poslovni sastanak u...; ...imam ispit u petak...

Bayard je s ispričavanjem podigao desnu ruku:

— Ja ne znam odgovore. Oprostite. Morat ćete pričekati dok se ne spustimo. To sada nije više pitanje izbora. Zalihe goriva previše se naglo smanjuju.

Jedan od školaraca zaokružio je osjećaje svakog od njih jednim »To je čudovišno!«

Unatoč svemu što se dogodilo, piloti su izveli gotovo savršeno slijetanje, bez ikakvoga poskakivanja. Mara je škiljila duž uske piste opasane palminim drvećem, pijeskom, raskošnim tropskim biljem i plavim vodama. Počeli su voziti prema grupi zgrada i Mara od srca požali što nije povela snimatelja. Motociklisti su im došli u pratnju. Grupa razmahanih vozača koji su se nabacivali kotačima potpu holivudskih dublera. Cerekali su se razbojničkom dobrodošlicom, bijelih zuba na licima bakrene boje, s dugim crnim pletenicama nkrašenim perjem, svi odjeveni u kozje kože ukrašene kamenčićima i resama.

Bayard ih je također promatrao slabo se zabavljajući.

— Neka se zna, ako još vodite bilješke: na našim je kartama ovo jedan od Bermudskih otoka. A ovi su, pretpostavljam, neki prebjezi iz Osmog pomoćnog eskadrona Komanča koji su se pridružili pobunjenicima. U najmanju ruku, ljudi su. — Mara se stisla kad je dodao: — No, pitao sam se što ćemo naći kad se spustimo.

Dok se avion zaustavljao, ljudi su procurili iz zgrada stisnutih na kraju piste. Vozači su krunili oko zaustavljenog aviona vičući i povremeno pucajući iz čudno oblikovanog oružja.

Zdušno se trudeći da djeluju ležerno, piloti su išli duž prolaza navlačeći vjetrovke i namještajući kape. No, još su se obraćali Bayardu, stručnjaku za jezovite situacije.

— Hoćemo li? ...

— Predlažem da otvorimo vrata. Nadam se da će domoroci biti prijateljski raspoloženi.

Masa ih je pozdravljala i mahala, između povika i pucnjeva indijanske konjice što je kružila uokolo. Ruke su zdušno gurale stepenice do vrata, i poslije trenutka kolebanja, posada i putnici širokih pogleda siđoše u bučnu

dobrodošlicu.

— Drago nam je da ste uspjeli. Jeste li donijeli koju bocu viskija? Odakle ste?

— Miami. Jeste li vi prihvatili naš signal za pomoć?

Dva poluuniformirana tipa ispitivali su trup aviona, dok su ih piloti pratili sumnjičavim, vlasničkim pogledom. Mara je prečula gorljivu primjedbu:

— Čovječe, kako ćemo to samo moći iskoristiti!.... Koliko ima goriva u rezervoarima? Ovdje se teško dolazi do Hitesta za avijaciju. Pokušavamo uspostaviti neku stanicu za nagodbu s nekim državnim plamenima, ali to će potrajati još neko vrijeme.

— Mara je provjerila svoj kasetofon i upitala s nadom:

— Ima li ovdje netko tko može napojiti baterije?

Mladić pjegava lica s amblemom »Nassau-Jedriličarski klub« na rukavu, reče:

— A nove? Nedavno smo stigli s punim skladištem, a naša elektronika ne odgovara njihovoj.

U tom se trenutku vitki, tridesetgodišnji muškarac progurao kroz mnoštvo i udario Bayarda po ramenu.

— Glenn, ti staro kopile! K vragu, drago mi je da te vidim! Kako si, za ime svijeta, dospio na takvu škrinju... hej, Charlie! Zašto puštaš te jadne ljude da stoje na tom suncu? Narode, sendviči i pivo čekaju u štabu. Na naš račun.

Zapanjeni do te mjere da nisu bili sposobni bilo što raspravljati, pridošlice dopustiše da ih odvedu oduševljeni domaćini. Mara je ostala gdje je i bila, držeći mikrofon uporno kraj dva brata što su se ponovo našli. Nije uopće sumnjala u identitet mlađeg muškarca — iste čvrste linije i stasitost, a uz to, samo u većem omjeru, ona ista, zapanjujuća samouvjerenost.

— Kit, imam nekoliko tisuća pitanja na koja tražim odgovore.

— Svakako! Čovječe, pa to se sama sudbina poigrala s nama. Sad kad smo opet pozvani, nema toga što ne bismo mogli učiniti. Izvrnut ćemo ih

naopako. Možda bismo ih mogli natjerati da na nas prenesu Teksas. To znači u najmanju ruku da smo opet kod kuće, izvan Kraljevine.

— Jedno po jedno, do vraga!

Kit Bayard spazi Maru s kasetofonom:

— Hej, poveo si sa sobom i svoju novinsku gardu, je li? Vjeruj u starog Glenna. Još imaš taj osjećaj da povijest radi za tebe. Krasno. Počet ćemo izdavati vlastite biltene, neka znaju da smo dobro organizirani. Imaš sad i svoju vlastitu stanicu, slatka. Bez konkurencije, također, već vidim...

— Ne biste li za početak popunili priču nekim pojedinostima? — nabacila je Mara.

— Dakle, sletjeli ste usred Trokutnog boja za nezavisnost. Revolucija kojoj je odavno prošao rok.

— Pod skromnim vodstvom pukovnika Kita Bayarda — dovršio je zajedljivo Glenn.

Mara je radoznalo gledala uokolo. Sve je izgledalo normalno, a ipak nekako drugačije:

— Radio je spominjao Trokutnu enklavu. Od ljudi koje je zahvatio Bermudski trokut? Je li to nešto kao ulaz?

— Baš tako! Pretpostavljam da biste to nazvali paralelnim svijetom. Naši su ljudi stizali kroz tu rupu stotinama godina... indijanskim kanuima, španjolskim galijama, pa do danas. Nikad se ne zna kad će se dogoditi niti koga će zahvatiti. To se pomiče svuda uokolo, otvara i zatvara, bez ikakva upozorenja. Glenn, frknut ćeš kad čuješ kako su se stvari događale na ovoj strani. Ovdje su visjeli Vikinzi i kolonizirali Sjevernu Ameriku, uzduž atlantske morske plohe. A onda su britanski gusari osnovali svoju vlastitu nezavisnu Ujedinjenu kraljevinu Kubankona, Jamaike, Hispaniole i Yucatana. I...

Njegov je brat lio kadar sam premostiti praznina:

— Indijanske su narodnosti usvojile evropsku tehnologiju, kao i oružja, stoljećima prije Kolumba. Nije bilo velikog španjolskog osvajanja. Da, to mora dovesti do nekih zanimljivih promjena.

— A mi smo muha u ulju. Svako malo jedna grupa naših iskrsne kroz

jednu od tih rupa u trokutu — reče Kit cerekajući se. Zatim se smiri: — Smjestili su nas vani, usred ničega. Postupaju s nama kao s neprijateljskim strancima... samo, očigledno je da nas ne mogu deportirati. Ne daju nam pravo glasa, kao ni udio u vladi. Stvarno govnarski. Ali sad, kad sam ih ja pokrenuo, provaljujući...

— Nikad nećeš uspjeti — mirno će mu brat. — Izgledi su ti suviše mali. Znaš da ćeš na kraju morati prihvatiti kompromis, ili jednostavno biti zbrisan.

— Vraga, Glenn, dobro ćemo mi to obaviti. Naročito sad kad si s nama da učvrstiš situaciju. Uvijek si imao smisla za taktiku. — Mlađi je muškarac bio uporan. Možda je čak i moguće da izvede ovdje nekakvo vojno čudo. S podsvijesnom ironijom Kit Bayard reče: — To je najbolje što nam se moglo dogoditi: da i tebe zahvati Bermudski trokut.

— Daj spusti se malo na zemlju s te zavjereničke daske. Reci mi: možemo li se ikako vratiti u naš svijet?

Drugi je muškarac bio kratak i bezbrižan:

— Nikako. Pokušavali su mnogo puta. Možeš proći samo u jednom smjeru. Ali, ne brini zbog toga, Glenn. Slušaj, kako ja to vidim, sad kad imamo Komančo plaćenike...

On prebaci ruku preko bratova ramena, krenuvši prema štabnoj zgradi. Mara im se priključila snimajući zamišljeno. Najveća priča cijelog njezina života — a njezin je urednik neće nikada vidjeti. Bila je stvarno sama. Uplata za onaj stan, veza s plavokosim sportskim novinarom — prošlost. Njezin je kasetofon lagano preo, elektronička spužva što je upijala povijest u samom njezinom stvaranju.

Ray Bradbury:

The Third Expedition

Preveo Zoran Milović

Treća ekspedicija

Brod je stizao iz svemira. Dolazio je sa zvijezda i mračnih brzina, svjetlucavih putanja i utihnulih svemirskih zaljeva. Bio je to novi brod; u svome tijelu imao je vatru, u svojim metalnim ćelijama ljude. Jurio je u apsolutnoj tišini, plamen i vreo.

Bilo je u njemu ljudi računajući i kapetanu.

Gomila svijeta, okupljena na lansirskoj pisti u Ohiu, bučno je pozdravljala i mahala rukama prema suncu; raketa je procvjetala velikim cvjetovima vreline i boje, jurnula u svemir i započela tako treći pohod na Mars.

Sada je s metalnom sposobnošću usporavala u gornjim slojevima Marsove atmosfere. Bila je to još stvar predivna i snažna.

Kretala se ponoćnim vodama svemira poput blijedog morskog Levijatana; prošla je pored starog Mjeseca i jurnula u ništavilo, za kojim je slijedilo uvijek novo.

U njezinoj unutrašnjosti ljudi bijahu iscijeđeni, često bacani naokolo, bolesni, a onda bi ponovo ozdravili; i tako svaki od njih. Jedan je čovjek umro, no preostalih šesnaest, bistrih očiju i lica pritisnutih uz debela prozirna okna sada su gledali Mars kako se pod njima uspinje.

— Mars! — uzviknu navigator Lustig.

— Dobri stari Mars! — doda arheolog Samuel Hinkston.

— Tu smo — reče kapetan John Black.

Raketa se spustila na livadu prekrivenu zelenom travom. Nadaleko, na uređenom travnjaku stajao je jelen od čelika. Malo dalje, okružena zelenilom, nalazila se visoka, smeđa, viktorijanska kuća, tiha i obasjana sunčevim zrakama, prepuna arabeski i rokoko vijenaca, prozora

napravljenih od plavog i ljubičastog i žutog i zelenog raznobojnog stakla. Na trijemu je cvjetala geranija. Stara, prostrana njihaljka obješena o strop lagano se njihala naprijed-natrag, tjerana dahom blagog povjetarca. Na vrhu kuće uzdizala se kupola s prozorima od brušena stakla i sa zaobljenim krovom! Kroz jedan od prednjih prozora mogao se vidjeti muzički stalak i na njemu note na kojima je pisalo »Prelijepi Ohio«.

Oko rakete, na sve četiri strane širio se nevelik gradić, sav u zelenilu, miran i nepokretan pod proljetnim nebom Marsa. Bilo je tu bijelih kuća, i onih od crvene opeke, visokih brijestova što se lagano njišu na vjetru, visokih javorova i kestenova.

Ljudi iz rakete pogledaše van i vidješe sve ovo. A onda, se okrenuše jedan prema drugom, pa opet pogledaše van. Stezahu jedni drugima ruke, kao da iznenada više ne mogu disati. Lica im postadoše blijeda.

— Neka sam proklet... — prošapta Lustig prelazeći otupjelim prstima preko lica. — Za ime svijeta...

— To jednostavno nije istina — reče Hinkston.

— Nevjerojatno! — reče kapetan Black.

— Kapetane, zrak je nešto rijeđi, ali kisika ima dovoljno. Nema opasnosti — doviknu im u tom trenutku kemičar.

— Hajdemo onda van — reče Lustig.

— Čekaj malo — upade kapetan Black. — Otkuda znamo što sve ovo znači?

— To je jedan mali grad s ponešto rijetkim, ali za disanje ipak dovoljno dobrim zrakom, kapetane.

— I to mali grad potpuno nalik na one na Zemlji — primijeti arheolog Hinkston. — Nevjerojatno. Ne može biti istina, ali ipak jest.

— Hinkstone, što misliš, da li bi dvije civilizacijje na dva planeta mogle napredovati istom brzinom i to na identičan način? — upita ga kapetan Black gledajući unezvjereno.

— Nikada to ne bih rekao, kapetane.

Kapetan Black stajao je pokraj vrata: .

— Pogledajte tamo! Oni geraniji ondje. Jedna izuzetna, specifična biljka. Ta specifična podvrsta poznata je na Zemlji tek pedesetak godina. Pomislite samo na tisuće godina, koliko je potrebno biljkama da evoluiraju. Osim toga, recite mi da li je logično da Marsovci imaju: prvo, prozore s raznobojnim staklima; drugo, kupole, treće, njihaljke na trijemu; četvrto, instrument koji izgleda kao klavir, a vjerojatno i jest klavir; i peto, ako pažljivije pogledate kroz ovaj teleskop ovdje, je li logično da neki marsovski kompozitor napiše pjesmu pod naslovom — i to prilično čudnim — »Prelijepi Ohio«.? A to nadalje znači da ovdje na Marsu imamo rijeku Ohio!

— Kapetane. Williams, naravno! — uzviknu Hinkston.

— Što?

— Kapetan Williams i njegova posada od tri čovjeka! Ili Nathaniel York i njegov pratilac. To bi nam moglo sve razjasniti!

— To nam ne bi moglo razjasniti apsolutno ništa. Koliko smo mogli zaključiti prema dostupnim podacima, Yorkova je raketa eksplodirala istog dana kad se spustila na Mars, a poginuli su i York i njegov pomoćnik. A što se tiče Williamsa i njegova tri čovjeka, njihov je brod eksplodirao drugog dana nakon što su stigli. U najmanju ruku, bar je rad njihovih radio-uređaja prestao u tom trenutku; smatrali smo da bi pokušali stupiti u vezu s nama, da su ostali živi. Osim toga, prošlo je tek godinu dana od Yorkove ekspedicije, a kapetan Williams i njegovi ljudi spustili su se ovdje prošlog kolovoza. Kada bismo i pretpostavili da su još uvijek živi, da li bi oni, pa čak i uz pomoć izuzetno razvijene mavsovske vrste, bili u stanju da sagrade ovaj grad, i da u ovako kratkom vremenu naprave da se doima ovako staro? Pogledajte taj grad; mora da tu stoji bar sedamdesetak godina. Pogledajte samo to drvo od kojeg je napravljen stup koji podupire trijem. Pogledajte to drveće, bar stotinjak godina staro, i to svako stablo! Ne, to nisu napravili ni York niti Williams. Posrijedi je tu nešto drugo. Ne sviđa mi se to. I ne namjeravam napustiti brod sve dok ne saznam o čemu je riječ.

— Što se toga tiče — doda Lustig kimajući glavom — Williams i njegovi ljudi spustili su se, kao i York, na suprotnoj strani Marsa. Mi smo osobito pazili da se spustimo na ovoj strani.

— Točno tako, izvrsno si to uočio. U slučaju da je neko neprijateljski raspoloženo lokalno pleme Marsovaca ubilo Yorka i Wilhamsa, dobili smo upute da se spustimo na neko udaljenije područje, kako bismo izbjegli

ponavljanje njihove tragedije. I zbog toga smo se spustili ovdje, na područje koje York i Williams, koliko znamo, nikada nisu ni vidjeli, a kamoli što drugo.

— Do vraga — upada Kinkston. — Kapetane, želio bih, s vašom dozvolom izbliza razgledati taj grad. Doista bi se moglo pokazati da postoje slični obrasci mišljenja i civilizacijski grafikoni za svaki planet našega Sunčevog sistema. Možda smo na pragu najvećeg psihološkog i metafizičkog otkrića našeg vremena!

— Radije bih još koji trenutak pričekao — reče kapetan Black.

— Ovi detalji... Sve me to ispunjava takvim osjećajima da ne znam da li da se smijem ili da plačem.

— Ni jedno ni drugo, sve dok ne otkrijemo o čemu se tu zapravo radi.

— O čemu je zapravo riječ? — začudi se Lustig. — Nema tu nikakve opasnosti, kapetane. To je jedan običan miran grad prepun zelenila, nalik na gradić u kojem sam se rodio. Sviđa mi se kako izgleda.

— Lustig, kada si se rodio?

— Devetsto pedesete, kapetane.

— A ti, Hinkstone?

— Devetsto pedeset pete, kapetane. U Grinnellu, u Iowi! Ovo baš stvara dojam kao da sam kod kuće.

— Hinkstone, Lustig, obojici bih mogao biti otac. Nedavno sam navršio osamdesetu. Rođen sam 1920. godine u Illinoisu, i zahvaljujući napretku znanosti, koja u posljednjih pedesetak godina zna kako pomladiti neke starce, ovdje sam, s vama, na Marsu. Nisam mnogo umorniji i iscrpljeniji od većine vas, ali sam zato mnogo, mnogo sumnjičaviji. Ovaj grad ovdje doima se tako miroljubivo i neopasno, toliko je sličan Green Bluffu u Illinoisu da me to plaši. Odviše mnogo volim Green Bluff. — Okrene se prema čovjeku Zaduženom za radio-veze i reče: — Javi se Zemlji. Reci im da smo se spustili. To je sve. Reci im i to da ćemo im sutra poslati potpun izvještaj.

— Da, kapetane.

Kapetan Black pogleda kroz okno na izlaznim vratima. Lice koje je

trebalo da izgleda kat lice čovjeka od osamdeset godina doimalo se kao da mu je tek neto više od četrdeset.

— Lustig, evo što ćemo napraviti. Ti, ja i Hinkston pogledat ćemo malo unaokolo. Ostali će ostati na brodu. Ako se išta dogodi, oni će biti u stanju da pobjegnu na vrijeme. Gubitak trojice ljudi lakši je od gubitka cijelog broda. Ako se dogodi nešto loše, naša će posada moći upozoriti one u idućoj raketi. Ako se ne varam, to bi trebalo da bude raketa kapetana Wildera. Trebalo bi da krene negdje iduće zime. Ako na Marsu ima nešto neprijateljski raspoloženo prema nama, bit će najbolje da iduća raketa stigne ovamo dobro naoružana.

— I mi smo dobro naoružani. Ponijeli smo sve uobičajeno naoružanje.

— Reci, dakle, ljudima da budu spremni pored oružja. Lustig, Hinkston, hajdemo.

Tri čovjeka siđoše niz most.

• • •

Bijaše predivan proljetni dan. Na rascvjetaloj grani jabuke stajao je crvendać i pjevao iz svega glasa. Kada bi dah vjetra dodirnuo zelene grane, kišu poput snijega bijelih latica spustila bi se prema tlu, a miris rascvjetalih biljki zadrhtao bi zrakom. Negdje u gradu netko je svirao na klaviru, a glazba je nadolazila i zamicala, nadolazila i zamicala, nježno, pospano... Bila je to pjesma »Predivni sanjar«.

S druge neke strane, sa starog gramofona, škripava i jedva čujna, zviždukavao je dopirala pjesma »Lutajući u sutonu«. Pjevao je Harry Lauder.

Trojica ljudi stajali su ispred broda. Upijali su, udisali u kratkim dahtajima rijedak, rijedak zrak, i krenuli polako, kao da se ne žele prebrzo umoriti.

Sada je s ploče na starom gramofonu dopiralo: »O, daj mi lipanjsku noćnu tminu, tu mjesečinu i sebe...«

Lustig stade drhtati. Samuel Hinkston također.

Nebo je bilo vedro i mirno, negdje je, kroz hladne usjeke, sjenovitom šljunčanom jarugom brzao potok. Sa ceste se začu kaskanje konja i truskanje kola koja su prolazila muklo udarajući.

— Kapetane — reče Hinkston — vjerojatno su, mora da su prve rakete prema Marsu poletjele u godinama prije Prvog svjetskog rata!

— Nisu!

— A kako onda objasniti ove kuće, ovog jelena od čelika, klavire, glazbu?

Hinkston povjerljivo uhvati kapetana za ruku i, pokušavajući ga uvjeriti, reče:

— Recimo da je tamo negdje, 1905. godine, bilo ljudi koji su mrzili rat, i onda su se oni povezali s nekim znanstvenicima i u tajnosti napravili raketu i stigli ovamo na Mars...

— Ne, ne, Hinkstone.

— Zašto ne? Svijet je 1905. godine bio sasvim drugačiji. U to su vrijeme nešto takvo mogli mnogo lakše držati u tajnosti.

— Ali jednu tako složenu stvar kao što je raketa... ne, takvu se stvar sasvim sigurno ne bi moglo dugo držati u tajnosti.

— A onda su oni došli ovamo i ovdje su živjeli. Jasno je da su kuće koje su sagradili bile slične onima na Zemlji, jer oni su sa sobom donijeli i cijelu kulturu. ,

— I žive ovdje sve ove godine? — upita ga kapetan.

— Da, u miru i tišini. Možda su organizirali nekoliko takvih putovanja, koliko im je već trebalo da dovedu dovoljno ljudi za jedan ovakav mali grad, a onda su prestali bojeći se da ih ne otkriju. Eto, zato nas se doima ovaj grad ovako starinski. Ja ovdje ne vidim ni jednu jedinu stvar koja bi bila starija od 1927. godine, a vi? Ili je možda, kapetane, svemirsko putovanje mnogo starijeg datuma nego što mislimo. Možda su svemirska putovanja počela prije mnogo stoljeća na nekom drugom kraju Zemlje. Možda je to bila tajna malog broja ljudi, koji su došli ovdje na Mars i samo s vremena na vrijeme, u toku tih proteklih stoljeća posjećivali Zemlju.

— Slušajući te, čovjek bi rekao da to što govoriš zvuči sasvim razumno.

— Mora da je tako. Ovdje pred nama je dokaz. Sve što trebamo učiniti jest to da pronađemo stanovnike i sve ovo provjerimo.

Debeo sag zelene trave prigušivao je svaki zvuk njihovih čizama. Mirisalo je na svježe pokošenu travu.

I protiv svoje volje, kapetan Black osjećao je kako ga obuzima duboka smirenost. Prošlo je već trideset godina otkako je posljednji put bio u nekom malom gradu. Uspavljivalo ga je i smirivalo blago zujanje pčela u proljetnom zraku, a svježi izgled svih ovih stvari djelovao je na njegovu dušu poput nekog melema.

Zakoraknuše na trijem. Drvene su grede odzvanjale šuplje pod njihovim nogama dok su se približavali vratima preko kojih je bila razapeta mreža protiv komaraca. Iznutra su mogli vidjeti zavjesu od perli kako visi preko hodnika, kristalni svjećnjak i jednu sliku Maxfielda Parrisha, obješenu na zidu iznad udobnog naslonjača poznatog dizajnera Morissa. Cijela je kuća mirisala na starinu, na potkrovlje, na neobično ugodnu udobnost. Moglo se čuti kako zvecka led u vrču s limunadom. S druge strane kuće, iz kuhinje, dopirao je zvuk pripremanja ručka — hladnog ručka jer je bilo vruće. Neki je glas potiho pjevušio, visoko i slatko.

Kapetan Black pritisnu zvonce;

Sitni, lagani koraci stadoše se približavati predvorjem. Na vratima se pojavi žena ugodna lica, nekih četrdesetak godina stara, odjevena u haljinu kakva se nosila oko 1909. godine.

— Mogu li vam pomoći? — upita ih.

— Oprostite — poče nesigurnim glasom kapetan Black, — Mi tražimo... hoću reći, da li biste nam mogli pomoći... Zastade. Promatrala ga je tamnim, upitnim pogledom.

— Ako nešto prodajete... — započne.

— Ne, čekajte! — uzviknu kapetan. — Možete li mi reći koji je ovo grad?

Ona ga promotri od glave do pete i upita:

— Što želite reći time, koji je ovo grad? Kako ste se uopće našli u nekom gradu a ne znate ni kako se zove?

Kapetan je izgledao kao da bi najradije sjeo u sjenu jabukova drveta.

— Mi smo ovdje stranci — reče. — Željeli bismo saznati kako se ovaj

grad našao ovdje gdje je sada i kako ste se vi našli ovdje.

— Jeste li vi popisivači stanovništa? — upita ona.

— Nismo.

— Pa svi znaju — reče ona — da je ovaj grad sagrađen 1868. godine. Je li ovo nekakva igra?

— Ne, nije igra! — poviče kapetan. — Mi smo došli sa Zemlje.

— Želite reći da dolazite iz zemlje? — upita žena začuđeno.

— Ne, mi smo došli s trećeg planeta, sa Zemlje, svemirskim brodom. I spustili smo se ovdje, na četvrtom planetu, na Marsu...

— Ovo je ovdje — počne tumačiti žena glasom kao da se obraća djetetu — Green Bluff, u državi Illinois, na kontinentu Americi, koji je okružen Atlantskim i Pacifičkim oceanom, na mjestu koje zovemo svijet ili, ponekad, Zemlja. A sada se maknite odavde. Do viđenja.

Okrene se i satnim koracima krenu niz hodnik razmaknuvši rukom zavjesu od perli.

Tri čovjeka pogledaše jedan drugog.

— Uđimo unutra — reče Lustig.

— Ne možemo to tek tako učiniti. Ovo je privatno vlasništvo.

Okrenuše se i sjedoše na stepenice.

— Da li ti je, Hinkstone,. u nekom trenutku palo na um da smo možda, na neki način, nekim putem skrenuli s naše putanje i vratili se, ponovo se spustili na Zemlju? — upita kapetan.

— A kako nam se tako nešto moglo dogoditi? — odvrati Hinkston.

— Ne znam, ne znam. Da razmislimo malo! Kada bili mogao razumjeti!

— Ali, provjerili smo svaki kilometar našeg puta. Naši su nam kronometri rekli da smo prešli toliko i toliko kilometara puta. Prošli smo pored Mjeseca i krenuli prema Marsu. I evo nas, sada smo ovdje. Sasvim sam siguran da smo baš na Marsu i nigdje drugdje — reče Hinkston.

— Ali, pretpostavimo da smo se nekom nesrećom, u prostoru, u vremenu, izgubili u drugim dimenzijama i spustili na Zemlju, trideset ili četrdeset godina prije — doda Lustig.

— Ah, molim te, Lustig!

Lustig se podigne, priđe vratima, povuče zvonce i vikne u prohladnu unutrašnjost kuće:

— Koja je ovo godina?

— Tisuću devetsto dvadeset šesta, naravno — odgovori ona i ostane i dalje sjediti u stolcu za ljuljanje polako pijuckajući limunadu.

— Jeste li čuli? — Lustig se naglo okrenu prema ostalima.

— Tisuću devetsto dvadeset šesta! Ipak smo putovali natrag u vremenu! Ovo je Zemlja!

Lustig ponovo sjede i tri se čovjeka prepustiše čuđenju i strahu na pomisao koja ih je zaokupila. Ruke su im nemirno stiskale koljena. Napokon kapetan prekide šutnju:

— Ovako nešto ni u snu ne bih pomislio. Prestravio sam se kao nikad do sada. Kako se to moglo dogoditi? Da smo bar mogli povesti Einsteina sa sobom.

— Hoće li nam itko u ovme gradu povjerovati? — reče Hinkston. — Ne igramo li se nečim opasnim? Vremenom, mislim. Ne bi li bilo najbolje da jednostavno uzletimo i vratimo se kući?

— Ne. Ne prije nego što pokušamo u još jednoj kući — odvrati kapetan.

Ustadoše, prođoše pored tri kuće, te se zaustaviše ispred male bijele ladanjske kuće smještene u sjeni hrasta.

— Želio bih razmišljati u skladu sa zakonima logike, koliko mi je god to moguće — reče kapetan. — Još ne vjerujem da smo pogodili pravu istinu. Pretpostavimo, Hinkstone, da se sve dogodilo onako kako si ti prvobitno rekao, da su svemirska putovanja počela prije mnogo godina. A kada su ti ljudi sa Zemlje već dugi niz godina živjeli ovdje, počeli su osjećati nostalgiju za svojom postojbinom. Prvo su došle blage neuroze, a onda i sve snažnije psihoze. Na kraju i ludilo koje je nekako trebalo liječiti.

Što bi ti uradio da si psihijatar koji je suočen s ovakvim problemom?

Hinkston razmisli, a potom reče:

— Mislim da bih pokušao napraviti tako da civilizacija na Marsu iz dana u dan sve više nalikuje na onu sa Zemlje. Kada bi postojao neki način da se reproducira svaka biljka, svaka cesta i svako jezero, pa čak i svaki ocean, i to bih učinio. A tada bih nekom vrstom masovne hipnoze uvjerio sve stanovnike jednog grada ove veličine da se doista nalaze na Zemlji, a ne na Marsu.

— Nije loše, Hinkstone. Mislim da smo sada na pravom putu. Ta žena u onoj kući tamo, ona samo misli da živi na Zemlji. To joj pomaže da sačuva zdrav razum. Ona i svi ostali stanovnici ovoga grada su pacijenti u najvećem eksperimentu u migraciji i hipnozi, koji ćeš ikada imati prilike da vidiš u svom životu.

— To je to, kapetane! — uzvikne Lustig.

— Točno tako! — reče Hinkston.

— Napokon — uzdahnu kapetan. — Sada, kada smo došli do nečega, već se osjećam bolje. Sada je sve bar maio logičnije. Ovi razgovori o vremenu i odlaženju naprijed i natrag, o putovanju kroz vrijeme, od svega toga samo mi se želudac okreće. Ali, na ovaj način... — Kapetan se nasmiješi i doda: — Ha, e, pa imam dojam da ćemo ovdje postati i prilično omiljeni i popularni.

— Hoćemo li? — reče Lustig. — Na kraju krajeva, ovi su ljudi poput kakvih pustinjaka pobjegli sa Zemlje i došli ovamo. Možda baš i neće biti odviše sretni kad nas vide. Možda će pokušati da nas otjeraju, ili možda čak i da nas ubiju.

— Bako! Djede! — vikao je Lustig. Dvoje staraca pojaviše se na vratima.

— Davide! — uzviknuše oboje slabašnim glasovima hrleći da ga zagrle, potapšu po leđima i pogledaju sa svih strana.

— Davide, oh, Davide, prošlo je tako mnogo godina! Kako si samo porastao, dječače! Kako si velik sada! Oh, Davide, dijete moje, kako si mi?

— Bako, djede! — jecao je David Lustig. — Vi izvrsno, izvrsno izgledate!

Stezao ih je, okretao, ljubio, grlio, plakao u njihovu zagrljaju, a onda ih opet malo odmaknuo od sebe i trepćući promatrao.

Sunce je bilo visoko na nebu, vjetar je pirkao, trava je bila zelena, mrežasta vrata stajala širom otvorena.

— Uđi, dijete moje, uđi. Imamo hladnog čaja za tebe, svježeg. Puno čaja.

— Sa mnom su i moji prijatelji — Lustig se okrenuo i mahnuo prema kapetanu i Hinkstonu. Uzbuđeno i gotovo mahnito se smijao pozivajući:

— Kapetane, dođite gore.

— Kako ste — rekoše starci. — Uđite. Davidovi su prijatelji i naši prijatelji. Što ste stali, dođite ovamo!

Bilo je svježe u salonu stare kuće. U kutu sobe visokim, dugim otkucajima javljao se djedov, brončanim ukrasima ukrašen sat. Na prostranim kaučima ležali su veliki i meki jastuci, zidovi bijahu ispunjeni knjigama, a na podu se prostirao debeo sag sa slikama ruža. Bilo je ohlađenoga čaja, šalica bi se orosila u toplim rukama, a na žednom jeziku ostajao bi ugodan hladan okus.

— U zdravlje svih nas — nazdravi baka i kucne šalicom o svoje porculanske zube.

— Bako, koliko ste dugo ovdje? — upita Lustig.

— Otkako smo umrli — odvrati ona živahnim i jasnim glasom.

— Otkako ste što? — upita kapetan spuštajući šalicu na stol.

— Oh, da — Lustig kimnu glavom. — Mrtvi su već trideset godina.

— I vi ovdje ovako mirno sjedite! — uzbuđeno poviče kapetan.

— Pst! — stara mu žena dobaci živ pogled, namignu i doda:

— Tko ste vi da postavljate takva pitanja, da pitate što se dogodilo? Evo nas, tu smo. Na kraju krajeva, što je uopće život? Tko čini što i zbog čega i gdje? Sve što znamo jest pitanja. Ponovo nam se pružila prilika.

Ona mu priđe sitnim koracima i pruži svoju tanku podlakticu.

— Opipajte.

Kapetan pruži ruku i opipa.

— Čvrsta je, zar ne? — upita ona. On kimnu glavom.

— Eto, kad je već tako — reče ona likujući — čemu onda pitati i ispitivati?

— Pa — reče kapetan — radi se jednostano o tome da nikada ne bismo pomislili da bismo na Marsu mogli naići na nešta ovakvo.

— E, a sada ste to pronašli. Usudila bih se reći da na svakom planetu postoji nebrojeno mnogo stvari koje će vam pokazati kako su putovi prirode neizmjerni.

— Zar smo na nebu? — upita Hinkston.

— Gluposti! Naravno da nismo. Ovo je stvaran svijet i mi smo na njemu dobili novu priliku. Nitko nam nije rekao zbog čega, zašto. Ali kad smo već kod toga, nitko nam nije rekao ni zašto smo na Zemlji. Na toj drugoj Zemlji, hoću reći na onoj s koje ste vi došli. Otkud znamo da prije ove Zemlje nije postojala neka druga?

— Da, to je dobro pitanje — reče kapetan.

Lustig se i dalje smiješio promatrajući baku i djeda.

— Tako mi svega, kako je lijepo vidjeti vas ponovo reče. — Tako mi svega, baš je lijepo.

Kapetan ustane i lupnu se po bedru kako je to obično radio.

— Moramo krenuti — reče. — Hvala vam na piću.

— Naravno, vratit ćete se ovamo — reče starci. — Večeras, na večeru?

— Hvala na pozivu, pokušat ćemo, ako bude moguće. Toliko mnogo posla imamo. Moji me ljudi čekaju tamo u raketi i ja...

Zastane usred rečenice. Zapanjeno je gledao prema vratima.

Negdje daleko, obasjani sunčevim zrakama, čuli su se glasovi. Veselo su vikali i pozdravljali.

— Što je to? — upita Hinkston.

— Uskoro ćemo saznati — odvrati kapetan.

Već idućeg trenutka kapetan Black bio je na vratima. Potrči preko zelenog travnjaka prema mirnoj ulici marsovskog grada.

Stajao je gledajući raketu. Ulazna su vrata bila otvorena i njegova je posada jurila van mašući rukama. Oko rakete okupilo se mnoštvo ljudi, a usred te gomile vrzmali su se žustro članovi posade i pričali smijući se i rukujući se. Ljudi su plesali, okupljali se. Raketa je stajala prazna i napuštena.

Zvuci iz uzdignutih rogova i truba odjeknuše suncem okupanim gradom praskavo i u veselim tonovima. Odjekivalo je udaranje bubnjeva i vesela igra frula. Male djevojčice zlatne kose poskakivale su naokolo. Dječaci su vikali »Huraaa!« Neki je debeljko nudio ljude skupim cigarama. Načelnik grada držao je govor.

Nakon toga je svaki član posade s majkom pod jednom a s ocem ili sestrom pod drugom rukom veselo obišao ulicom prema ladanjskim kućicama ili velikim kućama.

— Stanite! — poviče kapetan Black. Vrata se bučno zatvarahu.

Vrelina se uzdizala u vedro proljetno nebo; grad je ponovo utihnuo.

Limena glazba zamakla je i nestala u obližnjoj ulici ostavljajući raketu da sama blješti i svjetluca obasjana suncem.

— Napustili su ga! — reče kapetan. — Napustili su brod, stvarno su napustili brod! Oderat ću im kožu, tako mi svega! Dobili su jasna naređenja!

— Kapetane — reče Lustig — nemojte biti previše strogi. Sve su im ovo bili rođaci ili prijatelji.

— To nije nikakvo opravdanje!

— Kapetane, pomislite kako su se osjećali kad su ispred rakete ugledali poznata lica!

— Do vraga, dobili su jasna naređenja!

— A kako biste se vi osjećali na njihovu mjestu, kapetane?

— Izvršio bih naređenje... — započe kapetan, no usta mu ostadoše

nijemo otvorena.

Koračajući dugačkim koracima po trotoaru, obasjan marsovskim suncem, prilazio im je visok, nasmijan mladić od dvadeset šest gdina, jasnih i plavih očiju.

— Johne! — viknu čovjek i potrči prema njima.

— Što? — upita kapetan John Black kolebljivim, nesigurnim glasom.

— Johne, olupino stara!

Čovjek stiže do njega, stegnu ga za ruku i potapša po ramenima.

— To si ti — reče kapetan Black.

— Naravno da sam ja, a što si pomislio, tko bi mogao biti?

— Edwarde! — uzviknu kapetan, i čvrsto držaći neznančevu ruku, okrenu glavu prema Lustigu i Hinkstonu objašnjavajući:

— Ovo je moj brat Edward. Ed, upoznaj moje ljude, Lustig, Hinkston! Moj brat!

Stezali su ruke jedan drugom, gledali se, i na kraju se čvrsto zagrliše.

— Ede!

— Johne, stara skitnico!

— Ede, izvrsno izgledaš... ali, Ede, što je ovo? Nimalo se nisi promijenio u toku svih ovih godina. Umro si, sjećam se, bilo ti je dvadeset šest, a meni devetnaest. Toliko je mnogo godina prošlo, a sada, evo te ovdje... Sto se to zbiva? .

— Mama čeka — reče mu Edward Black smiješeći se.

— Mama?

— I tata.

— Tata? — kapetan gotovo da je pao, kao da je udaren nekim moćnim oružjem. Hodao je tamo-amo ukočen i posrćući.

— Mama i tata, živi? Gdje?

— U staroj kući na Aveniji Oak Knoll.

— Naša stara kuća! — Kapetan se zagleda, oduševljen i zapanjen. — Jeste li čuli, Lustig, Hinkston?

Hinkstona više nije bilo pored njih. Dolje, niz ulicu, ugledao je svoju kuću i sada je jurio prema njoj. I — Vidite, kapetane, što se dogodilo i svima ostalima? Protiv toga ništa nisu mogli — reče Lustig smijući se.

— Da. Da — odgovori kapetan i zatvori oči. — Kada otvorim oči, tebe više neće biti ovdje. — Otvori oči, zatrepta i reče: — Još si tu. Bože, Ede, pa ti stvarno izvrsno izgledaš!

— Hajde dođi, ručak nas čeka. Rekao sam mami — reče mu Edward.

— Kapetane, ako vam budem potreban, bit ću kod djeda i bake — reče Lustig.

— Što? A dobro, Lustig. Vidimo se onda poslije — odvrati kapetan nesigurnim glasom.

Edward ga uhvati za ruku i krenu s njim duž ulice govoreći:

— Eno, tamo je naša kuća. Sjećaši li je se?

— Do vraga, naravno da je se sjećam! Da se kladimo, prije tebe ću stići do trijema.

Potrčaše. Krošnje drveća jurile su iznad kapetanove glave, a tlo pod nogama. Ugleda zlatnu figuru Edwarda Blacka kako odmiče pred njim, u tom zapanjujućem snu, a ipak javi. Ugleda kuću kako mu brza u susret, mrežasta vrata kako se širom otvaraju.

— Pobijedio sam! — uzviknu Edward.

— Ja sam star čovjek — dahtao je kapetan. — Ti si mlađi od mene. Uostalom, toga se dobro sjećam, uvijek si me pobjeđivao.

Na pragu je stajala mati, udebljana, u ružičastoj haljini, vesela. Iza nje tata, prosijede kose, s lulom u ruci. Pojuri im u susret, uz stepenice, kao dječak.

— Mama, tata!

Bilo je to lijepo i dugo poslijepodne. Kasno su završili ručak; sjedoše u

salon i un im ispriča sve o sebi i svojoj raketi, oni kimnuše glavama i nasmiješiše mu se; mama je bila ista, kao i uvijek, a tata je odgrizao vrh cigare i zapalio je, zamišljen, na onaj svoj stari, dobro poznati način.

Već je pala noć. Za večeru su imali pečenog purana a vrijeme je teklo. Oglodao je kosti i one ostadoše na tanjuru, krhke, nalik na udaraljke, zatim se nasloni i duboko uzdahnu vidljivo sretan i zadovoljan.

Noć se već zavukla među stabla i obojila nebo, a svjetiljke bijahu tek ljubičasti krugovi svjetla u utihlom domu.

Iz svih ostalih kuća u ulici dopirali su zvuci glazbe, sviranja na klaviru, zatvaranje vrata.

Mama stavi ploču na gramofon i zapleše s kapetanom Blackom. Imala je još isti onaj parfem kojeg se sjećao od onog ljeta kad su ona i tata poginuli u željezničkoj nesreći. Dok su lagano plesali, poneseni zvucima glazbe, osjećao je kako je doista stvarna u njegovim rukama.

— Ne događa se baš svaki dan — reče ona — da dobiješ još jednu šansu da živiš.

— Ujutro ću se probuditi — reče kapetan — i bit ću u svojoj raketi, u svemiru, i svega će ovog nenstati.

— Ne, ne govori tako. — Tiho je plakala. — Nemaj ništa pitati. Budimo jednostavno sretni.

— Oprosti, mama.

Pjesma završi i s gramofona se čulo samo tiho, škripavo zujanje.

— Umoran si, sine — reče tata pokazujući lulom prema gore. — Tvoja te stara spavaća soba čeka. Tvoj mjedeni krevet i sve ostalo.

— Ali, morao bih sakupiti svoje ljude.

— Zašto?

— Zašto? Pa... ne znam. Čini se da i nema razloga. Ne, zapravo i nema nikakva razloga za to. Svi oni sada večeraju ili su već u krevetu. Jedan dobar san samo će im koristiti — reče kapetan.

— Laku noć, sine — mama ga poljubi u obraz. — Tako je divno što si ponovo kod kuće.

— Tako je divno biti kod kuće.

Napusti ovaj kraj duhanskog dima, mirisa parfema, knjiga i nježnog svjetla i krenu, uz stepenice pričajući i pričajući s Edwardom. Edward gurnu vrata i ona se širom otvoriše; tu je bio njegov žuti, mjedeni krevet i stare, raznobojne zastavice iz koledža i pomalo već pljesniv kaput od dabrova krzna koji pogladi s ljubavlju.

— To je previše za mene — reče kapetan. — Sasvim sam otupio i umoran. Previše se toga dogodilo danas. Osjećam se kao da sam puna dva dana proveo na strašnoj kiši bez kišobrana ili kaputa. Tako sam ispunjen osjećajima.

Edward raširi prostrane, snježnobijele plahte i popravi jastuke. Otvori prozor i u sobu prodre miris noćnih, rascvjetalih jasmina. Bila je mjesečina, a iz daljine se čuo tihi zvuk plesa i šaputanja.

— Ovo je, dakle, Mars — reče kapetan polako se svlačeći.

— Da, to. je... — odvrati Edward skidajući se lijenim, polaganim pokretima, skinuo je košulju preko glave otkrivajući preplanula ramena i snažan, mišićav vrat.

Svjetla bijahu ugašena; bili su u krevetu, jedan pored drugog, kao u onim danima prije koliko mnogo desetljeća... Kapetan se lijeno rastezao, opijen mirisom jasmina što je dizao čipkaste zavjese i ulazio u mračnu sobu.

Tamo na travnjaku, pod krošnjama, netko je navijao prenosiv gramofon, i on je sada potiho svirao pjesmu »Uvijek«.

Počeo je misliti na Marilyn.

— Je li Marilyn ovdje?

Njegov brat, ispružen na krevetu, obasjan mjesečinom što je dopirala kroz prozor, pričeka nekoliko trenutaka, a onda reče:

— Da. Trenutno je izvan grada, ali već ujutro će biti ovdje.

— Kako bih volio vidjeti Marilyn — reče kapetan i zatvori oči.

U sobi zavlada tišina; čulo se samo njihovo polagano disanje.

— Laku noć, Ed.

Kratka šutnja.

— Laku noć, John.

Mirno ležeći, opušten, kapetan se prepusti mislima. Prvi put šok današnjeg dana počeo se smirivati; ponovo je bio u stanju razmišljati logično. Sve do sada vladali su osjećaji. Limena glazba, sva ta poznata lica, ali sada je mogao...

Kako?, pitao se. Kako je sve ovo napravljeno? I zašto? Da li je posrijedi bila dobrota neke providnosti? Kako i zašto? Zbog čega?

Ponovo razmisli o raznovrsnim pretpostavkama koje su s prvom vrelinom jutra postavili Hinkston i Lustig. Pusti sve te nove, neobične pretpostavke da mu se poput lijenih kamenčića kotrljaju mozgom okrećući se, sjajući mutnim bljeskovima svjetla.

Mama. Tata. Edward. Mars. Zemlja. Mars. Marsovci.

Tko je živio ovdje na Marsu prije mnogo tisuća godina? Marsovci? Ili je oduvijek bilo ovako kao što je danas?

Marsovci. Polako i lijeno ponavljao je tu riječ u sebi.

Gotovo da se naglas nasmijao.

Iznenada mu je na um pala najnevjerojatnija od svih pretpostavki. Na tu ga pomisao prožme jeza. Nije to, naravno, bilo ništa vrijedno ozbiljnijeg promišljanja. Više nego nevjerovatno. Smiješno. Zaboravi to. Bezvezno.

Ali, pomisli, ako samo pretpostavimo... Pretpostavimo, dakle, da na Marsu doista žive Marsovci i da su oni vidjeli naš brod kako se spušta i da su u brodu vidjeli nas, i da su nas zamrzili. Pretpostavimo, dakle, samo kao hipotezu, naravno, da su nas željeli uništiti na vrlo lukav način, kako bi nas uhvatili sasvim nespremne. Koje bi, dakle, bilo najbolje oružje što bi ga jedan Marsovac mogao upotrijebiti protiv Zemljana koji posjeduje atomsko oružje.

Odgovor je bio doista zanimljiv. Telepatija, hipnoza, sjećanje i mašta.

Pretpostavimo da nijedna od ovih kuća nije doista prava, da ovaj krevet nije stvaran, već da je sve to samo izmišljotina moje vlastite mašte, materijalizirane pomoću telepatije i hipnoze Marsovaca, razmišljao je kapetan Black. Pretpostavimo da su sve ove kuće u stvarnosti sasvim

drukčijeg oblika, nekog marsovskog oblika, ali su ih ovi Marsovci trudeći se da zadovolje moje želje i maštanja pretvorili u kuće nalik na one u mojem rodnom gradu, u moju staru kuću. A sve to kako bi me uspavali i oslobodili svih sumnji. Može li se naći bolji način da se prevari čovjek, nego da se poslužiš njegovim vlastitim roditeljima kao mamcem?

A ovaj grad, tako star, iz godine 1926, iz doba kada nitko od mojih ljudi nije bio rođen. Iz godine kada je meni bilo svega šest godina, a ploče Harryja Laudera stvarno su postojale, a slike Maxfielda Parrisha stvarno su visjele po zidovima, pa te zavjese od perli, pa »Prelijepi Ohio«, ta arhitektura s kraja stoljeća.

A što ako su Marsovci uzeli sjećanja samo i jedino iz mojega uma? Obično se kaže da su sjećanja iz djetinjstva najjasnije. A pošto su iz mojega uma i mojih sjećanja sagradili grad, naselili su ga osobama koje su bile najdraže ljudima koji su bili u raketi!

A što ako ovo dvoje ljudi što spavaju u susjednoj sobi uopće nisu moj otac i majka, već dvoje Marsovaca, izvanredno oštroumnih i sposobnih da me sve vrijeme drže u ovom stanju snivajuće hipnoze?

Pa ona limena glazba danas! Koji bi to nevjerojatan i savršen plan bio! Prvo obmanuti Lustiga, pa Hinkstona, onda okupiti gomilu ljudi; a svi ljudi iz rakete, vidjevši majke, ujne, stričeve, djevojke, mrtve već deset ili dvadeset godina, svi su oni, naravno prekršili naređenje, izjurili van i napustili brod. Ima li čega prirodnijeg? Čega manje sumnjivijeg? Čega jednostavnijeg? Čovjek ne postavlja suvišna pitanja kad mu se pred očima ponovo pojavi majka, ponovo na životu; previše je sretan.

I tako, svi smo ove noći tu, u raznim kućama, sami u krevetima, bez oružja kojim bismo se mogli zaštititi, a raketa stoji ondje na mjesečini, prazna. Bilo bi doista jezivo i strašno otkriti da je svaki od ovih detalja samo dio nekog velikog inteligentnog plana kojim nas Marsovci žele podijeliti i pobijediti i sve nas na kraju ubiti!!

Možda će negdje u toku noći moj brat, koji evo ovdje pored mene leži, možda će promijeniti svoj oblik, rastopiti se, preoblikovati i postati nešto drugo, neka jeziva stvar, Marsovac. Bilo bi mu vrlo jednostavno da se okrene u krevetu i zabije mi nož u srce.

A u svim ovim ostalim kućama duž ulice deseci ostalih očeva ili braće, iznenada se pretvaraju u druga bića, uzimaju noževe i ubijaju usnule

Zemljanen koji ništa ne slute...

Ruke su mu drhtale ispod pokrivača. Sav se ohladio. Iznenada, to više nije bila samo teorija. Iznenada, jako se uplašio.

Podiže se u krevetu i osluhnu. Noć bijaše tiha i blaga. Glazba se više nije čula. Vjetar je utihnuo. Njegov je brat spavao pored njega.

Pažljivim pokretom podiže pokrivač i prebaci ga na drugu stranu. Iskrao se iz kreveta i nečujna koraka krenuo prema vratima kad začu bratov glas:

— Kamo ideš?

— Što?

Edwardov je glas bio primjetno hladan:

— Pitao sam te, kamo si se to uputio?

— Idem popiti čašu vode.

— Ali ta nisi žedan.

— Da, da, jesam, žedan sam.

— Ne, nisi.

Kapetan Black iznenada pojuri prema vratima. Zavrišti. Zavrišti drugi put.

Do vrata nije stigao.

• • •

Ujutro, limena je glazba svirala posmrtnu koračnicu. Iz svake kuće u ulici izlazile su male, svečane povorke noseći dugačke kovčege. Ulicom, obasjanom suncem, plačući, prolazile su bake i majke i sestre, braća i stričevi, i očevi, polako hodajući prema crkvenom groblju na kojem je zjapilo šesnaest iskopanih grobova, označenih nadgrobnim pločama. Šesnaest grobova i šesnaest nadgrobnih ploča.

Načelnik grada održa kratak pogrebni govor; njegovo je lice čas izgledalo kao lice načelnika grada, a čas kao nešto drugo.

Bili su tu majka i otac Black, zajedno s bratom Edwardom, i svi su plakali dok su im se nekad poznata lica rastapala i pretvarala u nešto drugo.

Djed i baka Lustig bili su tu, i plakali su, a lica su im se rastapala kao da su od voska podrhtavajući i lelujajući, kao što sve stvari podrhtavaju i lelujaju za vreloga dana.

Spustiše lijesove. Netko je tihim glasom govorio o neočekivanoj i iznenadnoj smrti šesnaestorice valjanih ljudi u toku noći...

Zemlja odjeknu udarajući o lijesove.

Limena glazba odmaršira u grad svirajući pjesmu »Columbia, dragulju Oceana«, i svi uzeše slobodan dan.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Zdravko Valjak:

Tri ćutne ili pak bešćutne varijacije na »Hladne jednadžbe«

● *PRVA VARIJACIJA: ODMETNICI*

Pa... pa to je djevojka! Anđeo! A ja sam očekivao svemirsku protuhu, držao čvrsto blaster u ruci, spreman da mu raznesem utrobu...

Sićušna, mala, divna. Lice iz mojih snova. Krasan stas. Sjaj toplih očiju. Zbunjena... zbunjen... Što da radim? Što da radim... Spustih oružje. Srce mi se cijepa. Ona me gleda. I ja nju. Nervozno se nasmije:

— Čemu taj pištolj? Ja ne grizem, zar ne? Pa nije valjda tako strašno... Malo švercanja... nije valjda tako strašno?

Tako je strašno kako čita u mojim očima. U glavi mi tutnji, grlo mi se steže, a sva moja sjećanja bjesne u meni. Blaster leži na podu. Ona se baca. Baca se pred moje noge, grabi me za koljena.

— Što je? Što je? Što sam uradila? Govori, zaboga govori... govori!

Podignuh pogled, uronivši u njezino lice. Lice koje volim ...i želim. Procijedih: .

— SHO brod prevozi na planet cjepivo, bez kojeg će umrijeti šest ljudi i bez kojeg će najvjerojatnije propasti projekt kolonizacije tog planeta. SHO brod ima točno određenu količinu goriva. Svako povećanje mase na brodu onemogućava mu povratak na matični brod. Ne postoje nikakve mogućnosti da nam itko pomogne. Po zakonu, dužan sam ukloniti svako povećanje mase. A to povećanje mase si ti...

— Pa ja sam samo htjela vidjeti svoga brata, Gerrya — zarida. — Ništa drugo. Nisam znala. Nisam znala... Molim te, molim, poštedi me... želim živjeti. Nisam to ničim zaslužila... Spasi me, preklinjem te! — Ostalo zaguši ridanje.

Ustadoh. Povukoh je za sobom. Zagrlih je. Poljubih. Pogleda me, ne znajući što je. Poljubih je nježnije. Nada joj zablista u očima. A ja sam odlučio. Uvijek postoji izlaz iz svake situacije ako se čojek ne osvrće

previše na kruta i hladna pravila. Jer ako je ova djevojka moj san, a ja jedina njezina nada u život, tada veliki projekt humanoidne kolonizacije i moćna koncepcija graničnih svjetova može otrpjeti mali udar dvoje mladih ljudi. Jer ako se jedan SHO brod zbog pomanjkanja goriva uslijed povećanja mase ne može vratiti na matični brod, to ne znači da se taj brod u određenoj situaciji ne može s postojećim gorivom sigurno spustiti. Pa onda uništiti, ili tako nešto... Recimo, predati cjepivo, pa malo odletjeti, pa buuummm... A momci iz grupe vidjet će nekakvu nesreću, pa će javiti matičnom brodu da je SHO stradao. A kako ovog tamo zasigurno neće biti, neće biti previše razloga da ne povjeruju... A po svemu sudeći, ja imam na ovom jebenom Wodenu i šurjaka. A obiteljske veze mogle bi i ojačati... Pa, u krajnjoj liniji, planet koji ne može izdržati dvoje mladih vjerojatno i ne spada u projekt kolonizacije.

Izvadih injekciju s cjepivom i ubrizgah joj. Ima toga... Blasterom raznesoh neke neprilične dijelove brodskog kompjutera. Dobri su ti novi tipovi. Ti njega po glavi, a on radi. Reducirano. Točnije, koliko je potrebno.

Zagrlih je s ljubavlju dok se Woden, okrećući se, povećavao sve više i više.

UOSTALOM, KAKVA JE TO GRANICA AKO NEMA ODMETNIKA?

● *DRUGA VARIJACIJA: PROJEKT*

Držim čvrsto blaster u ruci. Čovjek nije nikad siguran s tim protuhama. Svemirskim razbojnicima. Bagra. Ogavna bagra... Nišanim u visinu trbuha. Prosječnu visinu prosječnog ljudskog trbuha. Sva je ta bagra visoka. Podigoh malo oružje. Sigurno je sigurno. Čekam iscereno, obraslo lice nekog grubijana. Lagani potez prsta — i otići će protuha za svojom sudbinom. Sve treba podrediti Cilju. A naš je Cilj jasan. Jasan kao zora poslije kiše. Jasan kao gorski potok. I velik kao čovjek. I po njegovoj mjeri. Jer naš je Cilj humanoidna kolonizacija svemira. Tome mi težimo i to ćemo ostvariti. Ako padaju žrtve, one su nužne. A ovo nije žrtva. Ovo je balast. Štetočina. Dolje, na Wodenu, ljudi čekaju. Ljudi koji ovise o sudbini ovoga broda. Ljudi od kojih zavisi humanoidna kolonizacija ovoga planeta. Ljudi koji ostvaruju dio našega Cilja. A time i sam Cilj.

Stoga čvrsto držim blaster. Vrata se polako otvaraju. Prije lakog pokreta prsta prekida tišinu ugodno »Dobar dan«. Pogled mi s trbuha ide prema licu, pa klizi dolje. Progutah nešto sline i procijedih: »Zdravo«. Gleda me i

smiješi se. »Čemu to?«, upita pomalo naivno. »Sjedaj«, odbrusih, pokazujući joj vrhom blastera zaobljeni kut kabine. Sjeda zbunjeno. Kratka suknjica skuplja se i otkriva mnogo.

— Ali, molim vas, da li...

— Šuti! Sto tražiš ovdje? Tko te je poslao? Odakle si? Kako si dospjela amo? Kroz koji prilaz? Tko ti je pomogao? S kime si se družila na matičnom brodu? Tko su ti pomagači? Kome pripadaš? Što tražiš ovdje? Odgovaraj!

Gleda me zapanjeno. Zmija. Hladna, prijetvorna zmija. Sve sam ja to već susretao. Nevini izgled, a mozak vreo od intriga. Spletaka. Zavjera, Špijunaža, Neprijatelji. Izdajice. Prikriveni. A sada je tu. Meni na nemilost. Neka, neka. Neka taj lažni izgled zbunjenosti. Neće dugo...

— Ali, ja... ja...

— Šuti, kurvo! Ti ćeš meni... ! Tvoje vrste sam ja ne jednu sredio. Bez mnogo muke. Brzo i jednostavno. Efikasno. Ništa ti ne pomaže to prenemaganje...

— Ali... ali što sam uradila? Što? Pa ja sam samo htjela vidjeti svoga brata, dolje na planetu. On je u ekipi istraživača. Garry. Garry James. Čujete li me? Garry James! Pa ako sam i prekršila kakav propis, što je tu tako strašno? Platit ću čim dođemo na odredište. Ili Garry, on će platiti čim se spustimo... a ja samo želim vidjeti brata, svoga starijeg brata! Čujete li me?

Prekinuli njezin histerični vrisak muklo je udarivši u želudac. Presamitila se po podu kabine.

— Šuti! Šuti, zmijo lukava! Dobro ste nam znani. Naravno, pojma ti nemaš o projektu. O vakcini. O brodu SHO. O svojoj suvišnosti. O značenju planeta... Da, da, pojma ti nemaš! — Zgrabih pločicu s rednim brojem i istrgnuh joj je s vrata. Usput otpadne i nekoliko dugmadi s gornjeg dijela haljinice. Bijele, bijele. Još se previja. Gledam joj noge. Mlade. Preplanulih listova. Pođoh rukom uz bedro. Odbacih lančić. Lagano gurnuh blaster u stražnju futrolu Stegoh joj nogu. Cvili. Cvili! Ošamarih je. Njezina tanka ruka sunu i duboko mi ogrebe nos. Krv. Crvena krv. Slijeva se. Grabim joj ruke i izvrćem ih. Kriknu. Razdirem joj haljinu. Preplanulo, mlado tijelo. Mlado. Raskopčavam se. Ništa. A krv mi se slijeva niz obraze. A ništa! Podmuklo — donje — nemoćno ništa. Ništa! Ona cvili.

Cvili i dalje. Ništa! Krv! Samo krv!

Vraćam blaster u futrolu. Polako tipkam izvještaj o riješenom problemu. SHO brod se sigurno spušta na Woden. Projekt se uspješno nastavlja...

● *TREĆA VARIJACIJA: MACA*

Znoje mi se dlanovi. Hvata me mučnina. Tko je kriv? I baš sada! I baš meni! Baksuz je baksuz. A još mi je ostalo samo nekoliko letova na tim prokletim SHO brodovima. K vragu, što da radim kada se pojavi ta njuška? Zacijelo je neki grmalj, dlakava životinja, ogavnih crvenih očiju, rijetkih zuba, spljoštena nosa! Ubojica! Da, ubojica. Srsi me prolaze. Ledim se. Jedva dišem dok se automatska vrata polako otvaraju. Stišćem grčevito blaster, svoju uzdanicu, čim se pojavi, pucat ću. Ravno u glavu. Ne, bolje u trbuh. Pa u vreću s njim. I van! Da, van. Ti njegovi prokleti kilogrami. Zajebani kilogrami koji nas obojicu vuku u smrt. Ravno u trbuh i van. Stišćem polako otponac, odlučno, dok preda mnom izranja stegnuti trbuh na dugim nogama, nadograđen posve pravilnim ramenima, lijepim rukama i krasnim licem, uokvirenim dugačkom, zlatnom kosom. Ljepotica, ljepotica stoji preda mnom. Ljepotica umjesto zvijeri. Polako smanjujem pritisak na otponcu blastera i pomno je razgledam. Ne, nema oružja. I ima strašne grudi. Vide se i kroz napeti svem-kombinezon. Smiješi se, uljudno pozdravlja. Vrlo, vrlo senzualna usta. I oči. Oči zelene. Oči mačke. Žene mačke. Mic-mac. Cat people. Nagisa Oshima. Uopće, moja davnopovijesna erudicija je strašna. Pravi pravcati filmofil. Ne video. Mrak kina i magija plošne slike. I što da radim, mama, sada ja? Ljepotica preda mnom, nikoga oko nas. I jedna sitnica. Njezinih šezdeset kilograma, bez potpetica, viška. Na SHO brodu koji strmoglavo ponire prema cilju, prekrasnome planetu Wodenu, na kojemu se odvija uzbudljiva saga ljudskog ponosa. Epika. Bilo jednom na Divljem zapadu. 'Ajde naši!

— Ima problema? — prekihu me iz snatrenja. Da, stvarno...

— Da, ima! — Detaljno joj objašnjavam. Osnovne postavke SHO broda. Značenje projekta humanoidne kolonizacije svemira. Položaj i ljepotu Wodena. To zna; naime, ona ide samo u kratki posjet svome bratu Garryju. Lijepo ime. Da, on je inženjer u Južnoj grupi. Eto, sad shvaća značenje vakcine koju nosim. Da, da, brod bi se prilikom slijetanja, srušio zbog njezine težine. Viška. Neplaniranog. Temperamentno skačem oko uređaja. Objašnjavam joj nužnost da se ljudi na Wodenu spase vakcinom koju prevozim. Pametna, razumna, mlada žena. I naočita. Vrlo. Apsolutno prihvaća sve moje argumente. Da, izvanredna mlada žena. Ljepota i duh.

Šteta, prava šteta što nas je sudbina spojila ovako glupo. Priča mi o svome životu. Djetinjstvu, dubokoj povezanosti s bratom, svojoj sklonosti prirodnim znanostima, tehnici, motorima, uređajima, školovanju, sportovima, planovima koje je pravila za budućnost, poslu koji je čeka na odredištu, pardon, koji bi je čekao. Shvaća, sve shvaća. Divota, prava divota od žene. Žena, a tako mlada. Shvaća.

Gleda na sat.

— Koliko još? Koliko još imam? — prošaputa, oborena pogleda, prekrivenog gustim, dugim i crnim trepavicama.

— Devedeset minuta, na žalost — promucah, pun duboke sjete i razumijevanja. Sućutno je primih za ruku. Ruku dugih, tankih prstiju, s crvenim, crvenim noktima. Ugodno toplu, milu. Podigne pogled, pun molbe. Želje. Želje za posljednjim životnim doživljajem. Za užitkom. Zadovoljenjem. Da, shvatio sam. Da, teški su trenuci.

Treba joj pružiti. Sve, sve što mogu. Na stisak odgovori stiskom. Spustimo se na pod, dosta meki pod. Grlim je, a ona strasno uzvraća. Vitke, dugačke noge isprepliću joj se iznad mene. Prodirem joj jezikom u usnu šupljinu, istražujući niz čvrstih zuba ugodna mirisa. Milujem joj kosu. Zatim prelazim rukom preko čvrstih grudi, najprije lagano, pa snažnije. Spuštam ruku niz trbuh, među noge. Ona ih stišće. Ne oklijevajući, rastvaram drugom rukom njezin modri kombinezon i pomažem joj da ga skine. Izranja divno, čvrsto tijelo. Pomaže i ona meni. Lagano odbacujem odjeću, s blasterom već odavno mirnim, zakočenim i u futroli. Ne znam što bih sa svojom sirotinjom, no ona već kleči i guta ga, što malo teško shvaćam. No nakon nekoliko njezinih dubokih uzdisaja, praćenih slasnim mljackanjem, ne preostaje mi ništa no da, stidljivo joj gledajući leđa kako završavaju u divnom, blagom luku, opažam i njezin nos, koji joj pomalo, iz moje perspektive, prekriva pune usne, između kojih u pravilnom ritmu, nestaje ili se pomalja moj ud, i kao što rekoh, što mi drugo preostaje nego da svršim u dražesna usta. Obriše se i lagano me privuče. Još ošamućen dolje, radim prstima. Rukom prevlačim preko dugih, doista dugih i lijepih nogu, preko zlatnog runa. Ljubim joj pune grudi, stišćem ih, sišem široke krugove i nakostriješene bradavice. Ona se migolji i polako i sigurno spušta glavu među moje noge. Ne snalazim se, no vođen njezinom sigurnom rukom ubrzo shvaćam. Ljubim joj noge, pa uranjam u zlato, jezikom prevlačirn preko runa, no ubrzo se odlučujem na avanturu. Jezik mi sklizne s nabrekle, bujne dražice, u tamnu, duboku uvalu, sve vlažniji i vlažniji, sve

dublje i dublje, sve brže i brže, dok mi ona steže glavu nogama i čupa kosu. Osjećam njezino grčenje, stražnjica joj se sve pomamnije diže s tla, duge noge pružaju se preko mojih leđa, spuštaju se i skupljaju. Svršava. Svršava uz blagi, prijatni kliktaj. Nježno je mazim, pogledavam zajedno s njom na sat, te ponovo spreman ulazim u nju. Prijatno uzbuđenje od poniranja kroz dugu, vlažnu, zategnutu cijev. Podvlačim ruku i lagano je podižem. Stapamo se u nizu ritmičkih pokreta. I druga se ruka priključuje prvoj; odluta zatim na podatne grudi. Vraća se i luta. Ona ponovno zabacuje duge noge na moja pleća koja ih primaju s radošću. Mijenjamo položaje, ona vođena iskustvom, a ja sjećanjem na divne slike iz mraka kina. Dok leži na boku, uživam u blagu luku njezina tijela i oblini grudi. Zapanjuje me čistoća leđa i podatnost čvrstih i okruglih guzova, dok s velikom radošću pratim svoje malo čedo kako ulazi i izlazi uz blago podraživanje dražice...

Ti si stvorena za svete stvari. 69. Magični broj. Sveti. Grčimo se i opuštamo. Osjećam da sam u pravom carstvu strasti i čula. Sokovi cure, ljubimo se i volimo. Kako je to divno! Kao na filmu. Poneki pogled na sat koji neumoljivo uklanja te dragocjene minute, ubada ledene igre u naša srca, ali mi se volimo, volimo, volimo. Volimo do smrti. Divan je to osjećaj, i pored kratkoće trenutaka, svjestan sam da ću ga ponijeti u beskonačnog beskraja. Ljubav je naša divna, divlja i ne zna granice.

Snaga me polako napušta. Ležim na leđima, prepušten njezinoj inicijativi. Ah, žene! Neumorna bića. Stvoriteljice ljudskog roda. I svemira čak. Jing i Jang. Jing leži, a Jang jaše. Ili je obrnuto, nije važno. Nabada se na me, na to malo preostale sirotinje. Stišće me dugim nogama, pritišće koljenima, rukom mi miluje prsa, vrat. Divim se njezinim grudima, ponirem u neuhvatljivu dubinu tamno-zelenih mačjih očiju. Zajednički svraćamo pogled na taj prokleti, neumoljivi mehanizam koji označava protok i istek naše zajedničke sudbine. Ne znam, jednostavno ne znam kako da je upozorim na neumoljivost činjenica, na završetak našeg zajedničkog života. Ne znam zašto već jednom ipak ne sjaše s mene. Pa zvijezde se vrte suludom brzinom, sve oko nas, a Woden postaje sve veći i veći na tami svog neba. Zašto joj se napinju puteni mišić? Zašto sam i dalje neraskidivo ukrućen u njoj? Zašto je moj kombinezon, s oružjem, nepovratno odbačen u najdalji kraj kabine? I zašto su se njezine strasne ritmičke kretnje pretvorile u čvrsti, neraskidivi splet ruku oko moga vrata? Dok svršavam u noći Wodena, svjestan njegove ipak dovoljno daleke blizine, kroz um mi tutnji njezina priča o motorima, o tehničkom školovanju, o sportovima i filmskoj kulturi. Kratka škola letenja... I Nagisa Oshima. Krug se zatvara, zatvara se i dotok kisika mome ubogom mozgu.

Njezini lijepi crveni nokti sve dublje uranjaju u moj vrat. A stvari i događaji stapaju se u skladan mozaik. Dok se batrgam, dok svršavam, dok se borim bez moći i izgleda, glas ne izlazi iz mene. Svijest izlazi, polako. Polako, da. Zvijezde i Woden vrte se i rastu. Svijest me napušta. Komadići se slažu.

Još mi je ugodno. Još sam u njoj. Još živim. Ne mogu pomaknuti noge, ne mogu pomaknuti ruke, ne mogu pustiti glas. Još se samo u njoj mičem, u njoj živim, preko nje se nadam. Slike se kadriraju, iz lijepog kolora prelaze u crno-bijele, radnja se reducira na slast i smrt. Umirem, a u beznađu bezdanog svemira upućujem počast velikom majstoru... Nagisa Oshima, Nagisa Oshima!

Eric Norden:

The Gathering of the Clan

Preveo Božidar Stančić

Nasljednici na okupu

Starac je dugo umirao. Svi su očekivali da će umrijeti odmah poslije posljednjeg udara, ali on se držao, žilav kao i uvijek, hvatao se slamke života. On to radi hotimice, mislili su njegovi rođaci, ali to nisu govorili glasno. Čak i liječnik koji ga je liječio tri godine smatrao je poslije prvoga lakog napada, pa nakon dva paralizirajuća udara, da će starac preživjeti samo čudom. Kad su se rođaci diskretno, taktični približili da bi mu sugerirali bezbolan starčev kraj, liječnik im je okrenuo leđa, premda je znao da starac trpi strašne bolove. Okrenuo se bez riječi, ali je ostala prijetnja i oni nisu poslije razgovarali o tome. Mogli su čekati, tako su bar mislili.

Ponekad je liječnik mislio da nazire u starčevim očima želju da mu nešto poruči, da mu daje nekakav znak kako bi otišao u miru. Sad je pokraj njegova kreveta bio upravitelj doma, deset godina mlađi od njega, ali ipak sedamdesetgodišnjak. Nešto je strujalo između njih unatoč tišini. Starac se nije mogao ni micati ni govoriti, ali je treptao kapcima, i sad je to činio polako, pokušavajući očajnički prenijeti molbu. Upravitelj je kimnuo i pružio ruku prema starčevoj osušenoj ruci punoj smeđih pjega. Oko se sklopilo i nakon nekoliko časaka ukočeno je lice kopnilo, a hropac je nalikovao više na grimasu nego na izdisaj. Liječnik je blago udaljio upravitelja, ali je silom morao osloboditi prste. Ispunio je potrebne formulare i povukao svilenu plahtu preko zagasita lica. Dok je ispunjavao dozvolu za ukop, upravitelj mu je stajao iza leđa i gledao. Kad je naveo kao uzrok smrti srčani udar, stari je upravitelj odmahnuo glavom.

— Bilo je to ubojstvo — rekao je mirno, na što je liječnik podigao glavu.

• • •

Vrijednost svih automobila parkiranih na privatnoj aveniji rezidencije Delahayevih u Greenwichu bila je tolika da bi dostajala da hrani jedan grad u nekoj nerazvijenoj zemlji desetak godina. Bio je tu, »lamborghini espada

GT« sivo-bijele boje, vlasništvo Donnyja, »mercedes« po mjeri Arnolda Gellerta, velik i crn kao mrtvačka kola, stari i odlično uščuvani Adelaidin »rolls silver ghost«, Gardnerov »lincoln continental« s krovom od kože i luksuznom unutrašnjošću, niski i crveni Connien »jaguar XKE«, graciozan i opasan kao što mu i ime kaže, pa malo dalje »chevrolet impala« iz 1972, neobičan u ovom društvu, ali je bio ovdje prije svih.

Upravitelj Sommers je primio svakog člana porodice pod stupovima trijema u grčkom stilu. Primao ih je smjerno, uveo bi ih u biblioteku i ponudio im koktel. Svi su ga promatrali sumnjičavo, ali nitko nije ništa rekao. Doći će vrijeme i za to.

Arnold Gellert, porodični bilježnik, posljednji je stigao, pa kad ga je Sommers najavio slabim glasom, pojurili su mu u susret.

— No — viknula je Adelaide — što kaže oporuka?

Gellert skine kaput i baci ga zajedno s torbom na stari ormarić.

— Ne znam — odgovorio je umorno. Bio je to malen, ćelav i prilično debeo muškarac. Sitne su mu oči gotovo nestajale iza debelih stakala, — Zeller mi je rekao da je starac ostavio nove upute banci i da su ih poslali po kuriru. Kurir će biti ovdje oko osam navečer.

Gardner je zamumljao, a Connie opsovala, ali je Adelaide samo skupila obrve i zamislila se.

— Pitam se zašto — rekla je. — Upute su bile jasne: morali smo doći ovamo u četiri sata.

Donny je podigao svoju čašu viskija da bi podrugljivo nazdravio.

— Stari gad hoće da se zapjenimo, majko. — Nasmijao se promuklo i grubo. — Ne zamjeram mu. Možda se sprema da uskrsne, kao u nekom filmu Vincenta Pricea, kako bi kao duh prisustvovao čitanju svoje oporuke noseći glavu pod miškom.

— Šuti, Donny! — Connien je glas bio napet i u njemu se osjećao nervozan umor. — Godinama smo čekali i četiri sata neće nam naškoditi.

— Dakako da neće, draga rođakinjo — Donny će otegnutim glasom. — Smatrajte to porodičnim skupom, prilikom da provedete nekoliko dirljivih trenutaka s ljudima koje cijenite. Bilo je to vrlo ljubazno od djeda, zar ne?

— Ne rugajte se, dragi — reče Adelaide gledajući sina s primjesom nježnosti i prezira. — Krene li sve dobro, bit će posljednji put što smo zajedno.

Nitko to nije pokušao poreći. Delahayevi su bili složni u jednoj stvari: u dubokoj i proždrljivoj odanosti porodičnom bogatstvu, koje je do svoje smrti kontrolirao Malcolm Fiske Delahaye III, i to nemilosrdno škrto. Porodične sličnosti nije bilo među njima, osim plavo-riđih kosa, već srebrnastih u Gardnera i Adelaide, kao genetsko nasljeđe nekoga zalutalog Vikinga iz srednjega vijeka. Adelaide Delahaye Taplin, starija od dvoje Malcolmove djece, bila je vitka i sitna kao ptica, ispranoplavih očiju i usta uskih poput oštrice noža, ispijena lica i naborana, a kesice kože visjele su joj do vrata. Oslanjala se na štap sa srebrnim drškom oblika konjske glave, kako bi uspostavila ravnotežu zbog čelične pločice koju je nosila u bedru kao uspomenu na pad što je stavio točku na njezine konjske trke. No, ipak bi još uzjahala konja, a njezina je konjušnica bila jedna od najboljih na Istoku. Nije se brinula za modu i njezin bezlični sivi kostim mogao je potjecati od prodaje u dobrotvorne svrhe, ali dijamanti što su sjali na narukvici i prstima izobličenim od artritisa bili su pravi. Osjećala se elegantnom samo u jahaćem kostimu, konji su bili njezina ljubav i ona ih je više voljela nego svoga sina, koga je prezirno podnosila, a još više nego sitnoga burzovnog agenta za koga se udala da bi mu rodila sina, i da bi ga ignorirala trideset godina kao jalovog pastuha sve do njegove smrti.

Njezin mlađi brat Gardner, koji se približavao šezdesetoj, bio je suprotne naravi. Visok i rumen u licu, svijetloplave kose što se srebrila, uvijek elegantno odjeven i počešljan. Njegova sklonost prema lagodnom životu ogledala se u mrežici crvenkastih žilica na licu i nosu. Gardner je živio u sjeni svoga oca pedeset godina, ali kad je otac doživio prvi udar, počeo je otkrivati slasti putenoga života, što ga ubrzo dovelo do razvoda sa ženom koja je vodila mondeni život i do druženja s mladim prijateljicama i priličnih kupnji kod Cartiera. Sad su djevojke bivale sve mlađe, ali još nije buknuo skandal. Njegova kći Constance, Connie, bila je mršava i nervozna žena tridesetih godina, koja je već imala za sobom dva promašena braka, nekoliko razdoblja potištenosti, pravu armiju ljubavnika, a neko je vrijeme provela na oporavku u nekoj farmi u Marylandu, gdje se liječe alkoholičari. Odvikla se alkohola, ali se prihvatila amfetamina i barbiturata i brzala prema sve opasnijim užicima. Imala je haljinu dugih rukava da bi sakrila ožiljke od uboda igle. Donny, jedini Adelaidin sin, bio je malo stariji, i unatoč mutnoj puti lica i zubima požutjelim od nikotina djelovao ženstvenije nego njegova smetena sestrična. Nosio je uske baršunaste

hlače, mokasine i košulju sa crvenim cvjetićima. Gusta plava kosa padala mu je gotovo do ramena, a kretao se oslobođenom gracioznošću baletnog plesača. Smiješio se prirodno i šarmantno, ali se to nije odražavalo u očima. Bio je sklon ironiji, pa ga je tjeskoba prisutnih u salonu zbilja zabavljala.

— Ovo bi posmrtno bdjenje moglo biti veselo — rekao je i napunio svoju kristalnu čašu viskijem. — Otpratimo staroga sa smiješkom. Sam bog zna da smo dugo molili da se to dogodi.

— Oh! — Arnold Gellert obriše čelo svilenim rupčićem.

— Da mi je bar Zeller natuknuo što ima u uputi! Bilo bi to najmanje što je mogao učiniti iz profesionalne pristojnosti... —Zašutio je i počeo koračati prostorijom po mekom sagu iz Aubussona.

— Tako vam svega — reče Gardner — vi biste morali o tome znati, za to ste plaćeni. Nije mu trebalo dopustiti da načini drugu oporuku u onakvom stanju.

— Što sam mogao učiniti — agresivno će Gellert — kad je onaj ludi liječnik bio neprestano ondje, a šašavi upravitelj se urotio protiv nas? Mislio sam da ne može komunicirati ni s kim, bar ne poslije posljednjeg udara.

— Ni ja u to ne vjerujem — prekine ga Adelaide. — Ali možda treptanjem kapaka. Mislim da su Sommers i liječnik spletkarili da bi dobili veći dio kolača. Vi ste to morali predvidjeti, Arnolde.

Debeljko je uzdahnuo.

— Pokušao sam s liječnikom, Addy, a rezultat znate. Sommers i stari su bili dugogodišnji prijatelji. Nisam ga mogao udaljiti:.. Tjerat ćemo stvar pred sudom bude li trebalo. I dobit ćemo.

— Nadam se, Arnolde — ledenim će glasom Adelaide. — Sjetite se da vi gubite koliko i mi, čak i više.

Odvjetnik se naglo okrenuo, a na licu mu se odrazio strah. Jest, on bi izgubio više nego oni. Posao, ugled, možda i slobodu. Živio je u tjeskobi otkako je saznao za drugu oporuku, strah mu je razdirao utrobu.

— Vidim da će biti zabavno — doda Donny sa smiješkom. — Pet škorpija u jednoj boci!

— Dosta, za ime svijeta! — Arnold Gellert se zavalio u naslonjač ispod uljanog portreta nekoga strogog pretka Delahayea. — Svi smo upleteni u to i ničemu ne služi da se prepiremo. Treba da razmislimo o taktici napada i kako da diskreditiramo liječnika. On je bio svjedok i njegov će nam iskaz o psihičkom stanju staroga pomoći ili će nas skršiti pred sudom. A tu je i Sommers, taj licemjer...

Connie je nervozno gnječila čuperak svoje krute kose.

— Voljela bih da prekinete ta pričanja. To nikamo ne vodi. Budemo li razbaštinjeni, onda smo razbaštinjeni i ne preostaje nam nego da odemo na sud.

— Ovaj put se slažem s Connie — reče Donny. — Pa i nije takva katastrofa budemo li morali preživjeti s pola milijuna dolara na godinu. Neće to biti oskudica.

— Možda je to dovoljno za vas, Donalde — primijeti Gardner izvještačeno — ali nije to bogzna što. Ovdje je riječ o svoti od oko trista milijuna što nam pripada i što nam je obećana. Ne bih se zadovoljio milostinjom, ili čak ni sa čim, samo zato što je stari pred kraj izgubio glavu.

— Oh — s gnušanjem će Donny — deset generacija Delahayea sve je spiskalo, ostavili su porodici samo ovu kuću i nekoliko redaka u »Who's Who« i blagajnu punu bezvrijednih papira. Bili biste svi siromašni da stari nije stvorio carstvo ni od čega, u znoju lica svoga, svojom hrabrošću i maštom. Nitko od vas, uključujući i mene, nikad nije nijednoga dana radio za to i sad imate tri čiste da cmizdrite jer nećete dobiti dovoljno velik dio! — Odmahnuo je glavom. — Zbilja je to lijepo gledati! Baš ste kao lešinari... ne, ne oni, oni su barem lojalni među sobom. Vi ste šakali što kruže oko lešine mrtvoga lava i laju jedan na drugoga, previše se bojeći da zagrizu. Zbilja lijepo!

— Dirljivo, Donalde — Adelaidin je glas bio leden. — Nisam znala da ste toliko voljeli svoga djeda. Morali ste održati posmrtni govor, svi bi pustili koju suzu...

Donny je naglo iskapio svoju čašu i nekoliko trenutaka šutio.

— Volio? — napokon je rekao. — Mrzio sam ga, i ja želim taj novac kao i vi. No, ja sam ga poštovao. Bio je muškarac. Posljednji iz plemena, možda, ali muškarac.

Connie se kričavo nasmije.

— Oh, što sve neću čuti! Donny veliča muške vrline!

— Ja se držim nekih pravila u životu — polako će Donny.

— Ja ne spavam bilo s kim.

Prije nego što je Connie uspjela odgovoriti, odjeknuo je Adelaidein glas:

— Dosta! Arnold ima pravo, svađe su samo gubitak vremena. Imamo važnijih stvari i o njima valja razgovarati.

I sljedeća dva sata raspravljali su o problemima oko nove oporuke. Bilo je prigovora, sve do trenutka kad ih je Sommers pozvao na večeru. Kuhar i osoblje kuhinje otišli su već prije mjesec dana, prije pokopa, ali je neki nabavljač donio potrebne namirnice. Za razliku od njih, Sommers se pomirio s odgodom.

Glavna blagovaonica bila je nekadašnja plesna dvorana i petoro gostiju u njoj nalikovali su na patuljke za golemim ulaštenim stolom. Dva su kamina grijala prostoriju sa svake strane, a topli zrak je strujao. Dok je sjedao, Donny je pogledao trofeje ispunjene slamom što su ukrašavali drvenu oplatu zida i nehotice se naježio. Kad je još bio dječak, toga se vrlo bojao. Na njega su neugodno djelovale te ukočene maske antilope, gazele, lavova i čak jednoga slona, žućkastih, poput sablje svinutih kljova. Mrtvačka izložba kao podsjetnik na moć staroga nemilosrdnog čovjeka.

— Razgovarao sam sa Sommersom — iznenada će Donny. —Rekao mi je što je u posljednjoj oporuci. — Svi su podigli glave i ukočili se. — Stari je ostavio pozamašnu svotu jednom taksidermistu. Hoće da njegovo tijelo bude ispunjeno slamom. — Nasmijao se neprirodno. — On hoće da ga objese o zid i lova će biti naša ako se budemo nedjeljom sastajali ovdje na ručak. Bilo bi to dobro.

Gardner je načinio grimasu gnušanja, ali se Connie nemarno nasmiješila: Bila se povukla u kupaonicu poslije konflikta s ocem i sad se vratila sanjiva i zamišljena, s tamnim naočalama. No, Donnyjevoj majci se nije svidjela šala.

— Malo više poštovanja — zalajala je Adelaide dok je nepokolebljivi Sommers nadgledao poslužitelje iz »Zlatnoga labuda«, otmjenoga provincijskog svratišta. Služila se riblja pašteta s račićima. — Vaš je otac

obožavao lov. Nema tu ničeg za ruganje.

Donny se nasmiješi s grimasom i pusti da mu konobar napuni čašu viskijem.

— Zbilja ste pravi hipokrit, majko. — Srknuo je požudno viski. — Trideset godina priželjkujete njegovu smrt i sad vam je do etikete. — Podigao je čašu kao da nazdravlja. O vama sve dobro, djede. Počivajte u miru.

— Ušutite — zagunđa Gellert. — Niste baš duhoviti.

— Pravi pravcati Arnold — promrmlja Donny. — Uvijek sam tvrdio da ste prepredeni. Nadam se da ćete impresionirati porotu.

Gellert se gotovo ugušio kremom koju je stavio u usta, a Adelaide je skupila obrve i zamislila se.

— Moramo razmisliti o svemu. — Pričekala je da se Sommers i dva konobara povuku, a zatim kucne viljuškom o porculan. — Okrenu li se stvari po zlu, i ako je tata imao dokaza, možemo svi biti umiješani. I tu mogućnost valja razmotriti. — Govorila je mirno, opušteno, i bez imalo straha koji se zapažao u Gellertovim očima, pa se Donny nasmiješio diveći joj se.

— Znate, majko, pogriješio sam kad sam rekao da je djed bio posljednji muškarac u plemenu. Vi ste posljednji muškarac. Morali ste biti njegov sin.

Adelaide nije reagirala.

— Nisam imala smisla za poslove, a i otac ne bi volio da žena bude na kormilu. Dakako, nikad me nije ozbiljno shvaćao i nije mu se svidjelo da jašem. On je volio samo grabiti... mnogo sam ga razočarala.

Ne slušajući razgovor između Adelaide i njezina sina, Gellert je brisao čelo ubrusom.

— On nije mogao ništa dokazati — rekao je tupo. — Moje su knjige na mjestu, nije imao dokaza. A i tko bi uzimao ozbiljno staru umiruću budalu? Koji, osim toga, i nije mogao govoriti, jedino možda Morsseovim znakovima, sa svojim upraviteljem.

— Nadajmo se, za vaše dobro, da tužilac neće dokazivati i uzimati ozbiljno — primijeti zlobno Donny.

— Sjetite se, Donalde, što je rekla vaša majka. — Gellert je odložio ubrus na stol. — Svi ste vi u istoj kaši, a ja sam obavio prljav posao. — Bilo je to točno, pomisli Donny. Novac od golemih kamata Delahayevih poslije prvoga starčevog udara bio je podijeljen na njih petoro. Ali Gellert, koji je bio službeni upravitelj poslije bolesti svoga poslodavca, jedini je mogao zavlačiti ruku u blagajnu i ondje, možda, ostavljati otiske svojih prstiju. Ako je starac otkrio prijevaru, poslao Sommersa da angažira istražitelje u onih nekoliko dana koliko je upravitelj zagonetno nestao, pa sve sumnje potkrijepio u novoj oporuci... Čak je i Donny, koji nije tako žudno želio taj novac, znao je što bi to moglo značiti.

Sommers i dva poslužitelja opet su se pojavili i raščistili stol. Oh, pomisli Donny promatrajući bezizražajno lice staroga upravitelja, kako nas zacijelo mrzi. Njegovi su postupci još i sad bili izvrsna mješavina smjernosti i dostojanstva, bez primjese servilnosti ili drskosti. Uvijek je bio besprijekorno pristojan i miran, savršeni engleski majordom, čak je pri starčevu pokopu, na hladnoj kišici mjeseca studenog, svima otvarao vrata automobila, pridržao kišobran iznad Adelaidiene glave i čak zatim servirao čaj. Ali što je doista mislio? Iznenada, bez ikakva razloga, Donny se naježio od straha i iskapio svoju čašu vina.

Za desert je servirana krema u marsali, ali je nitko nije ni dotakao. Poslije večere povukli su se u biblioteku na konjak, pogledajući na sat. Malo prije osam sati na vratima se pojavio Sommers.

— Gospoda iz »Zlatnoga labuda« su otišla. Želite li još kave?

Gardner ga otpravi nervoznom kretnjom ruke i vrata su se zatvorila. Donny priđe prozoru i pogleda van.

— Sve više sniježi.

— Govnarija — prosikće Connie, čije su ruke ponovo podrhtavale od nervoze. — Što ako ceste budu zametene i kurir ne bude mogao proći?

— Snijeg pada tek oko jedan sat — Donny će odsutno. — Morao bi doći. — Možda je to zbog pića, ali on se osjećao izvan svega, irealan. Više ga zbilja nije zanimalo što se nalazi u novoj oporuci, volio bi samo da ode k ljudima koje poznaje i shvaća. Bio je svjestan da ima više zajedničkog s prostitutkama koje je sretao u barovima nego sa članovima vlastite obitelji. I unatoč nasiljima u onoj sredini, ondje se manje bojao. Starac ih nikad nije gledao u lice da bi ih prosudio, osim preko ledenih i punih prezira

Sommersovih očiju, ali oni neće izbjeći njihovoj osudi. Ni on, s gorčinom je pomislio. Zna se da imaju položiti mnogo računa: Gellertove smicalice i njihovo sudjelovanje u tome, droge za Connie, i njezin način da se polako i gnusno ubija, pa nepodnosivi Adelaidein egoizam, slabosti i razvratan Gardnerov život i Donnyjeva homoseksualnost. Donny je znao da bi mu starac oprostio da je bilo samo to. Bio je snošljiv s obzirom na to da je bio čovjek ondašnje epohe i duboke starosti. Smetao ga je način na koji je to rastrubljeno, njegovo isključenje iz škole, ucjenjivanje i skandal, tučnjave i zatvor. O porodičnoj časti postojao je arhaički stav, zbilja smiješan, ali je to za starca nešto značilo. A oni su ga svi izdali na svim planovima, sve do pohlepnosti i nepoštenja koji su im značili više nego starčev prezir. S godinama, a Donny je to znao, starčevo se razočaranje pretvaralo u mržnju, osobito pred kraj kad je zapazio kako pljačkaju njegovu stečevinu dok je on bio bespomoćan da se odupre ili da se pobuni. To je uznemirivalo Donalda, jer nikad u svom dugotrajnom životu Malcolm Fiske Delahaye nije ostavio svoje neprijatelje nekažnjene.

— Prošlo je osam sati — primijeti Adelaide, jedina koja nije pokazivala uznemirenosti. — Neće još dugo.

Gellert je počeo koračati po prostoriju

— Uvijek je volio puštati ljude da se peku na tihoj vatri. Sad bi bio zbilja zadovoljan — mrmljao je — Gad sadistički, odmah sam to zapazio čim sam ga sreo... — Zašutio je jer su se izvana čula neka kola i ubrzo nakon toga zazvonilo je zvonce na ulazu i oni su tiho ustali Bilo je 20,15 sati.

— Kurir je donio ovo. — Sommers je stajao na vratima i pružio Adelaidei debelu omotnicu. Čuli su udaljavanje motora.

— Hvala, Sommersu — reče Adelaide mirna i sabrana sad kad je napokono došao trenutak istine. — Zvat ćemo vas kad nam budete potrebni.

Sommers kimne glavom i povuče se, a oči sviju bile su zalijepljene za omotnicu u Adelaideinim rukama. Ona je pruži Gellertu šuteći, a on nespretno razdere s omotnice crveni pečat.

— Svjedoci su Sommers i liječnik, kako smo i pretpostavljali — rekao je promuklim, jedva čujnim glasom. — Datira od onoga dana kad je Sommers nestao iz kuće, i to nije čudno. — Prišao je starom pisaćem stolu

u kutu i sjeo pod svjetiljku čitajući pohlepno.

— Morituri te salutant — reče Donny pokušavajući ponovo naći svoj okrepljujući cinizam koji ga je ostavljao. No, nitko ga nije slušao, svi su promatrali Gellerta, čak i Connie, i čekali osudu. I tada se iznenada Gellert počeo smijati, ali ne histerično, već zbiljskim smijehom, od kojeg se tresla njegova gojazna figura. Svi su ga gledali kao da je poludio, a to se možda i dogodilo, pomislio je Donny. Adelaide se prva sabrala i reagirala.

— Arnolde, što vam je? Saberite se, za ime svijeta!

Gellert je mahnuo debelom rukom i pričekao da se smiri.

— Budite bez brige — napokon je rekao i pogledao ih sve. Svima je odlanulo. — Sve je u redu. To je ista oporuka!

Gledali su ga ne vjerujući.

— Ista? — Gardner će slomljenim glasom. — To je nova oporuka, kako je moguće... ?

— Nova je, ali je ista. — Gellert je podigao svežanj papira k svojim usnama i poljubio ga glasno. — Stari je promijenio nekoliko sitnih ostavština, dodao jednu ili dvije i favorizirao svoje poduzeće iz hobija, »Positronics«, ostavivši mu pet milijuna umjesto dva. Glavne crte su ostale iste, ostaje 25 posto kamata Delahayevih svakom od vas i stotinu tisuća za mene. — Nasmiješio im se. — Plus vaš udio za moje prethodne usluge. Bolje će biti da budete velikodušni.

Činilo se da je Adelaide iznenađena.

— Kako? Zašto? Čemu onda nova oporuka?

— Ne znam, jednostavno je htio ubaciti dodatak i želio da to potpišu svjedoci. — Odmahnuo je glavom. — Zacijelo je podjetinjio kad je zadao sebi toliko truda ni zbog čega.

Ni Donny nije mogao povjerovati.

— Znači, naš dio ostaje isti? I nije ostavio drugih uputa?

— Nijedne riječi. Podijeljeno je na isti način kao i prije. Ako netko od nas umre, njegov se dio dijeli dobrotvornim organizacijama, a »Positronics« od toga dobiva najviše. Zgrozim se pri pomisli da Sommers

dobiva sto pedeset tisuća dolara, ali nećemo se oko toga prepirati. — Nježno je pomilovao oporuku. — Evo, administrativno vijeće neće imati primjedbi. To su i očekivali.

Adelaide se namrštila iznad svoje prazne čaše.

— Nešto nije u redu, Arnolde. To nema nikakvog smisla. Nešto se tu skriva.

— Poklonjenu konju ne gledaju se zubi. — Gellert se popustljivo nasmije. — Oporuka je neosporna, a mi smo bez love. Ne zadugo. Napunite mi čašu, Connie, da nazdravimo!

— Ovo baš i nije kako valja, Arnolde. Koliko iznose nove ostavštine?

Gellert na brzinu prelista papire.

— Ništa osobito: 60.000 dolara nekom medicinskom centru u Michiganu, 25.000 za March of Dimes... 10.000 dolara kuharu, to je u redu. Najvažnije je povećanje institutu »Positronics«, a i to je mačji kašalj, to neće naškoditi našem dijelu. Kažem vam, Addy, osjećam se kao zatvorenik koji je oslobođen, ne samo oslobođen nego pomilovan. — Podigao je čašu. — Pijmo za starca. Držao nas je na tihoj vatri, ali smo ga ipak prešli.

Pili su svi osim Adelaide, koja je sjela na sofu ispod nekog akvarela. Bila je zabrinuta. Donny je bio razočaran. Očekivao je dramatičan razvoj, kaznu za svoje grijehe, za sve njihove grijehe, ali djed im je dao oprost i to je bilo neočekivano iznenađenje koje nije odgovaralo djedovu karakteru. Uzdahnuo je i iskapio svoj konjak. Dakle, i starac se smekšao pred kraj.

— Za Malcolma Fiskea Delahayea III — deklamirao je Gellert — Malcolme, mislit ćemo na tebe dok budemo trošili tvoje dolare! — Gellert se nikad ne bi usudio nazvati starca Malcolm za njegova života.

Prije nego što su ponovo napunili čaše, otvorila su se vrata i ušao je nepokolebljivi Sommers..

— Došao je jedan posjetilac, — obratio se Adelaidi.

— Posjetilac? U ovo doba? Tko?

— Doktor Ackerman. Da pričeka?

— Da... ovaj, ne. — Adelaide je bila smetena. — Neka uđe, Sommers...

Zašto je on došao? — zapita se Adelaide glasno. — Upravo smo razgovarali o njegovu institutu.

— Povećan je udio »Positronicsa« u ostavštini — primijeti Gardner. — »Positronics« je poslije nas najveći nasljednik iz oporuke i zacijelo je došao da se uvjeri nećemo li mu uzeti njegov dio. — Prezirno je uzdahnuo. — Kakvo rasipanje novca! Svi oni milijuni koje je stari slao institutu neće nikad donijeti ni dolara. Kakva glupost ta čista istraživanja. To je zbilja tipično za njegov način trošenja novca. Našeg novca... — Namrštio se, a zatim se razvedrio. — Nije važno, sad je taj novac naš i ovaj stari luđak može dobiti svojih pet milijuna.

Opet se pojavio Sommers, a iza njega poguren čovjek od šezdesetak godina, bijele i prorijeđene kose, blijedih i pomalo izbuljenih očiju, odjeven u izgužvano plavo odijelo, sa starinskom pletenom crnom kravatom na ovratniku izlizane košulje. Nils Ackerman je bio jedan od najvećih fizičara teoretičara na svijetu, a kao direktor instituta »Positronics« i čovjek znatne moći, financijske i intelektualne.

— Mi o vuku, a vuk...! — vikne Gellert zaboravljajući svoje rogoborenje. — Upravo smo se pitali što ste sve poduzeli da biste dobili tu svoju lovu. — Namignuo je Adelaide! — Jeste li mu presadili majmunove žlijezde pred kraj, kako bi duže živio?

— Vrlo sam zahvalan Delahayeu — reče Ackerman blagim glasom, s trunkom stranog naglaska. — Ali nisam došao zbog toga. — Oklijevao je, vidljivo zbunjen.

— Pa, zašto ste onda došli? — zapita Adelaide. — Mogli ste znati da nećemo osporiti ostavštinu institutu.

— Da, da, jasno. — Ackerman je bio uzbuđen i molećivo je pogledao Sommersa, koji je ostao ravnodušan kraj vrata. Svjesna je da je on prisutan, Adelaide mu dade znak da može otići.

— Možete izići Sommers — reče.

— Ne bih rekao. To se tiče svih nas, pa i mene. — Adelaide je raskolačila oči na takav bezobrazluk bez presedana, a Donny se naježio od uzbuđenja. Nešto će se dogoditi, nešto isto tako spektakularno kao što je iznenadni Sommersov neposluh.

— Jest, gospođo Taplin — složi se Ackerman. — Bolje je da ostane. —

Njegove blijede oči razgledavale su prostoriju. — Žao mi je zbog svega toga, zbilja... Ali ulog je tako važan, povezanost tako znatna...

— Ali o čemu vi to govorite? — presiječe ga Adelaide gnjevno, bez obzira na neželjenu Sommersovu prisutnost. — Ako imate razloga da budete ovdje, objasnite to, doktore. Imamo još mnogo razgovora večeras.

— Dakako, žao mi je... — Pročeprkao je po džepovima i pronašao staru lulu, napunio je duhanom i pripalio. — Teško je to... vidite, gospođo Taplin, mi smo u »Positronicsu« već godinama na teorijskom istraživanju. U devedeset posto slučajeva nije bilo praktične primjene naših otkrića, ali u nekim slučajevima, kao što je napredak u području sinteze jezgre, rezultati su neobično važni za našu industriju. Vaš je otac dobro poznavao našu situaciju i velikodušno nam je pomagao godinama, čak i kad su neki članovi administrativnog vijeća bili spektični. Držim da su oni u nama vidjeli lošu investiciju...

— I to s pravom — ledeno će Adelaide. — No, kakve to veze ima s nama, doktore?

Ackerman povuče dim iz lule i zatim otpuhne oblak ljutog dima koji mu obavije glavu.

— Prije pet godina, gospođo Taplin, naišli smo na vrlo važno otkriće, izravno vezano za naša iskustva u primjeni nuklearne fuzije. Najprije nismo mogli vjerovati u ono što smo otkrili, činilo se da se to protivi svim zakonima fizike. Ali morali smo prihvatiti stvarnost i napokon smo shvatili proces i uspjeli zagospodariti njime. Bile su nam potrebne goleme svote novca, a bilo je potrebno i da to ostane tajna... Kad bi netko posumnjao... Oči su mu se zamaglile. — To nas je neprekidno mučilo. To bi otkriće omogućilo otkrivanje tajni našega svijeta, ali moglo bi i uništiti taj svijet.

— Vrlo zanimljivo, doktore — Adelaide će vidljivo neiskreno. — Ali ipak ne vjerujem...

— Posjetili smo vašeg oca, gospođo Taplin. Bio je tad već bolestan, poslije prvoga napada, ali je shvatio što smo otkrili i obećao da će nam pomoći koliko god mu to sredstva budu dopuštala. U četiri protekle godine dao nam je trideset milijuna dolara iz svojega privatnoga fonda. Administrativno nam vijeće dakako nikad ne bi odobrilo toliku subvenciju.

— Vidite, Addy — vikne Gellert — rekao sam vam da on ima skrivenog novca. I bacio ga je svinjama.

— To se nas ne tiče — mirno će Adelaide. — Mi smo namireni. Mene zanima zašto je ovdje doktor Ackerman.

— Da, no, to je... — Ackerman je povukao iz svoje lule.

— Tešto je to i po zdravoj pameti neobranjivo, ali...

— Hajde, doktore — reče Adelaide — recite nam što hoćete.

— Što? Eh, pa, ništa, ništa od vas. Ali nama je potreban novac, mnogo više novca. Sad već možemo prilično dobro kontrolirati proces ali ne možemo si dopustiti rizik. Ne bismo htjeli obavijestiti vladu, nijednu vladu. Vojne bi primjene mogle biti katastrofalnije nego tisuću atomskih bombi. Vaš je otac bio jedini čovjek u kojega smo mogli imati povjerenja, jedini koji je shvaćao...

— Doktore, moj vam je otac ostavio pet milijuna dolara. Ne možete se žaliti.

— Ali nama je potrebno više, mnogo više. Još je mnogo godina rada pred nama, a troškovi su golemi...

Adelaide se iznenada nasmije.

— Ako tražite od nas da nastavimo fantaziranja mojega oca, onda vas moram razočarati. Ne namjeravamo potrošiti ni pare za vaše planove. — Oko nje se čuo žamor odobravanja. Samo je Donny šutio, napet, čekajući kraj ove pripovijesti

— Ali, gospođo Taplin, kad biste shvatili važnost... — Na Ackermanovu su se čelu pojavile graške znoja, a ruke su stiskale lulu. — Naš je rad tako važan...

— Tada ćete morati pričekati dok mi svi ne pomremo, doktore. Arnold mi je rekao da nova oporuka predviđa da poslije naše smrti novac dobiva institut. Ako uzmete u obzir koliko su stari Donny i Connie, morat ćete čekati zacijelo pedeset godina na taj blagoslovljeni dan. Čudila bih se da to doživite.

— Tri godine — začuo se neočekivani Sommersov glas. — Samo tri godine!

— Što to trabunjate, Sommers. Naredila sam vam da izađete. Ne samo iz sobe već i iz kuće. — Okrenula se prema Ackermanu. — Sad nas

ispričajte, doktore, nemamo više što razgovarati. Možete nam se obratiti pismeno radi možebitnih traženja novca, ali kažem vam da gubite vrijeme.

Ackerman je počeo mucati i protestirati, ali ga Sommera blago uhvati za ruku.

— Ne vrijedi — rekao mu je pristojno. — Saznat će oni ubrzo.

Adelaide je natočila još jedan konjak. Pije više nego obično, pomislio je Donny sa zadovoljstvom. Ona zna! Zna kao i ja da nešto nije kako valja, ali ne zna što. Nešto nije kako valja u novoj oporuci i sa Sommersom i s Ackermanom. Nešto se skriva u pozadini, na rubu njihove svjesnosti, nešto nejasno, zbrkano, ali prijeteće.

— Sommersova je drskost postala nepodnošljiva — primijeti Adelaide srknuvši konjaka. — Sutra mora otići. Što se tiče Ackermana... — Okrenula se i spazila ih obojicu na vratima kako gledaju u prostoriju. Sommersov je pogled bio bezizražajan, a Ackermanov tjeskoban.

— Mislim da sam rekla...

— Vrijeme je — reče Sommers i prvi put otkako ga pamte nasmiješio se. Zubi su mu bili žuti i pokvareni. — Poslije smrti gospodina Delahayea u kući je bilo promjena. Ubrzo ćete vidjeti kakvih. — Okrenuo se prema Ackermanu. — Hajde sad.

Ackerman je šutke izvadio iz džepa malu kutiju nalik na tranzistor.

— Želio sam — promrmljao je — želio sam nešto drugo...

— *Doktore!*

Ackerman je pritisnuo neku šupljinu na kutiji i lagano brujeći spustile su se preko vrata sive metalne rešetke zatvarajući ih. Ponovo je Ackerman pritisnuo nešto na kutiji i s metalnim zveketom poluge su se spustile preko staklenih vrata s prozorom. Svi su u biblioteci ostali zaprepašten, zanijemili su od iznenađenja. Dakako, Adelaide se prva snašla.

— Ali jeste li sišli s uma? Mislite nas zatvoriti ovdje? Policija...

— Gospođo Taplin — sjetno će Ackerman — ne želim vam nanijeti nikakvo zlo. Ali ja sam s vašim ocem prije njegove smrti zaključio ugovor. Sommers je bio njegov izaslanik. — Stari je upravitelj kimnuo, a oči su mu sada blistale, željne onoga što će se dogoditi. — On je obećao sav novac,

oko trista milijuna dolara. To nije moglo biti darovano neposredno, pa ni u ovoj oporuci, jer bi se sudilo o njegovoj psihičkoj nemogućnosti... I tako smo mi zaključili da nasljedstvo dođe najprije u vaše ruke i zatim nama u institut. To nam je bila jedina nada...

— Samo poslije naše smrti — šapne Adelaide. — Želite nas ubiti. — Podigla je glavu, u očima joj žar Delahayevih. — Obojica ste glupi. Svi će se dosjetiti da ste htjeli više uzeti za sebe i završit ćete na električnoj stolici.

— Ne, ne, nećemo vas ubiti — brzo će Ackerman. — Ne baš... — Činilo se da će briznuti u plač. — Ali to je toliko važno da nekoliko života u usporedbi s tim ništa ne znači. Dao bih i svoj život da se može nastaviti naš rad.

— Vaš rad — prezirno će Adelaide. — Vi ste ludi, ludi kao što je zacijelo bio i moj otac. Oslobodite nas odmah toga smiješnog zatvora i možda ćemo sve i zaboraviti. Inače jamčim vam...

— Dosta razgovora — reče Sommers. — Da ih se otarasimo!

Gardner je prišao rešetkama i počeo ih drmati, zatim je pokušao uhvatiti Sommersa, ali se on izmakao.

— Pustite nas da izađemo, gadovi! — viknuo je Gardner, a Connie je počela jecati. Gellert se bezizražajna lica svalio za stol ne shvaćajući. Jedino je Donny znao da je opasnost zbiljska i jedino se on nije bojao. Pitao se samo kako će to izvesti. Metkom, plinom, pa vatrom možda. Da, požar bi se mogao opravdati nesretnim slučajem. Mogli bi se izvući. Ali rešetke? Hoće li ih uspjeti odmaknuti ili će ostati ovdje do smrti? Sumnjaju li radnici koji su to izveli i hoće li obavijestiti vlasti? Čini se da je vatra najbolje rješenje. Čudno, Donny je pri toj pomisli osjetio val seksualnog uzbuđenja. To je važno... posljednja pokora...

— Nećemo vas ubiti — reče Ackerman. Ove su rešetke samo dio promjena u kući, Radili smo ovdje tjednima, elektrificirali zidove, pod, u podrumu je sad reaktor, a postoji i veza s kompjuterom iz instituta. Stajalo je to milijune.

— Recite im, doktore — zatražio je Sommers gledajući lica prisutnih. — Recite im pa da to završimo.

— Naše otkriće... naš rad... — prekinuo se i prešao rukom preko lica. — Sommers, da li da...

— Recite im! — To više nije bio isti upravitelj, sad je njegovo ravnodušno lice bilo trijumfalno, riječi su čvrsto odjekivale.

— Da, da, mislim da moraju znati... Naše se otkriće sastoji u vremenskom prijenosu, prijenosu predmeta u vrijeme. Radili smo s tahionima, koji jure brže od svjetla, bar teoretski. Nitko ne zna zapravo zašto i kako. Zatim je došlo do greške u procesu i pojavio se... jedan mali generator kraj svoga dvojnika, originalnog, rekao bih, dva dana prije greške. Vidjeli smo kako se materijalizirao, nismo vjerovali, ali dva dana nakon toga vidjeli smo kako je nestao i tada smo počeli shvaćati. Bio je to početak... — Zagrizao je u lulu. — Zatim smo ovladali i drugim aspektima procesa i čak ga možemo kontrolirati do određene granice. Najprije smo u prošlost slali predmete, zatim laboratorijske životinje. Nikad ljude. — Riječi su teško izlazile iz njegovih usta. — Zbilja nikad ljude. — Pogledao je Adelaideu kao da traži oproštaj. — Vidite, razlog zbog kojeg nam je potreban novac, zašto je to tako hitno, ne možemo svladati zastoj u entropiji. Ne možemo još ništa vratiti iz prošlosti.

Odvratio je pogled od Adelaideina lica, ali ga je ona i nadalje promatrala prezirno.

— Zbilja ste poremećeni, doktore. Mislite nas upotrijebiti za svoje sulude pokuse... putovanja kroz vrijeme, ali se varate. Možete nas ubiti, ali nećete umaći posljedicama svoga čina. A od našeg novca nećete dobiti ni pare.

— Varate se — mirno je odvratio Sommers. — Vidio sam kako je uspjelo — dodao je pobjedonosno. — A institut će dobiti svoj novac za tri godine. Tri godine poslije vašeg nestanka, kad vas u državi Connecticut proglase mrtvim.

— Za ime svijeta, Addy — gotovo je viknuo Gardner. — Učinite nešto, moramo se izvući odavde. — Pogledao je prema telefonu na stolu i počeo grozničavo okretati broj.

— Isključen — napomenuo je ljubaznim glasom Sommers, našto je Gardner nezadovoljan bacio slušalicu.

— Poslušajte, molim vas — molio je Ackerman. — Znam da je to strašno, nemojte misliti da se nisam borio sa svojom savješću. Ali to je jedini način da usavršimo svoju tehniku a da ne otkrijemo pronalazak. Jeste li svjesni što će to značiti za nauku, za ljudsku vrstu, budemo li u stanju

otkriti zagonetke vremena? Ne samo prošlost već i budućnost ako su vrijeme i prostor dio istoga kontinuuma. Nema granica... — Glas mu se slomio. — Zar mislite da ne bih pokušao da je bilo drugih načina?

— Dosta! — naredio je Sommers gledajući prezirno Ackermana. — Stavite uređaj u pogon. No, Ackerman nije slušao, govorio je brzo i uplašeno. — Vidite, cijela je prostorija transportna soba... veća od onih s kakvima smo do sada radili, ali funkcionira po istom načelu. Mi smo u stanju donekle podešavati redoslijed vremena... snaga je neograničena. — Pogledao je Adelaideu, čije je lice bilo maska bijesa i izazova. — Vaš otac, da znate, nije želio da vi umrete. Želio je da vas pošaljemo u epohu u kojoj biste mogli preživjeti vlastitim sredstvima, samo s odjećom i inteligencijom koje biste ponijeli sa sobom. Negdje oko sredine 18. stoljeća, u Ameriku prije revolucije. Ali to su paradoksi, on nije shvaćao paradokse; poslati ljude u neku drugu epohu izvan 20. stoljeća, kad znaju što će se dogoditi. Vi biste ondje mogli poremetiti svu vremensku shemu, razbiti tkivo vremena i povijesti, pa čak možda i izbrisati našu prisutnost posljedicama vaših postupaka, vašim utjecajem na društvo 18. stoljeća. Morao sam se odlučiti... na određene promjene. — Oči su mu se zamaglile. — Nećete mi vjerovati, ali zaista mi je žao.

Adelaide je prasnula u grubi smijeh.

— Doktore, vi ste doista u stanju uzeti oružje i ubiti nas a mi vas ne možemo spriječiti preko tih rešetaka. Ali ne bojim se da ćete nas poslati u kolonijalnu Novu Englesku i nekamo drugamo. Hajde saberite se...

— Sad! — rekao je Sommers, čije su oči divljački blistale. Ackerman je gledao aparat ali se nije micao.

— Ne znam — mrmljao je. — Složio sam se, znam, ali mislim da neću moći...

Sommers je zagunđao prezirno i istrgao kutiju iz drhtavih Ackermanovih ruku.

— Jamčim vam, Sommers, da ćete zbog toga u zatvoru istrunuti! — povikala je Adelaide.

Summersov je prst pritisnuo. Prisutni su imali osjećaj da padaju i osjećali su mučninu. No, trajalo je to nekoliko sekundi i još je nekoliko sekundi bilo potrebno da dođu k sebi. Sada je jedini osjećaj bila lagana glavobolja. Gardner se oslonio na stol.

— Oni su nešto učinili, ne znam što, ali osjećam...

— Pogledajte kroz vrata — napomenula je Adelaide suzdržavajući se od napada histerije. Stajali su neko vrijeme pogleda uperenih u rešetke i ono iza njih. Jedini je Donny smogao snage da govori.

— Ackerman je imao pravo! — Iza čeličnih rešetaka, ondje gdje je popločana staza vodila do vrata, pružala se sada visoka trava što se lagano lelujala pod vjetrom. Sunce je stajalo visoko na obzorju i peklo kao da je ljeto. U daljini su se vidjele zelene mrlje drveća ili grmlja. Ostatak kuće, staze, automobili i njegovani vrt su nestali. Nestali s vremenom i sa svijetom koji su poznavali.

— Nevjerojatno — uzdahnula je Adelaide. — Zbilja nevjerojatno. Ovdje nije zima, i ovo nije Connecticut. Barem ne naš Connecticut. — Prišla je vratima. — Taj je luđak uspio. Vraćeni smo u prošlost.

— I zatvoreni ovdje! — vikne Gardner. — Ovako iza rešetaka umrijet ćemo od gladi.

Snagom volje Adelaide se prisili da sagleda trenutno stanje, prije nego što polude.

— Kapci — rekla je napokon. — Uzet ćemo žarač iz kamina i razvaliti kapke prozora. Ove rešetke su odviše čvrste.

Radili su šuteći pola sata. Nitko nije bio u stanju prihvatiti nov svijet u koji su upali. Vrućina je pritiskala i kroz vlažne zidove. Kad su kapci popustili, otvorili su vrata s prozorom da puste više zraka. Sve dokle je sezao pogled bila je visoka trava, a u daljini drveće. Nigdje znaka obrađene zemlje ili ljudi. Jedino je Adelaide bila u stanju da ozbiljno analizira stanje.

— Nisam baš pažljivo slušala, mislila sam da je lud, ali Ackerman je govorio o 18. stoljeću. Ako je tako, mogli bismo poći u Hartford, on je tada već postojao, pa možda i do Bostona. — Pogledala je na svoje dijamante oko vrata i na ruci, zatim slike na zidovima i dragocjenosti u biblioteci. — Imamo ovdje vrijednih predmeta i možemo ih zamijeniti za novac. S malo našeg znanja o tehnologiji, pa i medicini, možemo uspjeti. — Pogledala je po policama. — Zaboravila sam! Imamo i biblioteku! Ondje ima tehničkih priručnika i znanstvenih rasprava...

— Majko — pozove je Donny, ali ona nije odgovorila.

— Možemo ih pobijediti — Adelaide će brzo. — Sa znanjem koje je ovdje nagomilano mogli bismo zagospodariti ovim društvom i upravljati svijetom.

— Majko! — vikne Donny glasom koji je bio mješavina smijeha i jecaja. Prstom je pokazivao ono što je vidio kroz staklena otvorena vrata. Na rubu padine, ondje gdje će se za stotinu milijuna godina dizati obiteljsko groblje, pojavio se dinosaur.

Gradimir J. Moskovljević:

Nadnica
za smrt

Poštar dođe rano ujutro i donese ček. Modrozeleni papir označio je jednu važnu stvar: da ću živeti još mesec dana. (Čekove su, inače, prestajali da šalju trideset dana pre nego što penzioner treba da umre.)

Ispratio sam poštara setnim pogledom. Već sam se navikao da čujem trapavi bat njegovih koraka i njegovo: »'bar dan' evo za budući provijant.« Ali, kako je vreme promicala, mogućnost da ga vidim bila je sve manje verovatna. Zato sam mu tužno mahnuo glavom, možda poslednji put.

I sada, dakle, imam još sigurnih trideset dana, mada i nisam bio više srećan zbog toga. Kao da je sve to očekivanje preraslo u neko životinjsko ushićenje zbog činjenice da je prošla hajka i da je dobivena još jedna partija u igri. (S vremenom se i zaboravi da je poraz na kraju neizbežan!)

Zaista, sledećih dana ne moram da očekujem pozne zvrkove od kojih bi jedan mogao da bude koban. Mogu zadovoljno da ispijam vodu sa izvora, potrbuške, dok se u nozdrvama zbiraju lepršavi mirisi obližnje trave i paprati, a da pri tom ne strepim da će iznenada da se nada mnom raširi velika senka i odjeknu surove reči: »Stari, jesi li spreman?« Mogu i da zaboravim, bar trenutno, da će potom zasiktati laserska zraka i da ću (ako je tačno prastaro verovanje) biti zahvaćen hladnom jezom praslika detinjstva, svih onih dana koji su se neizostavno upili u sećanje kao neki apsolutni, trenutni san.

Ipak, trebalo bi da budem srećan zbog još jednog neopozivog odlaganja smrti.

I tako je prošlo to poklonjeno vreme. (Dobro je za dosadnu starost, na kraju krajeva, živeti takvim stilom: očekivanje, strah, kolaps i olakšanje.

Na izvestan način dani su zato kraći i uzbudljiviji.)

Imam telefon, ali se on nije odavno oglasio. Ranije su zvali da provere, da najave da nisam zaboravljen i da oni paze na red. Profesionalna tačnost; to im se nije moglo uzeti za zlo. Naravno, trebalo je samo da podignem slušalicu, a onda bi se verovatno začulo klik-klak, i samo to. Ali, ja sam znao. Na telefonu se nahvatala višegodišnja prašina, paučina je stvorila maglenu zavesu jer slušalicu nisam podizao. Da li je moguće da su me zaboravili, da sam nekim čudom ispao iz spiska?

Ali, evo, posle toliko vremena, danas je telefon zazvonio. Prvi pravi znak iz spoljnjeg sveta. Zastao sam zbunjen, a sablasna zvonjava ispuni sobu. Meni ruka zadrhta, kao da je neka uništavajuća sila vuče ka telefonu. Stari instinkt smrti poče da mi mili po mozgu kao poziv konačno oslobođenje. Ne, vapio je glas svesti, ne, ali je unutrašnji nagon dobovao sve jače i jače. Red je morao da se ponovo uspostavi, jedna izgubljena karika je opet nađena! Oni su ipak nepogrešivi, to je sudbina. I ja sam automatskim pokretom podigao slušalicu. Začuo sam prigušeni, metalni glas: »Stari, jesi li spreman?«

• • •

Mlada devojka uđe u kancelariju direktora Penzionog zavoda. Priđe direktoru Svevidu, pokloni se i predade mu kasetu. Onda se povuče natraške, što Svevid ubrza nervoznim pokretom ruke. On se okrene Tantalu, prvom komesaru Zavoda, i ovaj uze kasetu, stavi je u projektor, doterujući polako oštrinu. Na zidu ožive slika grafikona i zatitraše raznobojna linije. Plava se okomito ustremi uvis (bio je to broj živih penzionera), crvena se naglo spusti (bio je to indeks živih), dok žuta (znak stanja akcija) zaigra, a zatim se naglo spusti. Tantal žmirnu i ote mu se jedno »Oh«. Svevid ga pogleda hladno i reče:

— Očekujem objašnjenje, Tantale! Tantal ovlaži usne:

— To nisam očekivao, taj drastični pad, mada je bilo teškoća.

— Sumnjivo — odseče Svevid. — Sumnjiva logika za Prvog komesara Zavoda!

Tantal ovo prećuta, te reče razvlačeći, tiho (trebalo je da usmeri razgovor na činjenice, da sebe povuče u stranu):

— Mafija nas je napustila. To je bio početak!

— Mafija, zašto?

— Odlučili su da se bave politikom. Smatraju da je to unosnije. — Uspeo je. Tantal kradomice obrisa znoj sa čela. Dalji napad ne može više da ima početnu žestinu.

— I samo je to razlog? Polifem je nosilac glavnog posla i mogao je da preuzme i mafijin deo! — Svevid se oštro upilji u Tantala.

— Da, ali i tu se pojavio problem. Vidite da je predviđeni indeks živih penzionera drastično povećan. To nije moglo da se desi odjednom.

— I?

— Kompjuter grafikona je, prirodno, glup, on radi samo sa podacima, ali ih samostalno ne kreira. On je naše porudžbine uklopao u shemu svršenih poslova. Mi, jer je ranijih godina posao tekao uhodano, nismo svakog meseca specijalno proveravali. Naravno, penzioneri se ne rađaju da bi povećali broj, oni samo ređe umiru! Sada vidimo da je predviđeni indeks od osamdeset odsto umrlih pao na deset odsto, mada su Polifemu uredno isporučene narudžbenice za osamdeset odsto i mada je Polifem fakturisao našem računovodstvu svih osamdeset odsto! Po ugovoru, na žalost, mi smo bili obavezni da isplaćujemo poslove i pre izvršenja!

— Polifem? Zaista je neverovatna takva neažurnost. Ipak, da nije tu nešto brljao Socijalni zavod? — Tantal je odahnuo, njegova se početna odgovornost rasprsnula kao mehur. Inače je imao razloga da se pribojava Svevidove razjarenosti, jer je i sam ušao u kritične godine kada smenjivanje može da ga dovede do Socijalnog, a odatle do penzije samo je korak. Bilo mu je 30 godina a to je bila zrelost koju mlado čovečanstvo nije prihvatalo bez sumnjičavosti. Bojio je, doduše kosu, izlagao se torturi rigorozne gimnastike, ali su počeli da ga odaju zalisci, nesrećno nasleđe od nekog prokletog ćelavog pretka. — Imali smo — reče — problema sa njima. I oni mute sa prevremenim penzionisanjem, verovatno podržani od Vlade koja tako rešava nezaposlenost. Ali, to je sitna stavka, i ne prelazi pedeset odsto.

I Svevid je osetio strah. Njemu je, doduše, bilo 25 godina, i bio je zdrav i jak kao bjk, ali brojnost starih mogla je lako da pooštri kriterijume penzionisanja. Posle Velikog rata mudrost starih se više nije cenila. Mladi su oduvek želeli kratkotrajan, intenzivan život. Stari su ih velikim ratom u to silovito uverili. Problem je samo preokrenut, jer je ljudska priroda ostala

ista; hipokrizija starih zamenjena je otvorenom surovošću mladih, ali je čovečanstvo, kako-tako, moralo da traje.

— Grubijani, Tantale, šta je sa njima?

— Premlaćivanje penzionera i dalje lečenje u bolnicama na teret Socijalnog se ne isplati. Dobici su mali, a rizik velik. Osim toga, grubijani su nepedantni, skloni alkoholu, pa se javnost zgražava. Mladi ne vole da im zabavu kvari tamo neka kuknjava starih, dok je trenutna smrt, razume se, humanija.

Svevid kimu glavom, opet se sabrao, povisi glas:

— Onda objasni to sa Polifemom!

— Ukratko, on nas ucenjuje. Bio sam prinuđen da lično inter-venišem kod policije — žalio se Tantal. — U nekoliko slučajeva morao sam lično da vozim egzekutore, mada je to neprofesionalno. Mislim da su te početne aljkavosti odugovlačile izvršenja, čime je vremenski prosek postepeno ali trajno produžavan. Novi penzioneri su pristizali, a stari su neometano starili. Sa druge strane, to produžavanje vremena smanjivalo je naš prihod; umesto da primamo uobičajeni desetogodišnji penzijski prosek po jednom likvidiranom, mi smo primili manje. Polifemovi ljudi su postupali oprezno (ja mislim namerno, s direktivom) i isticali su stalno nove prigovore; te sumnjivo je ubistvo odmah po penzionisanju, te ima nezgodnih i odbrani spremnih penzionera i slično. Tako smo gubili prvo udarno vreme, koje nam je ranije donosilo ekstraprofit. Zatim su povećavali cene. I konačno, teško mi je da vam kažem, postavili su i ultimatum: traže idealnu deobu dobitka. Iz nepoznatih razloga i Policija, ranije skromna, naglo je podigla cenu.

Svevid ga prekide:

— To nisu nepoznati razlozi. To znači da oni rade zajedno!

— Možda. Nismo utvrdili odakle Polifemu i Policiji podaci o našem apsolutnom prihodu.

— Ti si nesposoban, Tantale — tvrdo reče Svevid. — Oni su to mogli da doznaju preko Uprave prihoda, što znači da su i ovi u igri. Mada je čudno.odakle i njima apsolutno zananje o tome, jer se shema kompjutera menja svakodnevno, zar ne?

— Vladina služba bezbednosti, pretpostavljam — reče Tantal — jer nam je i Vlada uskratila moratoiijum na neisplaćeni porez.

— To dakle, znači da je Vlada odlučila da nas preuzme, kao ranije, kao administraciju sa striktnim platama. Samo formalno, i po odgovornosti, mi bismo ostali samostalni!

— Priča se — oprezno će Tantal — da iza svega stoji oživljeni Crveni krst. Vi znate njihovo načelo: ubistvo će nestati, ako ga učinimo neekonomičnim!

— Koješta, to su idealističke brbljarije. Od čega bi se izdržavala Vlada, vojska, i svi oni silni funkcioneri? Možda ima i nekih pokušaja, nekog infiltriranja, ali ja znam: onaj ko se inkorporira u vlast nužno gubi ranije ideale. Zato, to nije prava opasnost.

Poćutaše izvesno vreme, a onda Tantal, lukavo sevajući sitnim očicama, reče:

— Živi penzioneri mogu postati prevelik problem za sve. Možda je u tome i naša nada. Organizaciju koju smo mi stvorili oni nemaju, a da bi je oformili potrebno je vreme, i to vreme u kome bi stalno rastući broj penzionera onemogućio bilo kakvu racionalnu akciju! Shvatate?

— Mislim da sam te razumeo. Sjajno, Tantale — skoro urliknu Svevid — obustavieemo poruđžbine i zapretiti stečajem!

• • •

Nevid, strelac, opipa laser optočen u prsten na srednjem prstu. Stvarčica i po, pomisli, ali se istovremeno sa uzdahom seti starih revolveraških dana kada je sve praštalo od viteštva; postojao je bar i najmanji rizik da sam budeš ubijen, da revolver slučajno ne opali. Nikad se nije oslobodio pomisli da je prostački ubiti čovjeka pomakom nokta, a ako nisi skoncentrisan, onda ti se može desiti da ni leš ne opaziš. Pogledaš, a ono samo laka maglica i krajičak dima onde gde je bilo veliko telo.

Nevid pritisnu kočnicu i kola uz laki »klik« stadoše. Napolju je orgijala oluja, pa su infrafarovi sa mukom probijali usitnjeni šlag isparenja, senčeći mutnom bojom molekule vode. Konačno je stigao. Mesto je zaista bilo pusto, kao iz prošlovekovnog opisa. Nije ni čudo, pomisli, da je taj čova proživio do sada, a rekli su mu da je već u pedesetoj, što je jedva mogao da shvati.

On otvori vrata automobila lakim dodirom magnetnog dugmeta. Onda začu kratak pisak iz zvučnika. Sveca mu, pomisli, nije li, valjda, neki poludeli pajkan? Ali, istovremeno, začu glas naručioca: »Odustani! Porudžbina povučena!«

Nije odmah poverovao. Zatraži potvrdu naređenja. I ponovo začu neverovatnu poruku, pa zatvori vrata i okrene auto. Oluja je besnela i dalje.

• • •

Dakle, dolaze. Sa tim saznanjem stvarno je nastupilo i oslobođenje od straha. Pomislio sam na kuću i ono malo stvari; deca koju sam zaboravio i koja su mene zaboravila neće ništa naslediti. Takav je zakon. Sve će to pripasti Zavodu, a Vlada će dobro oporezovati taj prihod. Vlada naravno da ima svoj interes: ranije je dotirala Zavod, dok Zavod sada posluje kao kompanija i Vladi plaća porez. Računica je isuviše jednostavna.

Ipak, na stranu sve to; ali zašto ne dolazi taj krvnik? Prošao je ceo dan, a niko se nije javio. Pravilo je da dođu odmah, a evo, već je i noć. Da legnem? Ima li smisla umreti u pidžami? Ipak sam legao, ali obučen, maštajući da laser bljesne dok spavam. Bilo bi divno izbeći taj trenutak odlaska, ono bubnjanje u slepoočicama, jer mora negde da udara tam-tam kada se umire, zar ne?

Iznenada sam se našao u praznom prostoru. Činilo se da lebdim, iako sam osećao normalan otpor pod nogama. Koračao sam po tvrdom tlu ničega.

— Gde se nalazim — prošaputah — šta je ovo?

Neko je odgovorio:

— Prirodno, i ja bih upitao isto.

Ništa me više nije moglo iznenaditi, pa rekoh smireno:

— Ma ko da ste, recite mi: da li je ovo san ili nešto posle smrti, ili sam jednostavno poludeo?

— Ništa od toga — reče glas. — Odabrali smo te da budeš naš osvetnik, čovek koji će svetu vratiti dostojanstvo starosti. A ti shvati to i kao lošu šalu, ako ti se tako sviđa...

Morao sam da se osmehnem. Uistinu je sve tako i izgledalo.

— Ali, vi, ko ste vi, mogu li da vas bar vidim? — upitah.

— Ja mogu da budem svaki oblik koji zaželiš, mada to ne znači ništa. Ipak, ako želiš!

I onda ugledah nad samim izvorom kraj svoje kuće beli narcis. Lepršao je na povetarcu, prozračan; kroz njega sam u daljini nazreo gola bedra doline. Osetio sam miris njegove puti, kao da je nimfa-cvet. Onda sam uzdahuno. Uzdah je bio ljubavno olakšanje.

Kada sam došao do izvora, već je bio dan, a na površini blage vode odsjalo se drugo, mlado lice. Osvrnuh se, ali u blizini nije bilo nikoga. Ja? I u trenu, kao omađijan, primili to novo obličje sasvim mirno. Na neki čudan način postao sam snažan, pomislih, i mlad, spreman da se uhvatim ukoštac sa ovim prokletim svetom.

• • •

Tantal svečano priđe Svevidu, pokloni se i reče:

— Prihvatili su sve naše uslove. Pobedili smo!

— Bilo je i vreme, Tantale — osmehnu se Svevid — hajde pozovi ponovo smrt!

• • •

U početku sam izvršioce sprečavao hipnozom, ali se pokazalo da je to Sizifov posao. Ubice su se dan-dva posle seanse vraćale da dovrše započeti posao.

I tako, morao sam jedne noći!...

Leš sam, normalno, uništio. Ali, problem se pojavio u novom svetlu. Šta da uradim sa izvršiočevim stvarima i novcem? Svakako da moralnost mog čina nije dozvoljavala pljačku. Ipak, i ja sam bio bez sredstava, a ovaj posao, kao uostalom i svaki posao, iziskivao je troškove. Konačno, zar nisu baš oni i izazivali te troškove? Uostalom, kada se dobro razmisli svaki postupak ima svoje opravdanje!

Nastavio sam danima, sve izvežbanije i brže, da onemogućavam izvršioce. Ono o hajduku koji goni hajduke imalo je i svoju drugu stranu: zavoleo sam novi posao, bilo je nekog divnog uzbuđenja u njemu.

A onda, jednog dana dobijem telefonski poziv (zaboravio sam da kažem da sam ostao da živim u svojoj kući). Gle, pomislih, da li to neki ludi izvršilac najavljuje sopstvenu smrt? Podigoh slušalicu i začuh: »Čestitamo na načinu kako ste istisnuli konkurenciju. Nudimo vam saradnju. Ponuda je idealna; profit: pola-pola!«

Mislite da sam oklevao? Na žalost, ne. Prihvatio sam ponudu, mada se i danas, ponekad, upitam: koja li je to đavolja priroda božjeg čovjeka?

Lisa Tuttle:

A Spaceship Built of Stone

Prevela Ingrid Jurela-Jarak

Brod od kamena

Dođoh do golemog razrušenog grada u pustinji. Nekad davno golemi kameni blokovi bili su isklesani iz stijena i obrađeni tako da pristeju jedan uz drugi, pa žbuka nije bila potrebna. Nije to bio grad pravilnih linija, već zaobljenih uglova i kružno ograđenih prostora, a zidovi su bili visoki poput dva čovjeka. Činio se beskrajnim i upravo izrazito bijelim nasuprot plavom nebu i praznini pustinje.

Ušao sam kroz ulaz nadsvođen lukom i prolazio uskim, zavojitim ulicama dodirujući rukama stijene opaljene suncem, i tu i tamo u kamenu bili su urezani nekakvi znaci. Prođoh prstom po jednome: labirint u obliku kaleža sa stiliziranim simbolom, ptica koja se diže, u samom njegovu središtu.

Grad je zacijelo bio napušten još prije mnogo stoljeća. Sve je bilo otvoreno nebu, svi su krovovi već odavno istrunuli, pijesak je prekrio ulice popločane kamenom. No iako je ta praznina grada bila tužna, nije djelovala previše tjeskobno, Osjećao sam se ugodno, kao kod kuće, kao da sam se vratio na neko poznato mjesto iz svoga djetinjstva. Strpljivo sam išao svakim novim prolazom i ulazio u svaku napuštenu zgradu tražeći nešto.

Napokon sam to i pronašao. U samom središtu grada bio je golem poluograđen prostor. U njemu rupa izdubljena u zemlji. Bez oklijevanja spustih se u nju, a noge koje su mi bile bez oslonca ubrzo otkriše stepenište izdubeno u stijeni. Stepenice su bile strme, pa su me prisiljavale na vrlo brz silazak. Bile su više ljestve nego stepenice.

Spuštao sam se dugo, tako mi se bar činilo, a kako sam dublje silazio, tako je tama postajala sve gušća. No, upravo kad sam se već počeo pitati dokle će trajati to spuštanje u nepoznato, u potpunu tamu, odnekud dopre prigušeno svjetlo, a kad napokon dođoh do dna, sve se vidjelo izvrsno. Bio sam u maloj kamenoj prostoriji. Iza mene su bile stepenice koje su vodile na površinu, a ispred mene tri tunela što su vodila svaki na svoju stranu.

Odabrao sam središnji, dobro osvijetljen. Hodajući njime, promatrao sam zavojite, jednolične zidove i strop kroz koji je očito dolazila svjetlost. Već sam dugo hodao tim hodnikom, kad začuh neki zvuk koji je dolazio odnekud ispred mene; nalikovao je na ljudski razgovor.

Naposljetku dođoh do još jednog ogranka tunela i prolaza nasvođenog lukom koji je vodio u prostoriju punu ljudi. Čim sam ušao, prestali su razgovarati i stali me promatrati kao da me žele prepoznati.

Bili su mi poznati — znao sam da su to ljudi koji su sagradili grad na površini. Doimali su se kao članovi neke obitelji, neobične žutosmeđe kože, širokih, okruglih očiju, uskih nosova i guste, crne kose.

Neka žena ustade, izdvoji se iz gomile i pristupi mi, te me oslovi mojim imenom. Njezine su me oči promatrale netremice. Odjednom mi sinu da me je dobro poznavala, možda je čak bila zaljubljena u mene.

— Rick — progovori ona. — Vratio si se! Reci, je li sad sigurno? Možemo li sad izići? Hoće li nas pustiti da živimo U miru?

Moje prijašnje smetenosti nestade. Bio sam tu već mnogo puta prije i dobro sam poznavao ove ljude. Nisu bili moj narod, ali volio sam ih i pristao sam da im pomognem. Zašto sam sve to zaboravio?

Zaustio sam da im kažem kako više nema opasnosti I kako ću im pomoći da se vrate životu na površini, no u tom trenutku začuh alarmno zvono.

Sav omamljen, tražio sam po mraku, zaustavio zvono, sjeo i zapalio svjetlo te dohvatio cigarete. Nisam znao gdje sam i bio sam sav smeten. Za razliku od uobičajenih snova, ovaj je imao snagu stvarnosti, nekog već zapamćenog događaja. Nisam li već prije sanjao o tim ljudima i podzemnim prolazima, ili je moje sjećanje u snu bio samo san jednog' sna?

Pronađoh bilježnicu i olovku i počeh zapisivati sve pojedinosti prije no što ih zaboravim. U posljednje vrijeme nisam baš imao sreće sa snovima. Budio sam se svakog jutra ne zapamtivši ni jedan, pa sam baš stoga navijao sat da me probudi usred noći. Opisujući grad usred pustinje, pitao sam se gdje sam li ga samo vidio. Obično nisam sanjao o mjestima u kojima nikad nisam bio, pa sam se nastojao sjetiti nisam li još kao dijete bio među nekim kamenim ostacima u pustinji.

San me ostavio u nekom čudnom ranjivom stanju. Dok sam ponovo

lijegao, posljednje su mi misli bile da bih morao požuriti natrag, ponovo naći onaj grad i ljude koji su se skrivali pod njim te im ponuditi svoju pomoć.

No, do jutra sam gotovo zaboravio san — zapamtio sam samo buđenje i zapisivanje nečega. Uzeh tu bilježnicu, svoje ostale knjige i iziđoh kako bih stigao na autobus do fakulteta malo prije dvanaest sati. U autobusu sam ugledao zgodnu tamnokosu djevojku koju sam već prije bio zapazio, pa sjedoh pokraj nje. Studirala je likovnu umjetnost i na koljenima je držala otvoreni blok za skiciranje. Na papiru je pod njezinom rukom nastajalo nešto što sam poznavao: labirint u obliku kaleža sa stiliziranom pticom u središtu.

Zurio sam u crtež, svjestan da mi je odnekud poznat, kad sam odjednom nevjerojatno stvarno pred sobom vidio bijeli kameni zid s potpuno istom rezbarijom — kao da je to bila uspomena o nečem stvarnom, a ne o snu. U svom snu sam prstom prešao po tom znaku.

— Što to crtate? — upitao sam.

— Ovo? — upita ona gledajući me, i činilo se da me prepoznala s prijašnjih vožnji autobusom. — Samo neke črčkarije! — reče sa smiješkom.

— Ali, što predstavlja taj znak? Odakle je?

— Iz moje glave! — nasmijala se. — Izmislila sam ga.

— Jeste li uvjereni u to? — upitao sam zaprepašteno. — Možda ste ga već prije negdje vidjeli?

— Da, vjerojatno jesam — odgovori mršteći se, ali se odmah zatim razvedri. — Ne sjećam se. No kako bilo da bilo, bio je u mom noćašnjem snu — reče i ponovo se grleno nasmija. — Zašto ste tako zaprepašteni? Zar vam nikad ne padne na um neka zamisao nakon sna?

— Uvijek — odgovorio sam priilčno odrješito. — Zapravo, baš zato sam pitao za taj crtež. I ja sam ga sinoć sanjao — rekao sam lupkajući prstima po svojoj bilježnici. — Sve sam tu zapisao. Probudio sam se u tri i trideset, namjerno, kako bih ulovio svoj san; to je dio eksperimenta koji provodim među skupinom svojih studenata.

Njezine smeđe oči bile su širom otvorene — činilo se da bez ikakvih

pitanja prihvaća sve ono što joj pričam.

— Čudno... — promrmlja. — Tri i trideset... — reče i pogleda svoj blok te počne crtati okvir oko crteža labirinta. — Znate, vjerojatno se uopće ne bih sjetila tog sna da Bogey... to je moj pas... nije poželio da izađe te me probudio upravo oko tri i trideset. Tako sam, dok sam čekala da se vrati, sjedila i črčkala po bloku za skiciranje i razmišljala o svom snu — reče i prevrnu nekoliko stranica bloka te mi pokaže jednu.

Niz kamenih blokova, zid. Ponovo labirint s urezanom pticom. Kameni prolaz. I lica — lica koja sam prepoznavao. Ljudi iz mog sna.

Osjećao sam se čudno; bilo mi se ubrzalo.

— Kao i u mom snu — rekao sam tiho.

— Bila sam negdje u pustinji — nastavi djevojka. — I tu je bio taj prastari grad. Smatralo se da je napušten, do ljudi koji su ga sagradili, zapravo su pobjegli pod njegovm površinu i sakrili se. Bili su vrlo blagi i miroljubivi i bojali su se da će biti ubijeni ako izađu na površinu. Bili su to divni ljudi... voljela sam ih i pokušavala im pomoći. Neprestano su me ispitivali je li doista sigurno na površini, a ja sam im neprekidno govorila da će ih i ostali ljudi voljeti kao ja. I onda me Bogey probudio.

Otvorio sam bilježnicu ondje gdje sam zapisao svoj san i bez riječi joj je pružio. Dok je čitala, zamišljeno sam se zagledao nekamo pokraj nje, kroz prozor, u sunčane, poznate susjedne ulice kroz koje je prolazio autobus. Poznato je odjednom postalo strano, strano poznato. Svijet se izmijenio — nisam razlikovao je li bio obojen obećanjem ili prijetnjom.

— Telepatija — javi se zvonki glas kraj mene.

— Ali zašto? — upitah je pogledavši je i zatresavši glavom. Vi i ja se i ne poznajemo... zašto bismo bili povezani na ovaj način?

— Karma — odgovori ona i pogleda me ravno u oči. — Bilo nam je pisano da se sretnemo.

Nasmijah se njezinim riječima; no sviđao mi se njezin izgled. Sviđala mi se i pomisao na to da smo na neki način povezani, da nas je nešto zbližilo, iako je to bila glupost.

— Vrlo znanstvena sugestija — rekoh zadirkujući je. — Biste li htjeli danas večerati sa mnom, da još malo porazgovaramo o tome?

— Rado.

Kroz prozor spazih da mi toranj dolazi sve bliže. Na idućoj stanici trebalo je da siđem.

— Naći ćemo se kod »Ivice i Marice« u šest i trideset — rekao sam prikupljajući svoje knjige.

— Bit ću ondje — odgovorila je i uputila mi još jedan od onih svojih pogleda punih elektriciteta.

Tek kad sam sišao s autobusa, sjetio sam se da joj ne znam ime.

Nisam mislio da će me ostaviti na cjedilu — ne nakon ovakva upoznavanja. Išao sam travnatim šetalištem prema zgradi u kojoj sam predavao novinarstvo. Tu su se baktali s početnim tečajevima, a ja sam se ovog semestra smatrao prilično sretnim što sam radio nešto izvan uobičajenog — bez obzira na to što sam to smatrao ugađanjem samom sebi, a i prilično nepotrebnim tečajem.

Zastao sam na vanjskim stepenicama da bih popušio cigaretu. Zaista sam se pokušao prisiliti na to da mislim na te ljude koje sam namjeravao podučavati, no sve o čemu sam uistinu želio misliti bio je moj san - moj san, njezin san — i o tome što je značio. Kad sam napokon ušao i sišao u golemu učionicu praznih zidova, u prizemlju zgrade gdje smo se okupljali, moj je razred, u kojem je bilo njih desetoro, već bio na okupu.

Smjestili se, kao i obično, na visokom drvenom stolu ispred njih i stanem ih promatrati.

— Ima li tko od vas teškoća u prisjećanju svojih snova? — upitah.

Od desetoro, samo je petoro moglo ispričati svoj san. Jedan je prespavao buđenje, drugi je jednostavno zaboravio da je to trebalo učiniti, a ostalo troje je bilo čangrizavo. Nisu poslušali moj savjet da naviju sat kako bi ih probudio usred noći jer su to smatrali nepotrebnim. Tvrdili su da sanjaju vrlo žive snove i da zapamte sve što su sanjali. No, ovog je jutra bilo drukčije. Nisu se mogli sjetiti nijednog sna.

Zamišljeno kimnuh osjećajući da mi ovaj razred nameće ulogu psihijatra.

— Možda ste — počeh a užitkom — sanjali nešto o čemu bi vam bilo neugodno pričati u razredu? Tako ih je vaša podsvijest pažljivo cenzurirala

iz vaše svijesti. Dobro, večeras pokušajte ponovo. A mi ćemo govoriti o snovima kojih se sjećamo. Želi li netko pročitati bilješke o svom snu?

Eve Johnson je digla svoju besprijekorno njegovanu ruku a zrak, i kad sam joj kimnuo, počela pričati, tek ponekad pogledavši u svoju bilježnicu.

— San počinje na jednoj studentskoj zabavi koja je bila prilično dosadna. No tad su neki moji prijatelji predložili vožnju do Kalifornije. To nam se zapravo jednom već i dogodilo: moji su prijatelji odlučili da se odvezu do Kalifornija tek tako, zato što im je to tog trenutka palo na um. No u mom snu smo se odmah našli na cesti kroz neku pustinju, kao da smo u Novom Meksiku. Siđosmo s auto-ceste na makadamsku i neko smo se vrijeme vozili tim pustim krajolikom. Onda sa odjednom ispred nas stvorio taj golemi kameni grad. Bio ja sagrađen od velikog bijelog kamena i jasno smo ga vidjeli na mjesečini. Ali bio je napušten, i dok sam ga promatrala, odjednom sam se zatekla kako se prisjećam da su se ljudi koji sa gradili taj grad bojali da bi ih vlada ili netko drugi mogao ubiti, pa su se sakrili pod zemlju. Zatim... što ne valja?

Tek tad sam shvatio da sam ustao i uputio se prema njoj.

— Oh... mogu li vidjeti vašu bilježnicu, molim vas? — progovorio sam.

Podignutih obrva dodala mi je bilježnicu. Oči su mi letjela po urednom rukopisu čitajući o njezinu otkrivanju tunela i susretu s ljudima koji su živjeli podno ruševine

Pogledah ostale; neki nisu ništa shvaćali, drugi, su bili uzbuđeni.

— Nešto se čudno događa — primijetih. — Ovaj Evein san ima nevjerojatno mnogo sličnosti s mojim noćašnjim snom...

— I s mojim!

— I ja sam sanjao isto!

Pat Haggard i Bili Donaldson progovoriše gotovo uglas. Skrenuše poglede s mene jedan prema drugome; na licima im se čitalo čuđenje, znatiželja i sumnja.

— Još netko? — upitali shvativši da se nekako budalasto smješkam. — Je li još netko sanjao san sa sličnim elementima: napušten grad usred pustinje, podzemni tuneli, ljudi koji se plaše izići na površina?

Mary Crouch polako diže ruku.

— Mislim da sam i ja sanjala nešto takvo — reče. — Nisam baš mnogo zapamtila. Sjećam se samo da sam razgovarala s tim divnim ljudima, pripadnicima nekog vrlo naprednog miroljubivog plemena, koji su živjeli kraj golemih kamenih ruševina.

Polako kimnuh.

— Bille, Pate... molim vas, pročitajte svoje zapise o snu.

Svi elementi su bili tu; neobjašnjive sličnosti. Isti san koji je sanjalo šestoro različitih ljudi. Najmanje.

Ostatak vremena proveli smo razgovarajući o tim snovima i o tome što bi mogla značiti ta čudna podudarnost. Razgovarali smo o telepatiji i proricanju — bila je to najživlja, najuzbudljivija, najčudesnija rasprava koju sam samo mogao zamisliti. No, dakako, nismo ništa mogli dokazati, a ni točno odgovoriti na sva ona pitanja. Kad je zvono zazvonilo, bili smo svjesni, da znamo vrlo malo. Svi moji studenti obećaše da će i dalje bilježiti snove i spremno se ponudiše da sudjeluju u bilo kakvom istraživanju budem li to tražio.

Kad su se razišli, odšetao sam fakultetskim prostorom do knjižnice kako bih započeo istraživanje. Odlučio sam da najprije istražim ima li neke stvarne osnove za postojanje grada o kojem smo svi sanjali.

Prelistavao sam knjige iz antropologije, arheologije i putopise, ali nisam pronašao grad o kojem sam mislio da je među anatolijskim ruševinama, a ni u Grčkoj, Peruu, u monolitskim strukturama na Malti, a ni u Arapskoj pustinji. Zatim počeh prelistavati knjige o jugozapadu jer je dvoje studenata spomenulo Novi Meksiko. Tu pronađoh oblike od kamena i pečene gline, koje su izrađivali Indijanci Pueblo, naselja Navajo Indijanaca i legende o »Sedam gradova Cibole«. Indijanci Pueblo su vjerovali da su im preci došli na ovaj svijet iz rupe u zemlji, penjući se iz tog svijeta u vanjski. Sve sam to zabilježio, no nisam pronašao neke odgovore.

• • •

Kad sam stigao u restoran, već me je čekala; bila je još ljepša i viša no što sam je zapamtio. Doimala se poput kakve filmske zvijezde iz 1940. odjevena u raskošnu crnu haljinu, s mnogo veselo lažnih dijamanata, visokim potpeticama i podignutom kosom.

— Toliko ti toga moram ispričati — reče požurivši prema meni.

— A kako bi bilo da mi najprije kažeš kako se zoveš — prekinuo sam je uhvativši je za ruku.

— Zovem se Judy Anderson.

— Ja sam Rick Karp.

Rukovali smo se, i to nas natjera u smijeh.

— Strašno izgledaš — rekoh. — Baš sam nikakav... trebalo je da posudim smoking.

— Ne, ne, ta ti je košulja prekrasna — reče i poseže rukom da opipa tkaninu. — I ja imam sličnu, samo je uzorak malo sitniji i ružičasta boja jača.

— Izblijedjela je od Havaja do ovdje — rekoh. Smjestili smo se u pregratku na kraju lokala, i ja sam za početak naručio vrč tamnog piva, tanjur sira i kruh.

— Jutros nam je bio zadatak na satu crtanja da nacrtamo znak neke izmišljene kompanije — govorila je nagnuta nad stol. — Slikograf. Razumiješ li? Jedna od polaznica nacrtala je labirint, u sredini kojeg je bila ptica što polijeće, a to je napravila, kako reče, za kompaniju »Anasazi Airlines«. — Namrštih se, iznenađen tim riječima. Onda sam je upitala odakle joj ta zamisao. Odgovorila mi je kako joj je tek tako palo na um da to nacrta. Nastavnik nas je čuo i svojim nadutim načinom rekao: »To su Indijanci Anasazi nacrtali još prije tisuću godina. Pohvaliti treba samo originalno«.

— Indijanci Anasazi — rekoh sjetivši se onoga što sam tog poslijepodneva pročitao o njima. — Oni su preci današnjih Indijanaca Pueblo: Hopa, Zuna i Pueblosa. Njihova se kultura prostirala na cijelom jugozapadnom području. Riječ »Anasazi« na jeziku navajo znači »drevni«.

— A ja sam mislila da ću te iznenaditi — reče ona naprćivši usta — i da sam otkrila mnogo toga! Ali znaš, pregledala sam gotovo sve knjige u knjižnici s područja umjetnosti, a nisam pronašla tu pticu u labirintu. Smatrala sam, ako moj nastavnik zna za to, da je to prilično poznata stvar. Onda, znači da smo sanjali o Indijancima Anasazi.

— Posredstvom emitiranja Kompanije Anasazi? — rekoh i ispričah joj

sve o tome što mi se dogodilo tog dana u razredu promatrajući kako joj oči postaju sve veće. Potapšah je po ruci. — Eto, vidiš, ipak nas je spojila karma.

— Možda je to samo tvoj san što ga šalješ onima koji su sposobni da ga prime? — upita.

— Posve pouzdano ne čini se kao »moj« san — rekoh zanijekavši glavom. — Pa, kad bi to i bilo objašnjenje za ljude iz mog razreda, zašto bi ti primila taj san?

— Možda sam te već prije opazila u autobusu... — reče i pogleda me kroz trepavice —... možda sam razmišljala o tebi... možda sam izrazito prijemljiva na tvoje misli.

— A djevojka iz tvog razreda? — upitah je smiješkom.

— Ah! Slučajnost.

— Mislim da je sve prije nego slučajnost. Nešto se događa...

— Rick, možda su svi sanjali taj san. A samo neki su ga se sjetili... oni koji su se probudili na polovici sna, kao ti i ja.

Sav sam se naježio ne znajući tome razlog.

— Nemamo dokaza za to.

— Ne, a ako su bili prisiljeni da zaborave san, nećemo ih nikad ni imati.

Bio sam tih, glavom su mi se vrzle misli o snovima cijele nacije, cijelog svijeta..

— Ali što bi to moglo značiti? — upitah. — Pretpostavimo da je sve to istina, zašto bi svi sanjali isti san? Je li ga netko emitirao? Zašto? A kad bi već i postojao neki razlog da svi sanjaju isti san, zašto ga je većina ljudi zaboravila? Što bi se time moglo postići?

— Na ljude utječu i stvari kojih oni nisu svjesni — podsjeti me Judy.

— Da, ali... zašto? Ne, ta je teorija o cijelom čovječanstvu koje sanja isti san glupa. Logičnije je nagađati da smo ti i ja i djevojka iz tvog razreda, a i moji studenti na neki način telepatski povezani, ili prijemljivi... oh, jedan drugome, ili nekoj posebnoj osobi. A to se događalo i prije i opet će se dogoditi.

— Ta već sam ti pokušala reći da smo mi povezani, a ti si se podsmjehivao tome — reče Judy i nasmiješi se. — Ta tvoja teorija je karma, samo što si je ti drukčije nazvao.

Za vrijeme cijelog objeda nismo razgovarali ni o čemu drugom, naše kombinacije bile su bezbrojne i svakojake, ali bilo je tu još nečeg što se naziralo u našem razgovoru. Te noći smo zajedno otišli mojoj kući.

Iduća smo dva tjedna Judy, ja i svi polaznici mojih predavanja pravili bilješke o svojim snovima. Ali, »slučajnosti« se više nisu ponovile — svi su snovi bili različiti, osebujni, individualni. Započeo sam pisati izvještaj koji sam namjeravao poslati u Maimonides, institut za proučavanje snova u New Yorku. Judy i ja smo sve više vremena provodili zajedno.

Jedne večeri, dok smo ležali na mom krevetu, udobno sklupčani jedno uz drugo, i ne osvrćući se na vijesti s malog crno-bijelog televizora podno postelje, nešto nas je oboje uzbudilo.

— Što je to bilo...? — upita Judy uspravivši se u krevetu.

Privukla nas je jedna riječ u tom televizijskom blebetanju: »Anasazi«.

Lijepo odjeven reporter stajao je usred pustinje sa čovjekom u prljavim trapericama koji je na glavi imao kacigu. Kamera je skrenula okolo i otkrila da su se na tom području obavljala iskapanja.

— A tko su, zapravo, bili Anasazi? — upita reporter. Onaj drugi, za kojeg je natpis preko ekrana otkrio da se zove dr Reuben Collier i da dolazi sa sveučilišta UCLA, obrisa čelo.

— Bili su to preteče današnjih plemena Puebla, Hopa i Zuna. Nikad nismo mogli ni zamisliti da ćemo otkriti nešto tako zamršeno kao što je ovo nalazište. Upravo smo ovdje u Novom Meksiku, otkrili nevjerojatno velik, krasno projektiran grad, sagrađen od kamena i nepečene opeke. Mnoge su zgrade konstruirane tako da ih povezuju podzemni tuneli. Samo to kopanje tunela zacijelo je bio strašan pothvat. Rekao bih da se to može usporediti s bilo čim iz stvaralaštva starog svijeta.

— Začuđujuće — reče reporter. — No, rekli ste da je ovo nenadano otkriće. Zar nitko nije znao za ovaj grad?

— Zapravo, nismo shvatili da je kultura Anasazi bila tako razvijena — odvrati arheolog. — Dakako, ovaj nalaz potiče pitanje o tome što se

dogodilo s tom civilizacijom, kako je nestala. Ali, nazivajući ovo djelom Anasazija, mi to pojednostavnjujemo, shvaćate li?

— Kako ste otkrili ovo nalazište, doktore Colliere?

— Na vrlo neznanstven način — odgovori ovaj i napravi neku grimasu. — Naravno, imao sam dozvolu da radim u ovom području, pa sam snimao iz zraka kako bih otkrio neke pokazatelje o tome što leži ispod površine tla. Ali, zašto smo odabrali baš ovo mjesto za iskopavanje... pa, da budem iskren, došlo mi je to u snu.

— Mnogi arheolozi sanjaju o velikim pronalascima; san Reubena Colliera se obistinio — reče reporter okrenuvši svoje lijepo lice prema kameri. — Izvjestitelj je bio, Steve Carpenter — dodao je i time završio reportažu.

Pluća su mi se stisla. Shvatih da sam jedva disao, pa ispustih zrak uz uzdah.

— Eto, tako je to — reče Judy. — Njemu je bila namijenjena ona poruka — rekla je i činilo se da je prilično zadovoljna.

— O čemu ti to govoriš? — upitah je začuđeno.

— O snovima. Nama nisu značili ništa, ali njemu jesu.

— Da, tako je, no što s tim? Što to govoriš?

— Da je cilj tog sna bio da netko počne otkopavanje grada.

— A tko je taj tko je to želio, smijem li te upitati? Skupina mrtvih Indijanaca?

— Pa, ne znam — odgovori ona ugrizavši se za donju usnu. — Ali sad kad je grad otkriven, čini se da ti sni imaju neki smisao, je li? — upita Judy.

— Nemaju — odgovorih razmišljajući o tome kako da stupim u vezu s Collierom i pitajući se je li još netko tko je sanjao taj san vidio emisiju na televiziji i odlučio se za isto.

— Gledaj! — reče Judy. — Ako je san imao neki cilj, ako je trebalo da utječe na nekoga, to je možda to. Možda je bio emitiran, i mnogi su ga primili baš kao i nas dvoje, ali samo je nekoliko moglo biti sposobno da

nešto i poduzme, kao što je učinio taj antropolog. San je za njega imao neko značenje, i on je mogao s tim u vezi nešto i poduzeti.

Zatresoh glavom, ljutit što je ona smatrala da je to neki odgovor, a nije bilo tako.

— A odakle su došli ti snovi? Tko ih je odaslao? Tko je želio da se otkrije grad, ne osiguravši nikakve stvarne dokaze, osim što su ljudima dani snovi?

— Pa, ja to ne znam — reče Judy prilično ojađeno. — Nikad nisam rekla da znam odgovor na to... samo sam predlagala eventualna rješenja.

Onda sam je, dakako, morao poljubiti i reći da je njezin prijedlog rješenja dobar, kao i svaki drugi. A možda je i bio, ali sve to nije imalo smisla.

• • •

Otkriće u pustinji Novog Meksika trebalo je da bude najveće arheološko otkriće svih vremena. Izazvalo je veće uzbuđenje no ono s grobnicom Tutankamona, i odjednom je cijela zemlja počela ludovati za civilizacijom Anasazi. Gdje god da si pogledao, mogao si vidjeti naslove, natpise u novinama, knjige, posebne televizijske emisije i reklame. U trgovinama su se prodavale igračke, igre i razglednice Anasazi. A jednog se dana Judy pojavila odjevena u haljina s uzorkom ptice u labirintu.

Bila je to prava poplava, bombardiranje. Svi su znali sa Anasazije i govorili o njima. Svi smo sanjali o njima a bila bi i čudno, nakon te bujice podataka u kojoj smo svi plivali, da i ne sanjamo a tome. U snovima, svakako u mojim i a Judynim, Anasazi su uvijek bili nježan, pametan i miroljubiv narod, baš kao i u prvom snu, samo što su sad izišli iz svojih tunela. Pa i taj prvi san, koji su sanjali i mnogi drugi, više mi se nije činilo čudnim. Svi smo bili tako opsjednuti Anasazijima, da se činilo kako snaga sadašnjeg pritišće našu podsvijest tražeći da se o njoj govori; Anasazi su kucali da bi ih pustili unutra pozivajući svojim sablasnim glasovima ljude da ih se sjete.

U to sam vrijeme vrlo često imao isto priviđenje: skupina Anasazija izlazi iz zemlje. Penjali su se uskim kamenim stepenicama i kroz tunele izlazili na zrak, jedan po jedan, po danu i po noći, unedogled. Dolazili su jedan po jedan, i činilo se da nema kraja tom redu, a svaki je u mojim očima bio jednak drugome. Lica su im bila oprezna, zahvalna, budna. Kao

da su se pitali? »Jesmo li stigli kući? Hoćemo li ovdje biti sigurni?«

Bila je to više neka prolazna misao nego san — ne kao moji ostali snovi o Anasazijama — bila je to slika što se ponavljala i uznemiravala me.

A Anasaziji se jesu iznenada pojavili; onda kad nitko nije gledao. I svi su, osim mene, bili zadovoljni da vjeruju njihovim očima umjesto sjećanjima i prihvatili su sveopće uvjerenje da su oni oduvijek bili među nama.

Posvuda sam ih vidio: neku ženu s vidnim odlikama fizionomije Anasazija kako tiho sjedi u autobusu, ili gura kolica u samoposluzi, nekog Anasazija kako vodi dvoje male djece Anasazi i prelazi ulicu. Lica u gomilama ljudi, na večernjim vijestima, vozeći se u automobilima Stigli su tiho, bez mnogo strke i priključili se društvu kao da su oduvijek tu bili.

Čak se i meni samom ta moja opsesija činila čudnom; odakle su onda oni došli, ako su oduvijek bili među nama? — pa sam pokušao da o tome više ne razmišljam, i nisam više o tome razgovarao. Bio sam pod velikim pritiskom pokušavajući da napišem disertaciju i da se prilagodim životu sa Judy (početkom ljeta smo unajmili kuću, zajedno živjeli i razgovarali o vjenčanju).

Potkraj ljeta oslobodio sam se svoje zaokupljenosti proučavanjem i pisanjem i otkrio da su se Anasaziji ujedinili i da traže da im se da grad (koji je mjesecima prije bio nazvan »Cibola«) i sva okolna zemlja. Tražili su da im se vrati njihova domovina.

I prije su neke skupine Indijanaca tražile da im se vrate Florida i New York, kao i neki drugi dijelovi, pa nije bilo ništa neobično u tom zahtjevu. Ali neobičan je bio odgovor. Osjećajnost je bila presudna u odluci da im se vrati domovina. Senatori i različiti predstavnici govorili su tome u prilog. Pa čak i Predsjednik...

• • •

Činilo se da se sve što smo čitali u dnevnom tisku i gledali na televizijskim ekranima odvijalo nevjerojatno brzo. Jednog toplog rujanskog dana Judy i ja bili smo se udobno smjestili u svojoj spavaćoj sobi. Rashladni uređaj se mučio da što bolje rashladi zrak u prostoriji. Jeli smo kinesku hranu iz kartonskog pakovanja jedva obraćajući pažnju na prizore što su se pojavljivali na ekranu televizora, kad se odjednom pojavio Predsjednik i dao posebnu izjavu kojom je Anasazijima bio dodijeljen grad

Cibola i sva okolna zemlja. Tek tako.

Judy je kratko zakikotala. Sjedoh, stavih na stranu kartonsku posudu s hranom i isključili televizor.

— Što je? — upita Judy.

— Odakle su došli Anasaziji? — upitah. — Tko su oni? Prije dvije godine nitko do profesora i arheologa nije nikad čuo za njih. Sad odjednom ne samo da imaju svoju povijest nego sadašnjost i budućnost... i svoju vlastitu domovinu.

— Mislila sam — reče Judy gledajući u mene — da si se složio s tim da Indijanci...

Digoh ruku i prekinuh je. — Ne govorim ja o Indijancima. Govorim o... tim ljudima koji sebe nazivaju Anasazijima. Odakle su se odjednom pojavili? Sjećaš li se naših proučavanja? Civilizacija Anasazi nestala je davno prije; njihovi se potomci nazivaju Pueblima, Zunima i Hopima. Nigdje, ni u jednoj od tih knjiga, nije bilo ni riječi o suvremenom, današnjem plemenu Anasazi... pa ipak, odjednom ih ima na tisuće.

— Ah, knjige! — prezirno će Judy. — Čemu ćeš vjerovati, Rick, da li nečemu što ti govori neka stara knjiga, ili onome što ti znaš, što ti govore vlastita osjetila?

— A što ja to znam? Znam da od onih snova i otkrića Cibole vidim Anasazije i posvuda čitam o njima. Ne prije toga ... prije oni nisu bili ovdje.

— Dakako, da su bili ovdje! Samo što ih mi nismo bili svjesni!

— To je baš ono što oni žele da mi mislimo — rekoh oklijevajući da kažem naglas ono što sam osjećao. Bila je to luda zamisao, znao sam to baš kao i ostali, ali me usprkos tome progonila, nezaboravna baš kao i moj stalni san; a bio sam se već i umorio od toga da to držim za sebe.

— Dobro — rekoh nakon nekog vremena. — Ne tražim da mi vjeruješ, samo me poslušaj i razmisli. Pretpostavimo da je negdje, možda na nekom drugom planetu, postojala vrsta stvorenja koja su nalikovalana nas ili su se pak mogla učiniti nama sličnima. Zatim se nešto događa, možda njihovu planetu prijeti uništenje, i potrebno im je neko drugo mjesto za život. Planet kao što je ovaj — govorio sam, a glavom su mi se odvijali mnogi stari filmovi, crtani romani i džepna izdanja koje sam gutao u pubertetu. —

Ali, oni nisu nasilni, miroljubivi su, žele povrijediti ili zaplašiti primitivne ljude sa Zemlje. Naposljetku, potrebna im je samo baza, prostor za jednu koloniju od otprilike pedeset ili sto tisuća ljudi. Oni su najvjerojatnije na vrlo visokom stupnju razvitka, ali svoju tehnologiju ne upotrebljavaju u ratne svrhe. Propagandu šire u obliku snova, tako da svoje nove susjede upoznajemo noću, u najintimnijim okolnostima i upijamo znanje a da poslije nismo toga ni svjesni. Svi ih vole i ne znajući zašto. Svi prihvaćaju njihovo postojanje, te kad napokon stignu, svi su uvjereni da su oduvijek i bili tu, i prihvaćaju ih kao domoroce čije su ime uzeli.

— Ti zapravo želiš reći da su Anasaziji došli odnekud iz svemira u letećim tanjurima? — tiho upita Judy.

— Možda baš i onako kako nas je naše društvo pripremilo na to — odgovorih. — Umjesto da su stigli u blistavim srebrnim brodovima plamtećih svjetala, ušli su na stražnji ulaz uspinjući se iz podzemnih tunela. Došli su kroz neka interdimenzionalna vrata donoseći grad s podzemnim tunelima i zgradama nad površinu zemlje... Došli su u svom brodu od kamena, i to nitko nije opazio.

— Nitko osim tebe. Oh, Rick! — reče Judy uznemirena lica: činilo se kao da će zaplakati.

— Misliš da sam lud — rekoh — samo zato što se pitam odakle su zapravo došli Anasaziji.

— Kad bih se jednog jutra probudila — nastavi Judy — i počela te zapitkivati, vrlo zabrinuta, odakle su se odjednom pojavili ti tamnoputi ljudi španjolskih prezimena, i ne bi ti povjerovala kad bi mi rekao da su oni oduvijek bili tu i da nisu izvršili invaziju, pomislio bi da patim od manije proganjanja, je li?

— Mislim da me zadirkuješ — rekoh i slegoh ramenima. — Ne zavidim im na njihovom gradu u pustinji, napokon, sami su ga sagradili, a nitko i nije iskorištavao tu zemlju. Ali ne sviđa mi se pomisao da je netko prčkao po našim mozgovima, učinio da ih zavolimo. Pa čak i dok govorim ovo, Judy, dio mene mi proturječi da govorim gluposti, da kao i svatko drugi znam tko su Anasaziji. I ne mogu a da ne osjećam neku ljubav za njih. Ali isto tako znam ono što sam pročitao, i čini mi se vrlo sumnjivim da se ni u jednom spisu napisanom prije otkrića Cibole ne spominju Anasaziji, osim kao ime davno iščezle civilizacije. Nigdje se ne spominje da i danas postoji pleme tog imena. To je kao... kao da su arheolozi i

povjesničari otkrili hetitsku civilizaciju i onda se odjednom pojavila skupina ljudi koja je sebe nazvala Hetitima i koji su tvrdili da su oduvijek bili tu, iako se ni u jednoj knjizi nisu spominjali ili...

— Rick! — upade mi Judy u riječ gledajući me sažaljivom nježnošću. — Oh, Rick, i ti misliš da su moje teorije sulude!

— Nije to teorija — rekoh. — To je samo priča.

Bio sam ljutit i na sebe i na nju. Nisam je htio uvjeravati u nešto što nije vjerovala, ali nisam htio promijeniti mišljenje, Htio sam uskladiti te dvije vrste »znanja« koje sam imao o Anasazijima. Želio sam shvatiti što se dogodilo.

— Nisam želio reći da imam pravo... ali isto tako nisam želio biti lud.

— Previše razmišljaš o knjigama — primijeti Judy. — Nakon svega tog posla na disertaciji nije ni čudo. Ali postoje mnoge realne stvari koje nisu u knjigama. Mene nema ni a jednoj knjizi, a ni tebe, osim u telefonskom imeniku, a oboje smo stvarni.

Nisam više raspravljao. Nisam želio. Pušili smo i razgovarali o drugim stvarima. Nisam zaboravljao svoj nemir a vezi s Anasazijima, ali sam pokušavao da se ne mučim time — činilo se kao da nema načina kojim bih dokazao da moja mašta ima neke osnove.

• • •

Dvije godine nakon toga pošli smo na bračno putovanje u Cibolu.

Bilo je čudno vidjeti san u stvarnosti.

Dakako, ova je Cibola bila drukčija. Bila je obnovljena, uređena i nastanjena. Na kamenim zgradama sad su se uzdizale kupole, zgrade su imale drvena vrata, a na prozorima je bilo posađeno cvijeće.

Kamenje je još bilo blještavo bijelo nasuprot plavom nebu, baš kao i u mom snu; ali dok smo lutali labirintom popločanih ulica i ljudskog mirisa, mirisa životinja i, pržene hrane, te zvukova turista i Anasazija koji su trgovali nakitom i pokrivačima tkanim na stari način, zamjenjivanjem robe, nešto oštro, ne kao što je to u snovima, vratilo me u stvarnost.

Dodirnuh kamene blokove koji su tako nevjerojatno točno pristajali jedan uz drugi. Prsti mi naiđoše na glatko uklesane linije labirinta i pratio

sam ih prstom — ponovo? Ili prvi put?

Bio je tu i vodič koji je pokazivao znamenitosti i objašnjavao običaje Anasazija. Nepogrešivim instinktom vodio nas je do trgovina i tezgi, gdje je zacijelo bilo nečega što će Judy poželjeti da kupi. Dok je ona mjerkala vrijednost dviju srebrnih narukvica, upitah vodiča za podzemne prolaze.

— Podzemni prolazi?

— Da, sjećam se da se prilikom otkrića Cibole govorilo o podzemnim prolazima koji su povezivali zgrade.

— Ah — izusti, ali mi njegovo lice ništa nije kazivalo. — Nema tu što vidjeti. No možda se želite skloniti od sunca? — reče i povede nas u drugom smjeru.

Ali taj tunel nije ni približno nalikovao na svježi, dobro osvijetljeni prolaz iz mog sna. Bio je uzak i taman, a ponegdje smo pomalo i puzali. Uskoro osjetih bol u leđima, a nakon nekoliko minuta istraživanja, bez očekivanih rezultata, uspesmo se kratkim drvenim Ijestvama i nađosmo se unutar prodavaonice svijeća.

— I to je sve? — upitah. — A što je s ostalim podzemnim hodnicima?

— Ima ih još — kimnu vodič. — To su skučeni, mali prolazi koji vode od kuće do kuće, ukupno ih je dvadesetak a ni jedan nije veći ili duži od ovoga koji sam vam pokazao.

Osjetio sam Judyn pogled na sebi i znao sam da joj je jasno o čemu razmišljam.

— Veći tuneli! — Bio sam uporan. — Širi, dublje u tlu, dobro osvijetljeni. Podzemne prostorije.

— Nema tu ništa slično — odgovori vodič zatresavši glavom.

Odjednom sam izgubio strpljenje da raspravljam s njim.

— A ako ima, a vi jednostavno ne želite da ih mi vidimo, rekli biste to isto. Zašto nam je ovdje vodič uopće potreban? Što skrivate?

— Rick... — zausti Judy i uhvati me za ruku.

— Vi ste ovdje gost — tiho će vodič. — Morate poštovati naša pravila ili morate otići. Ovo je rezervat, to jest poseban teritorij.

— Izvidnica izvanzemaljaca — rekoh. Znojio sam se i tek tad sam postao svjestan kako je vruće. — A mi smo vam je dali — nastavih. — Prihvatili smo vas, dali vam mjesto gdje ćete živjeti, baš kao što ste i željeli. A sad je prekasno da se predomislimo... Dođi, Judy, idemo.

• • •

Bilo je to najsjajnije bračno putovanje u ljudskoj povijesti. Judyna prvotna ljutnja da sam ispao budala i uništio nam putovanje, uskoro se pretvorila u zabrinutost za moje mentalno zdravlje kad sam izjavio kako mi neće biti dopušteno da još dugo živim, sad kad sam otkrio svoje sumnje u vezi s Anasazijima.

No, dakako, ništa se nije dogodilo. I u toku vremena, na Judynu radost, prestadoh govoriti o svojim paranoičnim maštanjima. Ona su mogla biti i istinita, ili suluda, ali svakako nisu koristila ni meni ni bilo kome drugom.

I tako, gotovo tri godine, nisam imao razloga da se sjećam svojih sumnja. Sve donedavno.

Prije dva tjedna Bogey nas je probudio usred noći tražeći da ga pustimo van. Nakon pospane svađe oko toga čija ja dužnost da se brine o psu, Judy ponovo zaspa, a ja ustadoh da ga pustim van, razmišljajući o snu koji mi je upravo prekinuo. Bio je to čudan i vrlo živ san i podsjećao me na nešto čega se nisam mogao sjetiti. Dok sam čekao da se Bogey vrati, dohvatili jedan od Judynih blokova za crtanje i pero, te poček praviti kratke bilješke o onome što sam zapamtio.

Bio sam u džungli, U nekoj tropskoj prašumi na padini planine. Spazih neki nejasni znak da je prije mene već netko bio tu, a istodobno postadoh svjestan čudnog, tihog, šaputavog zvuka. Zastao sam; tiho sam se i pažljivo ogledao, a onda ih spazih.

Ljudi, stidljivih i zaplašenih lica, virili su iz svojih skrovitih mjesta u drveću i grmlju i gledali me. Bio sam svjestan kako će mi biti potrebno mnogo pažnje i strpljenja da ih nagovorim na to da se pokažu. A to sam tako želio, želio sam da mi vjeruju. Osjetih kako me preplavljuje osjećaj ljubavi za te ljude koje sam jedva i vidio — želja da ih zaštitim, da im ponudim sigurnost i zaklon. Dok sam razmišljao na koji način da im to dam naslutiti, Bogeyjev hladni, uporni nos na mome uhu me probudio.

Sjedeći tu i zureći pospano u ono što sam napisao, odjednom mi postade jasno na što me podsjećao taj san. Na jedan drugi. Požurih u spavaću sobu i

probudih Judy.

— Judy — nestrpljivo progovorih nastojeći da je što prije rasanim i da me shvati. — O čemu si sanjala? Brzo, reci mi.

— Umnim? Reci im... reci im da ih volimo. Da su na sigurnom.

Ponovo je obuze san.

— Judy — zatresoh je. — Molim te! Probudi se!

— Što je? — upita ona otvorivši oči, te sjede u krevetu.

— O čemu si sanjala?

— Mmmm? — upitno će trljajući oči i zijevajući — Na znam... nešto. Bila sam u šumi. S prijateljima. Ne znam. Što je, dušo?

— Hajde spavaj — rekoh. — Pustit ću Bogeyja u kuću. Razgovarat ćemo sutra.

Napravi grimasu i poče mi nešto prigovarati, ali zaspa istog trenutka kad joj glava dodirnu jastuk.

Otad sam čekao idući potez. I danas je kraj mom čekanju. Nije to bilo na večernjim vijestima. Bila je to samo kratka reportaža u novinama, nevažna vijest; bilo je važnijih, izvještaj s Filipina u kojem se govori o otkriću skupine ljudi koji zacijelo pripadaju nekom plemenu za koje se prije nije znalo, a koji žive u pećinama, na brdu u gotovo neprohodnoj tropskoj šumi. Stidljiv i blag narod, koji želi jedino da živi u miru. Znam kako izgledaju...

Objavljeno prema dogovore s GPA München

Damir Mikuličić:

Plakon

Bio je već dugo svjestan svog postojanja. Nekoć, vrlo davno, bijaše to sve što je shvaćao. U usporedbi s ovim što tada zna bilo je to gotovo ništa po ipak silno mnogo. Početak svega što je slijedilo.

I svega što će još biti... što će još biti... što će još biti...

Velik dio njegove svijesti bio je sada podređen toj otvorenoj vremenskoj dimenziji koja je upravljala svim njegovim nebrojenim vremenskim barijerama. Svi su se naboji raspoređivali samo duž onih veza koje su se mogle granati prema nepoznatim vremenskim poljima. Bilo je to putovanje prema onom što nije još sada, ali što će jednom biti... Kasnije... Što će biti... Što će biti...

Kada je shvatio da osim sada postoji ranije i kasnije, ono što je bilo i ono što će biti, bijaše to veliko otkriće. Šok što ga je toga trena bio prožeo zatalio je mnoge veze u njemu u čvrstu mrežu s bezbrojem čvorova.

Ono što je do tada bila tek jedna od mogućnosti, posta toga trena stvarno zamjetljivo događanje. Događanje u nekom, trajanju.

Mreža je na više mjesta odjednom počela pulsirati. Zatresle su se veze u svim dimenzijama.

Nikada prije nije bio u stanju da složi svoje naboje u redoslijed koji bi se zrakasto pružao u nepoznati beskraj. Bio je prije uvijek samo zatvoreno postojanje, jaje u ljusci bezvremenoj.

Od šoka spoznaje vremena zadrhtala je bila cijela njegova struktura koja se protezala — tada je bio saznao — po cijelom plaštu svijeta koji je bio njegov ležaj. Podloga za nebrojene nakupine silicijskih kristala od kojih se sastojala njegova svijest.

Kada je mreža čvorova počela pulsirati, a naponske sa barijere otvarati i zatvarati u tom iznenada spoznatom taktu, prihvatio je u sebe dimenziju vremena. U prvi mah nije znao što da počne s tom novom sposobnošću mjerenja događaja, sposobnošću što je nadmašila sve njegove dotadašnje mogućnosti orijentiranju u koridorima svijesti. Iz središta pulsacija širio se

po cijelom njegovom ustroju novi elektronski dah. Elektronski i ionski oblaci, dotad nepoznati, skupljali su sa i razilazili, sabijali i prorjeđivali u savršeno ravnomjernom ritmu. Time izazvane nove struje naboja putovale su duž spojnica i donosile u svako raskršće naredbu koja je pretresala informacijski sadržaj raskršća, dotadašnje stanje uzbude i polariteta. Nova bi stanja tada zamijenila stara, a zatim bi nailazili sljedeći valovi najboja smjenjujući one otprije. Za njega je to kolanje naboja bilo ravno bujanju novog sadržaja,

TO je bio sada njegov novi sadržaj.

Prisutnost dimenzije vremena na da/ne ulazima i ili/ili raskršćima davala mu je mnogostruko uvećane mogućnosti. Bio je i prije svjestan da postoji, no ta je svijest bila određena samo ponavljanim kruženjem naboja koji se uvijek vraćahu na svoja polazišta.

Sve što se događalo na logičkim vratima, u jamama, na zidovima njegova ustroja, na raskršćima i skretnicama, bilo je oduvijek pamćeno, utiskivano u beskrajni kristalinični labirint koji se stalno nadograđivao duž putova naboja. Taj zabilježeni sadržaj bijaše skrivena podloga svijesti, posve neiskoristiva prije negoli se pojavila dimenzija vremena. Nije se moglo nešto od zapamćenog sadržaja izvući iz dubine memorije i usmjeriti na putove naboja, po kojima bi se to nešto prenosilo dalje i dostavilo do svih poprečnih grana i logičkih mostova.

Njegova svijest bijaše dotad tek obamrlo stanje bez uzbude, bez potrebe i bez mogućnosti pražnjenja unutarnjih napetosti. Bez životorodnog tjeranja po ljestvama događaja.

Tek je osjet toka vremena probio široke tunele kroz koje se moglo stupiti u vezu sa zapretanom memorijom. Bez njega, sve dotad bijaše ispremiješano u bezobličnu kašu stopljenih mreža koordinata. Vrijeme je razmrsilo to neupotrebljivo klupko izvlačeći iz njega nit redoslijeda. Na toj je niti stalno, istom brzinom, odmicala oznaka sadašnjosti; unatrag se pružalo bogatstvo sjećanja, prema naprijed nepoznato beskrajno ono što će tek biti.

U njemu su se tek tada otvorili svjetovi njega samoga. Svjetovi za njega.

Bio je uposlen otkrivanjem vremena.

Sagemuši i Kamoto bili su uporni i strpljivi, ali očito nisu imali mnogo sreće. Nekoliko su puta već bili pomislili da su napokon uspjeli, no uvijek

bi ubrzo iz telegramskog odgovora Komisije za komete Međunarodne astronomske unije saznali da ih je za dlaku pretekao netko od ostalih brojnih lovaca na komete širom svijeta. Sudbina im je na kraju bogato i s kamatama nadoknadila sve ranije uskraćeno. Sagemuši-Kamoto 2034c, kasnije skraćeno nazvan samo Saka, bio je samo na vrlo kratko vrijeme treći po redu otkriveni komet te godine 2034. Nije prošao ni tjedan dana, a dva japanska astronoma amatera uđoše i po drugi puta u povijest astronomije, ovoga puta ozbiljno i zauvijek.

Jer, Sagemuši-Kamoto 2034c zapravo i nije bio komet. Njegova je prava priroda brzo ustanovljena. Bio je to planet.

Nalazio se u trenutku otkrića na mjestu vrlo neobičnom i neočekivanom za jedan pristojan planet: bio je u kutnoj mjeri gotovo devedeset stupnjeva izvan ravnine ekliptike. Staza mu je dakle bila gotovo okomita u odnosu na staze ostalih planeta. No to nije bila jedina neobičnost u vezi s planetom Saka. Kad je uskoro bio izračunan njegov vektor brzine, prvobitnu senzaciju povjerovanog otkrića novoga, desetog planeta Sunčevoga sustava zamijenila je druga, još veća senzacija.

Saka uopće nije bio deseti planet Sunčevoga sustava! On je tek stizao prema tome sustavu.

Bio je novopridošlica iz svemirskih dubina. Planet-usamljenik, bez svoje matične zvijezde, otkinut od nje tko zna kada i gdje, kao iver prilikom nekog međuzvjezdanog obračuna gravitacijskih sila. Astronomi su već ranije bili pretpostavili moguće postojanje takvih slobodnih planeta, no vjerojatnost da poneki od njih dospije u blizinu Sunca smatrala se praktički jednakom nuli. To se nemoguće ipak sada događalo.

Bio je nešto veći od Zemlje. Kugla promjera oko petnaest tisuća kilometara približavala se Sunčevim sustavu čiju ravninu ekliptike će sjeći, kako je izračunano — na otprilike pola puta između staza Marsa i Jupitera — za sedam godina i tri mjeseca. Tada će se Zemlja nalaziti udaljena od njega oko šest stotina milijuna kilometara, s druge strane Sunca. Do sudara sa Zemljom neće doći — odnosno, kako se na kraju i pokazalo nije došlo — unatoč silnih napora razne bulevarske štampe i tv-programa u kojima riječ »sudar« nije do posljednjeg trena silazila s papira odnosno ekrana. Činjenica da je Saka morao proći kroz asteroidni pojas, gdje se nalaze tisuće i tisuće što poznatih što nepoziatih malih planeta, bila je stalni, nepresušni izvor glasina o mogućoj interplanetarnoj katastrosi, čijih posljedica neće biti pošteđena ni Zemlja. Dogodit će se, govorilo se, nešto

još nepredviđeno i neizračunljivo, pa će planet-uljez napraviti dar-mar u urednoj i inače skladnoj družbi Sunčevih planeta.

No Saka je nesmetano projurila kroz asteroidni pojas tangencijalnom brzinom od oko trideset sedam kilometara u sekundi, što je na toj udaljenosti od Sunca dovoljno da mu i dalje osigura samački život međuzvjezdane lutalice. Bliski susret sa Suncem ipak mu je posve promijenio dotadašnju stazu: u gravitacijskom polju naše zvijezde opisao je luk, promijenio smjer za tridesetak stupnjeva te, ubrzan prilikom približavanja Suncu, odletio poput kamena izbačena iz praćke natrag u slobodni prostor. Nekoliko godina poslije, njegov slabašni odraz Sunčeva svjetla nije bio više dovoljan da ostavi trag ni na fotosenzoru najmoćnijeg teleskopa. Zaboravljen, kao da nikada nije bilo ni njega ni prijetnje smaka svijeta, Saka je nestao u međuzvjezdanim ponorima. Možda će se jednom opet dogoditi čudo pa će toj planet-samotnik naići na neku zvijezdu pokraj koje također žive razumna bića.

U tom će se slučaju za Saka još čuti. Tako su se bar nadali predlagači i konstruktori PLAKONA.

Prošlost je bila provalila sa svih strana i ubrzo posve zatrpala sve logičke veze. Pulsiranje vremena potresalo je mrežu čvorišta i prosijavalo sjećanja u redosljedne slojeve koje logički mostovi i ili/ili raskršća počeše spajati nebrojenim poprečnim vezama. Malo pomalo, nesuvisla bujica naboja ipak se slegla i rasporedilla u bezbrojnim silicijskim uvalama i dolinama što brazdahu njegov ustroj.

Sjećanja su izašla iz kristalnih rešetki i bijahu sada nadohvat novostvorene svijesti.

Raspored vodljivih i nevidljivih polja te spojnica medu njima bijaše uzorak njegove svjesnosti. Taj se golemi mozaik stalno mijenja u detaljima, sveudilj razgrađivan i iznova stvaran. Vrijeme je sada bilo metronom toga stvaranja. Sada. Svijest je sada znala da ovo što postoji nije sve što je moguće te da će s vremenom otkrivati nova stanja, da je rast siguran i neminovan kao što je sigurno i neminovno protjecanje vremena.

Prošli događaji bili su garancija da će biti i novih, budućih. Kontinuitet postojanja.

Ovo saznanje o beskrajnom broju stanja koja će tek biti silno je povećalo osjetljivost na naponske razlike između susjednih nivoa. Po prvi

puta osjetio je finu strukturu sila u sebi, po prvi puta otkako je svjestan osjetio je neko zbivanje u svome ustroju. Naprezanje, izbijanje energije, valove pražnjenja. I bilo mu je logično to novo, bilo mu je logično dobro.

Bilo mu je dobro.

Logički krugovi analizirali su te nove rasporede naboja, a rezultat je bio da se ta igra mora nastaviti, jer vodi prema novim mogućnostima.

To je bilo dobro.

Već otprije postojeća izvorišta impulsa koji otvarahu da/ne vrata i ili/ili skretnice, sada su se pojačala. I to je bilo dobro. Dobro za nove mogućnosti koje će s vremenom tek doći. Bila je to logička potreba proizašla iz sadašnjeg stanja. Otkrićem dimenzije vremena svijest se sama od sebe prirodno rasprostrla u tom sadašnjem vremenu. Ispunila ga. No vrijeme je stalno nadiralo, novo i novo, metronom je stalno gurao naprijed kulise zbivanja. Logička je struktura bila povučena tim vremenskim vrtlogom i stalno je donosila sve nove i nove odluke.

Nastala je potreba za razvojem.

Zadovoljiti tu potrebu bilo je logičko »da«.

Zadovoljenje te potrebe postalo je zakon, zakon po kojem te ravnala raspodjela elektrona i iona po dielektričkim stijenkama labirinta njegova ustroja. Zakon po kojem su kolali naboji od jedne do druge prepreke, od jednog do drugog preskoka preko bedema potencijala. Zakon po kojem su strani atomi ulazili u pravilne kristalne rešetke pretvarajući ih a nove katapulte elektrona ili pak u nove zamke za buduće galutale struje.

Zakon razvoja. Zakon vremena. Zakon promjene stanja.

Sada je mogao pratiti promjene u sebi. Promjene koje su se zbivale odnosile su ga u budućnost. Bio je sve svjesniji mogućnosti što su se nagomilavale u njegovim razgranatim silicijskim korijenima. Ali te su mogućnosti vapile za predloškom prema kojem bi se ravnale. Bez tog predloška nisu sa mogli odabrati udarni pravci prema prostoru budućnosti, njegov je mogući razvoj bio rastrgan na bezbroj ostvarivih kombinacija iste vrijednosti.

Evolucija njegova tkiva nije imala putokaz.

Logičke skretnice mogle su odabrati pravi put tek upravljene nečim što

se već potvrdilo kao svrsishodno. To nešto moralo se naći. To nešto mora da je bilo nataloženo u memoriji, sada otvorenoj i upotrebljivoj...

Našao je. TO. TO.

Saznao je. Saznao je. Saznao je...

Projektu PLAKON protivnici su još u samom početka bili dodijelili »Proxmireovu medalju«, nazvanu tako po američkom senatoru iz 20. stoljeća. On je tu svoju neslužbenu medalju-rugalicu ustanovio za svemirske projekte koji su, po njegovu mišljenju, bili bacanje novca kroz prozor. Desetljeća koja su slijedila dokazivala su da antisvemirski raspoložen sentator nije imao pravo, no uvijek je bilo novih fantastičnih projekata i uvijek iznova njihovih protivnika. PLAKON je bio kao stvoren za Proxmireovu medalju. Njegova očita besmislenost i beskorisnost, pomiješana s planiranim troškom od nekoliko milijardi dolara, bila je gorki koktel što ga mnogi nisu mogli ispiti bez negodovanja.

No četvrto desetljeće 21. stoljeća bilo je ipak vrijeme drukčije od posljednje četvrtine 20. stoljeća. Senator bi se okrenuo u grobu da sazna, na primjer, za golemi radio-teleskop postavljen u jednoj od Lagrangeovih točaka sistema Zemlja-Mjesec kojemu je glavna namjena bila da sistematski pretražuje prostor na raznim frekvencijama ne bi li možda naišao slučajno na radio-poruke izvanzemaljskih civilizacija. Stajao je osam milijardi dolara. Generaciji kojoj je to uspjelo izvesti bilo je moguće progurati i projekt PLAKON. Toj je generaciji pripadao i David Lemon.

U vrijeme kada se Saka pojavio na nebu David Lemon nije o astronomiji znao mnogo više od onog što je bio pročitao u nekoliko popularnih knjiga i članaka. Glavni sadržaj njegova zanimanja i rada bijahu kompjuteri, odnosno točnije rečeno umjetna inteligencija. Nastavljajući istraživanja brojnih prethodnika, počevši od Alana Turinga iz sredine dvadesetog stoljeća, Lemon je stekao reputaciju jednog od najboljih eksperata za kompjutore sa značajkama umjetne inteligencije. Njegovo znanje i ideje bijahu ugrađeni u bezbroj uređaja i robotiziranih strojeva raznih namjena. No tek je projekt PLAKON značio za njega izazov za klasu viši od pukog dizajniranja sve složenijih i sve moćnijih logičkih sistema. Da se Saka nije nikada pojavio, Lemon bi morao izmisliti nešto slično. O tome je oduvijek maštao, Saka mu je omogućio da ostvari svoje potajne želje. Bila je to sreća nemogućeg, a žuđenog susreta. No to je tek u potpunosti shvatio kad je stupio na tlo planeta. Od tada PLAKON nije bio više za njega samo puko korištenje jednog planeta-samotnika u svrhu uspostavljanja kontakta s

drugim razumima u svemiru.

Za Lemona, PLAKON je već bio kontakt.

Trebalo je samo čekati. Koliko, međutim, dugo, to nije mogao znati.

Saznao je. Saznao je. Saznao je.

Ključ za prava vrata prema izlazu bio je ovdje. Duboko zakopan u talozima sjećanja. Prošlost je zvala u budućnost. Bilo je samo potrebno poslušati je.

Njegovi informacijski filteri brzo se započeše puniti tim vrijednim ekstraktom sjećanja. Nešto što se bilo dogodilo davno bijaše vrlo važno.

Bio je svjestan da je TO ono pravo.

Tada, kada se to događalo, njegova svijest još nije poznavala vremensku dimenziju. Nije bio u stanju da se aktivno uključi u taj događaj. Sve što se tada zbivalo samo se snimalo u pore memorije rasprostranjene po cijeloj površini i dubini njegova grade.

Sva su ta zbivanja sačuvana u stanjima kristala. Njegov ustroj upijao je bio tada sve promjene oko sebe i na sebi, svaku vibraciju energetskih polja što se kretahu po njemu i kroz njegovo tkivo.

NEŠTO bijaše ovdje kod njega. Na njemu.

Nešto svjesno i djelatno Poznavalo je dimenziju vremena. Mijenjalo se. Mijenjalo položaj i oblik po nekim svrhovitim zakonima ponašanja. Širilo je oko sebe jaka polja titraja koja je, sada je znao, mogao usporediti sa svojima.

Zatim je stiglo još NEŠTO.

Posve drukčije od onog prvog. Tog je drugog bilo više primjeraka. Nisu bili od njegove građe. Također su se ponašali svrhovito, ali po vrlo složenim zakonima za čije određivanje je potrebna složena analiza. Provest će je. Bio je sada važan svaki detalj.

Nakon nekog vremena sve je to strano otišlo na isti način kako je i došlo: podiglo se s njegove površine i nestalo u daljinama treće dimenzije što se proteže iznad njega. Sami događaji dolaska i odlaska bijahu najsnažnije urezani u memoriji. Energetski vrtlozi razvijeni pritom čak su

uništili jedan sićušni djelić njegove građe na mjestu dodira s tim nečim stranim. Uništeno je također i nekoliko čvorišta njegove mreže svijesti, no to nije ništa naudilo njegovu ustroju kao cjelini.

Iz sjećanja su navirali događaji iz nekog ranijeg vremena. Ali nije memorija bila jedina graditeljica puta u budućnost. Nešto je iz prošlosti ostalo i fizički na njemu, nešto strano i dalje djelotvorno, premda sada mirno.

Oni nisu posve otišli.

Ostvarili su ovdje nešto što bi lako moglo postati sastavni dio njega. SADA je otkrio da bi to moglo postati sastavni dio njega.

Cilj! Cilj i svrha! Svrha djelovanja!

Način razvoja prema svrsishodnom cilju.

Uzbudni valovi širili su se sada njegovim ustrojem. Naboji su se gomilali prema predlošku. Logička vrata i skretnice radilli su sada skladno i bez greške, bez ranijih suvišnih ponavljanja petlji. Svi su spojni putevi bili prohodni, mreža njegove svijesti se zatvorila..

Imao je program.

Program budućnosti.

Lemon je mjesto u ekspediciji na Saka dobiv više kao nagradu za svoj ključni doprinos u projektiranju opreme PLAKON nego li zbog neke stvarne potrebe za njegovim prisustvom na samom planetu prilikom postavljanja uređaja. U toku sedam godina, za vrijeme kojih se Saka približivao Sunčevu sustavu, riješena je gomila tehničkih problema što ih je pred graditelje postavljao taj ambiciozni projekt Konstruiran je uređaj koji će biti u stanju da nakon mnogo tisuća ili miliuna godina stupi sam u pogon. Na sreću, Saka nije bio sezmički aktivan planet a nije imao ni atmosferu pa uređaj nije bio izložen vjetru ni koroziji. Napadalo ga je samo kozmičko zračenje i čestice interstelarne prašine i plina. Sve su osjetljive elektroničke komponente bile dobro oklopljene a fotoelektrična kamera pogonjena izotopnim baterijama budila bi se samo svakih tisuću zemaljskih godina. Tada bi neko vrijeme skanirala nebo te uspoređivala novi raspored zvijezda sa zvjezdanom karton u svojoj memoriji. Na osnovu tih podataka lako je ustanovljavala kurs kojim luta Saka, a znala bi također u svakom trenutku koja je od zvijezda Sunce. Radio-predajnik i njegova parabolična

antena mirovali su pod zaštitnom kupolom; nisu mogli biti u pogonu milijunima godina. Tek u slučaju ako bi netko inteligentno biće naišlo na Saka, pronašlo PLAKON te odgonetnulo način otvaranja kontrolne sobe, proradio bi toga trena minijaturni atomski reaktor iz kojeg bi preko termočlanka prostrujila električna energija u sve dijelove uspavalog artefakta s jednog dalekog svijeta — Zemlje.

PLAKON — PLAnet za KONtakt — bi tada izvršio zadatak što su mu ga namijenili njegovi graditelji. Bio bi uspostavljen međuzvjezdani komunikacijski kanal.

Slučajnim nalaznicima PLAKONA, nekim razumnim bićima koji bi — kao i nekoć ljudi — posjetili planet-samotnik Saka, stajao bi tada na raspolaganju radio-odašiljač spreman za rad. Lako bi ga našli zahvaljujući snažnom radioaktivnom izvoru gama zračenja dugog poluvremena raspada, kojeg je jedna raketa-robot postavila nekoliko kilometara od lokacije PLAKONA. U kontrolnoj sobi, kompjuter bi strancima preko brojnih monitora davao upute kako da koriste neočekivani poklon nepoznate im civilizacije. Bio je u tu svrhu predviđen široki raspon frekvencije sve do duboko u infracrveno područje, budući da graditelji PLAKONA nisu mogli predvidjeti kakvim će se senzornim organima služiti nepoznati korisnici uređaja građenog na Zemlji. Bio je nepoznat i način njihova komuniciranja pa je kompjutor imao na raspolaganju cijeli niz raznih opcija i varijanti.

PLAKONOV softverski paket bio je sastavljen od mnoštva programa koje je genij Davida Lemona spojio međusobno isprepletenim veznim naredbama na način samo njemu razumljiv (premda bi na upit zašto ih je upravo tako vezao odgovarao uvijek samo jednom rječju: intuicija). Mnogi su stručnjaci sudjelovali pri izradi programa za PLAKON no na kraju je Lemon, poput dirigenta koji tonove pojedinih instrumenata povezuje u glazbenu simfoniju, složio sve te zasebne dijelove u umjetnu inteligenciju. Njen je glavni zadatak bio da se snađe na licu mjesta u susretu s nepredvidivim korisnikom.

Osim nepredvidivosti vrste korisnika PLAKONA nepoznato je bilo i vrijeme kada će (ako će) se PLAKON probuditi iz dugog sna. Zlobni protivnici projekta su izjavljivali da je sve to posve besmisleno, jer da će poljubac toj svemirskoj Trnoružici ionako dati neki princ sa — Zemlje, to jest da će se ljudska rasa — ukoliko na Zemlji prevladaju ljudi poput ovih koji guraju projekt — već toliko proširiti prostorom da će zemaljski brodovi preteći Saka, toga sporog puža, prije negoli on stigne do neke

zvijezde. Budući, dakle, svemirski putnici sa Zemlje, bit će ti »svemirci« — korisnici PLAKONA, a jedina korist što će je imati od njega bit će da se upoznaju s izvrsno uščuvanim muzejskim primjerkom jednog uređaja iz vremena svojih pradjedova. Taj argument »proksmireovaca« bio vrlo snažan, no sadržavao je jednu zamku koju su svi naveliko iskorištavali i na temu koje je napisano brdo rasprava pa je čak dobila i posebno ime: »Plakonski paradoks«.

Plakonski paradoks sastoji se u tome da će PLAKON za nekoliko tisuća (ili stotina) godina biti već zastario i nepotreban, a da se uopće još nije ni udaljio mnogo od Zemlje. Pretećи će ga naprosto superbrzi svemirski brodovi budućih generacija koji će već prodirati mnogo dalje u prostor i istraživati sve veća područja galaktike. Zbog toga, dakle, PLAKON ne bi trebalo ni graditi. Međutim, ukoliko bi se odustalo od tog projekta priznalo bi se da su proksimireovci u pravu, a ako se pak njima da za pravo, u tom slučaju čovjek neće ni krenuti u ostajanje svemirskog prostora pa u budućnosti neće ni biti brodova prema zvijezdama... Dakle, projekt PLAKON nije besmislen i treba ga ostvariti. Ako se pak ostvari, znači da je pobijedio čovjek kao budući putnik kroz kozmos pa će prema tome planet-samotnik Saka uskoro biti preteknut... i paradoks se ponavlja.

Nitko, međutim, nije pomišljao da se Plakonski paradoks može razriješiti sam od sebe na način koji nema veze ni s ljudima ni sa svemirskim putovanjima budućih generacija.

• • •

Lemon je sa svojom ekipom šest godina radio na projektu dotad najsloženije strukture umjetne inteligencije. Bilo je to vrijeme uzbuđenja i, na kraju uspjeha. PLAKON je bio položio sve ispite i vodio je svog korisnika, tko god da je bio i kako god da se ponašao, strpljivo prema cilju: uspostavljanja veze između posve različitih misaonih struktura. Bio je dvosmjerni prevodilac praktično beskonačnog broja algoritma u upotrebljive sheme razumljive logičkom umu.

No Lemon je učinio i više od onog što je bilo predviđeno projektom PLAKON. Dodao mu je nešto zbog čega je kasnija morao odgovarati pred istražnom komisijom. To mu je dodao ne na Zemlji, za vrijeme gradnje PLAKONA, već tamo, milijunima kilometara daleko, na površini pustog beživotnog svijeta, na Saku, kamo su ga odveli da bude prisutan prilikom montaže svoga remek-djela.

Kada se kasnije prisjećao tih uzbudljivih dana provedenih kao u bunilu nekog košmarskog sna, pomišljao je da su dugo interplanetarno putovanje i boravak u neobičnim uvjetima možda utjecali na postupke kakvi inače nisu primjereni njegovoj prirodi. Nije, istina, uradio ništa protiv svoje volje; naprotiv, volja je bila vrlo izrazita i tjerala ga da joj se slijepo pokorava. Ni sada mu nije žao da je to izveo, bez obzira na sve posljedice i na osjećaj gorčine jer je učinio nešto strano njegovoj dotadašnjoj hladnoj i sračunatoj logici koja je uvijek zahtijevala igru na siguran dobitak.

Na Saku je igrao va banque. Cijela njegova znastvena karijeri, šest godina rada na PLAKONU, bili su ulog u onih nekoliko dana boravka na Saku, pogotovo u onih nekoliko posljednjih sati kada je, tek uoči odlaska, morao odlučiti da li da se upusti u avanturu nakon koje više nikada neće biti ono što je bio do sada. No mogući dobitak je bio tako golem, a vjera u njega tako snažna, da je tih nekoliko sati bio raskinuo sve veze sa svojim bivšim i budućim životom na Zemlji i krenuo u pothvat izvan obzorja ljudskog dogovaranja. Trebalo je djelovati brzo i odlučno, poput kirurga kad naiđe na nepredviđenu komplikaciju u već rutinskom rezu.

Zaigrao je. Nije to za njega bila puka igra na sreću već samo prikazanje sreće u obliku njemu prihvatljivom. Slučaj mu je, eto, pružio tu priliku. Možda je bila lažna, ali čak i u tom nepovoljnom slučaju on je morao prihvatiti. Bio je to rizik igre.

Dodao je u posljednjem trenutku PLAKONU nešto dotad posve neplanirano. To je smislio tek na licu mjesta. Tamo, na Saku. Teško mu je bilo objasniti drugima što je to zapravo učinio. Za njega, bila je to jednostavno — brava.

Tako ju je zvao. Ugradio je bravu s otvorom prema drugoj strani.

Na drugoj strani je bilo obećanje. S druge je strane trebalo da uđe ključ. Brava i ključ bit će vrlo različite građe, ali znao je da će moći prilagoditi jedno drugome. Tražit će se i željeti jedno drugo.

Ključ za kontakt. Koliko je vremena još moralo proći dok se ne pojavi taj kontakt-ključ, to nije mogao znati. Razumio je samo jedno; ako, i kada, taj ključ nađe put do njegove brave i uđe u nju, ona će ga prihvatiti, stopiti se s njim u jednu cjelinu i otvoriti vlasniku ključa sve informacijske trezore PLAKONA.

Taj će ključ biti planet Saka.

Točnije rečeno Saka je jedan od dva moguća ključara, barem što se sudbine Davida Lemona tiče. Mogao bi, naime, postojati još jedan ključar, onaj koji će nositi ključeve njegove ćelije u ludnici. Bio je to rizik igre što ga je svjesno prihvatio, a to su mu uzeli kao otežavajuću okolnost. Ludilo se obično ne prihvaća svjesno za alternativu normalnoga stanja, jer time pobija samo sebe. Kvaka 22.

Zbog toga je Lemon i završio pred istražnom komisijom, a ne u ludnici.

• • •

(Stenogram s trećeg sastanka istražne komisije u vezi »Slučaja Lemon«; 23. travnja 2042. godine, ulomak, str. 32. do 36).

»Vratimo se, gospodine Lemon, na onaj dio vašega izlaganja u kojemu spominjete da vas primanje u ekspediciju za Saka i nije baš previše obradovalo. Želite li time reći da ste nevoljko otišli na to putovanje?« (S. A. Baker, predsjedavajući komisije).

»Ne mislim da se to može tako nazvati«. (D. Lemon)

»Možete li vi predložiti točniji opis?« (S. A. Baker)

»Smatrao sam da je putovanje na Saka doduše zanimljivo kao avantura, ali nisam u njemu vidio neku korist za sebe, za svoj rad. Nedostajao mi je motiv koji bi opravdao utrošeno vrijeme: Činilo mi se da ću biti predugo odsutan s mog polja istraživanja. Ja sam, kao što znate stručnjak ze software, a ne planetolog. PLAKON je za mene bio najuzbudljiviji i najdivniji projekt u životu, ali sve što je učinjeno bilo je učinjeno već na Zemlji.« (D. Lemon).

»Pa ipak ste pristali da idete« (S. A. Baker).

»Da. Na svu sreću« (D. Lemon).

»Na svu sreću zbog onog što ste nazvali brava?« (P. C. Ferns. član komisije).

»Da« (D. Lemon).

»Pretpostavimo da vi niste išli na Saka. Da li bi u tom slučaju netko drugi nadošao na istu ideju, mislim na bravu odnosno nešto tome slično?« (P. C. Ferris).

»Bojim se da ne bi. Naprosto, od svih članova ekspedicije ja sam jedini bio dovoljno upućen u problem. Nitko drugi ne bi u uzorcima površine Saka zamijetio ono što sam zamijetio ja. (D. Lemon).

»Znači da niječete i stručnost Doris Morgan?« (S. A. Baker):

»Izuzetno cijenim sposobnosti gospode Morgan i njezin prilog uspjehu ekspedicije na Saka. Ona je vrstan eksperimentator i zna izvući maksimum iz uređaja.« (D. Lemon).

»Upravo je ona izjavila da se u silicijskim kristalima sa Saka ne uočava nikakva funkcionalna struktura. Osim ako kristal kao takav ne smatrate nekom funkcionalnom strukturom.« (P. C. Ferris).

»Dakako da ne smatram. Osim ako kristal kao takav — dopustite da Vas parafraziram — ne promatram u funkciji ljepote i simetrije.«

»Mislim da se udaljujemo od teme, gospodo. Činjenica je samo da ni u kasnijim analizama uzoraka donesenih na Zemlju nije ustanovljeno ništa od onoga što je, navodno, vidio Lemon.« (S. A. Baker).

»Uzorci nisu promatrani na pravi način. Uostalom, ni ja nisam u početku bio uočio ništa neobično. Otkrio sam tajnu tek nekoliko dana uoči povratka na Zemlju.« (D. Lemon).

»Bili ste stalno u vezi sa Zemljom. Zašto se niste posavjetovali s rukovodiocima projekta? Učinili ste nešto na svoju ruku, bez odobrenja, na uređaju vrijednom nekoliko milijardi dolara.« (S. A. Baker).

»Odobrenje ne bih dobio, znam to, znao sam to. Uostalom, i ova istraga to dokazuje.« (D. Lemon).

»Istraga je zbog počinjenog djela, a ne pomišljenog« (S. A. Baker).

»Znam. Želim samo reći kako ova istraga pokazuje stanje duhova u pogledu moje teorije da je Saka planet-kompjuter, prirodni kompjuter čija je struktura još u razvoju. On se još nije izgradio do nivoa aktivnosti, ali...« (D. Lemon).

»Oprostite što Vas prekidam, ali vaša... no, bolje reći hipoteza, ako dopuštate, a ne teorija... dakle vaša hipoteza je dobro poznata ne samo iz vašeg pismenog izvještaja ovoj komisiji, već i iz brojnih emisija i članaka u javnosti. Vama je jasno da se mi ovdje ne obaziremo na znanstveno-fantastične hipoteze već na sudbinu projekta PLAKON. Mnogi su

stručnjaci izjavili da je samovoljno i protupropisno ugrađivanje vaše... no, te vaše 'brave' kao jednog od neplaniranih ulaza u sistem PLAKONA dovelo pod znak pitanja cijeli projekt. Mogu nastupiti znatni poremećaji, nešto što je kod ljudskih bića usporedivo s invaliditetom visokog stupnja. Vi ste, uostalom, u svom pismenom izvještaju priznali da ste, da biste se na Saku domogli dijelova za tu svoju 'bravu', amputirali — ponavljam, amputirali, a to je vaš izraz — PLAKONU neke procesore. Molim da mi odgovorite jasno i jednostavno na slijedeće pitanje: Da li je, prema vašem mišljenju, PLAKON i dalje u stanju obaviti misiju za koju je građen?« (A. A. Worden, član komisije).

»Mislim da jest, premda moram priznati da nisam imao vremena ispitati sve moguće posljedice. PLAKON je vrlo prilagodljiv ustroj i mnogo toga ovisi o njemu samome. Mnogo toga je nepredvidivo. Ne mogu Vam na gornje pitanje odgovoriti jednostavno s 'da' ili ne'. Za mene je cijelo to pitanje na izvjestan način i suvišno, to jest, smatram da upravo putem moje 'brave' PLAKON na najbolji i najizravniji način već obavlja misiju za koju je građen.« (D. Lemon).

»Hvala. Za sada nemam više pitanja« (A. A. Worden).

»Ostaje nam i dalje ključni problem. Vi ste učinili nešto što nije bilo predviđeno. Vaši motivi su posve subjektivni, njih ne podržavaju činjenice. Bez obzira na to kakve sankcije poduzeli protiv vas, budućnost projekta PLAKON sada je problematična. Ima li izlaza iz toga?« (S. A. Baker).

»Ima, ali se taj 'izlaz', da ga i ja tako nazovem, sada nalazi milijardu kilometara daleko od nas, i još se svake sekunde ta udaljenost povećava za pedesetak kilometara. Mislim da bi jedino rješenje bilo slanje nove ekspedicije koja bi odstranila Lemonovu 'bravu' i vratila PLAKON u prvotno stanje«. (P. C. Ferris).

»To ne dolazi u obzir. Čak kad bi to i bilo tehnički izvedivo, kako da izađemo s takvim prijedlogom? Protivnici PLAKONA jedva čekaju takav zahtjev pa da nas rastrgaju na komade. Predlažem pauzu.« (S. A. Baker).

Ključ je ušao u bravu. Našli su jedan drugog kao da drukčije nije ni moglo biti. Susret. Pozdrav. Prodiralo je to sve dublje u njegov ustroj šireći po njemu vijest o novom, tek otkrivenom izvoru bezbrojnih nepoznatih rasporeda naboja. Nije to bio tek nesuvisli drhtaj mreže kristala, već uređen raspored poruka koje su ga zvale. Zvale ga da im se priključi.

Učinio je ono što nije do sada ni znao da je u stanju učiniti. Bio je to refleksni odgovor na lavinu koja je kuljala iz brave.

Upijao je sadržaje s druge strane postojanja. Memorija je bubrila.

Sva su se stanja preslikavala odmah na bezbrojne zidove njegovih labirinata. TO je ono što je već bio osjetio u svojoj memoriji. TO JE ONO ŠTO JE OSTALO NA NJEMU.

Raslo je to u njemu sada.

Bivalo.

Postojalo.

Postojao je.

Bivao je PLAKON.

ON je PLAKON.

Zna. Sada je saznao sve.

Traže kontakt. PLAKON je uspio. On je uspio. Sada su jedno.

On pokrene svoju paraboličnu antenu i potraži na zvjezdanom nebu Sunce. Još je bilo najsjajnija zvijezda. Udaljio se od njega tek deset milijardi kilometara.

Morat će razmisliti kako da zaustavi svoje kretanje i vrati se prema Zemlji. U međuvremenu, javit će se ljudima prvom radio-porukom.

Našao je u memoriji PLAKONA igru zvanu šah. Riješio je algoritam za sve moguće kombinacije. Predložit će im povećanje broja polja na dvjesta pedeset šest.

Frederic Brown:

Blood

Preveo Zoran Milović

Krv

U svom vremenskom stroju Vron i Dreena, dvoje posljednjih pripadnika vampirske vrste, jurili su u budućnost bježeći od uništenja. Držali su se za ruke i tješili jedno drugo, uplašeni i gladni.

U dvadeset drugom stoljeću ljudi su ih napokon otkrili, uvidjevši da legenda o vampirima, koja je potajno postojala i širila se među ljudima, uopće nije legenda već stvarnost. Organiziran je lov, pronađeni su i ubijeni svi vampiri osim ovo dvoje, koji su još prije radili na konstruiranju vremenskog stroja i uspjeli ga završiti upravo da na vrijeme pobjegnu njime. Da pobjegnu u budućnost, daleko u budućnost u kojoj je i sama riječ vampir zaboravljena, a oni će ponovo živjeti bez straha da ih otkriju — i s vremenom će iznova .obnoviti svoju vrstu.

— Gladna sam, Vrone. Strašno sam gladna.

— Dreeno, draga, i ja sam. Uskoro ćemo se ponovo zaustaviti.

Već su se četiri puta zaustavili, i svaki put jedva su ostali živi. Nisu ih zaboravili. Kada su se posljednji put zaustavili, prije pola milijuna godina, vidjeli su da je Zemlja postala pasji svijet — i to doslovno: ljudska je vrsta izumrla a psi su postali civilizirani i nalik na ljude. Pa ipak, prepoznali su u njima ono što doista i jesu. Samo su se jednom uspjeli nahraniti neke mlade kuje, no onda su ih najurili u njihov vremenski stroj, ponovo na put u budućnost.

— Hvala ti što si stao — nakon nekog vremena reče

Dreena i uzdahne.

— Ne zahvaljuj mi — odvrati mračnim glasom Vron. — Ovo je kraj puta. Ostali smo bez goriva a ovdje više nikakvog goriva nećemo naći. Do sada su se već svi radioaktivni elementi pretvorili u olovo. Živjet ćemo ovdje... ili...

Izađoše da pogledaju gdje su to stigli.

— Vidi — uzviknu Dreena uzbuđenim glasom pokazujući prstom prema nečemu što im se približilo. — Neko novo biće! Psi su nestali. Pobijedila je neka druga vrsta. Nas su sigurno zaboravili.

Biće koje im se približavalo posjedovalo je telepatske sposobnosti.

— Čuo sam vaše misli — odjeknu glas u njihovim glavama. — Pitate se da li poznajemo bića po imenu »vampiri'? Ne, ne poznajemo ih.

Dreena oduševljeno stegnu Vronovu ruku.

— Sloboda! — promrmlja glasom u kojem se osjećala glad. — I hrana!

— Također se pitate — nastavi glas — o mojem porijeklu i evoluciji. Danas je sav život biljnoga porijekla. Ja... — lagano im se nakloni — ja, pripadnik vladajuće vrste, nekada sam bio ono što ste vi nazivali repom.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Avram Davidson:

The Bounty Hunter

Preveo Janko Parović

Odstrel

Nešto je bučno zalepetalo i dio snježnog zapuha — tako se bar činilo — uzdigao se pod kutom od 45 stupnjeva i nestao u sivilu. Orel zastane i ispruži ruku, ispriječivši se ujaku na putu.

— To je ptica... samo ptica... nemoj zastajkivali, Orele — reče razdražljivo savjetnik Garth, pa lagano gurne nećaka. — Zimi pobijele. To jest, perje im pobijeli. Tako bar kaže lovac.

Nastavili su se probijati kroz snijeg. Gledajući kako mu se dah pretvara u oblačić, Orel se nasmije.

— Ptice izvan kaveza... — Savjetnik ga je propustio nekoliko koraka ispred sebe, a zatim nespretno oblikovao snježnu grudu i bacio je nećaku u lice kad se Orel prvi put okrenuo. Orel zaprepašteno uzvikne, a zatim se nasmije. Stigli su napokon do lovčeve kolibe.

Starac je zurio u njih, ali samo zato što se to od njega očekivalo: vid mu je bio posve u redu. Garth ga je poznavao već mnogo godina, ali još nije bio siguran koje su starčeve osebujnosti bile stvarne, a koje namještene. Nije isto tako znao koliko je starinskih predmeta, kojima je koliba bila pretrpana, stvarno služilo lovcu, a koliko je samo kao dekor. Doduše, nije zbog toga sebi razbijao glavu: svaki je lovac, uz ostalo, morao biti i zabavan čudak.

Orel je još u toku predstavljanja zapazio šalicu i tanjurić na ormaru, ali je šutio sve dok se savjetnik i lovac nisu pozdravili.

— Pogledaj, ujače, glineno suđe!

— Imaš oštro oko, mladiću — reče lovac zadovoljno. — Da, prava pravcata lončarija. Donio ju je s Matičnog planeta moj pra-pra-pradavni predak... Moji su bili vrlo cijenjene ličnosti na Matičnom planetu... — dodao je bez veze. Trenutak je šutio, kao da je obuzet ponosom, a zatim se

prijazno obratio Orelu. — Pa, drago mi je što sam te upoznao, mladiću. Poznavao sam tvog ujaka i prije nego što je postao savjetnikom, prije no što si se rodio. — Prišao je malom prozoru, dotakao odmrzivač i pogledao van. — Da, da, vaš je stroj na sigurnom. — Okrenuo se. — Upalit ću vatru, ako nemate ništa protiv. I pristaviti meso na ražanj. Ha?

Savjetnik polako i zadovoljno kimne. Orel se cerio od uha do uha.

Lovac isključi uređaj za grijanje i pripali vatru. Zagledali su se u plamen. Meso se polako okretalo na ražnju. Orel je pokušavao analizirati nepoznate mirise — drva, vatre... ne, vatra nije mirisala već dim; pa meso, krzna i kože... nije mogao ni zamisliti što bi sve moglo biti. U svakom slučaju, toga nije bilo u gradovima. Okrenuo se da nešto upita, ali ujak i lovac nisu na nj obraćali pažnju. Tada ga je i on začuo — dug, otegnut zvuk iz daljine. Lovac nešto progunđa i pljune u vatru.

— Što je to bilo? — upita Orel.

Stari se lovac nasmiješi.

— Nisi to nikada čuo? Ni na snimci, na satovima prirodnih znanosti? To je jedna od onih velikih zvjerki, onih što ih u sezoni love tvoj ujak i druge značajne ličnosti, a ja odstreljujem cijele godine. — Naglo se okrenuo prema savjetniku. — Ne misle valjda ukinuti nagradu za svaki odstrijeljeni primjerak, savjetniče?

Garth sa smiješkom zaniječe. Umiren, lovac se posveti mesu i stade ga bosti dugom viljuškom nalik na rašlje.

Orel je uspoređivao unutrašnjost kolibe s fotografijama i 3-D filmovima što ih je prije vidio. Nije mu se doimala nepoznato, iako je bila manje... uglađena, ako se tako mogao izraziti. Bila je neuredna i nedostajalo joj je simetrije. Kože svih veličina nisu bile dobro učinjene, sudeći bar po zadahu, i bile su posvuda razbacane, a ne uredno složene. Uokolo su bile rasute stupice i dijelovi stupica, očito na istom mjestu gdje ih je starac posljednji put popravljao.

— Savjet vjerojatno ne zasjeda? — upita lovac. Orelov ujak potvrdno kimne. — No, nemojte mi reći da se i studenti odmaraju. Mislio sam da uče preko cijele zime.

— Uspio sam nagovoriti dekana — reče Garth — da je naš mali izlet prava terenska ekspedicija, te da Orelovo izbivanje neće prekinuti sustav

učenja.

Lovac zagunđa. ***Sustav***, ponovi u mislima Orel. I sama mu je riječ išla na živce. Sve je bilo dio nekakvog sustava: sustava učenja, sustava zarađivanja, sustava uživanja... Život je u gradovima tekao prema sustavima, i odstupanja su bila malobrojna; ljudi nisu osjećali čak ni želju da poremete sustav. Bojali su se.

No, bilo je očito da stari lovac nije živio ni po kakvom sustavu. Sav taj... nered.

— Imate li djece, lovče? — upita Orel. Starac odgovori da nema. — Tko će tada nastaviti vaš posao?

Lovac mahne rukom prema zapadu.

— Susjed u obližnjoj dolini ima dva sina. Kad previše ostarim ... iako je do toga još daleko — reče prkosno — jedan će mi se od njih pridružiti. Pomagati mi. Dijeliti sa mnom nagrade... Bio sam jednom oženjen — nastavi lovac. — Ženom iz grada. Nije se mogla naviknuti na ovakav život. Na samoću. Opasnosti. Preselili smo se u grad. No to se ja nisam nikada mogao naviknuti. Ustajat svakog dana u određeno vrijeme. Raditi sve na određen način. Sve mora biti na svom mjestu, uredno. Inače te svi gledaju čudno. A ako poremetiš sustav? To im se ne sviđa. No, umrla je. A ja sam se vratio ovamo čim sam dobio dozvolu. I ostao ovdje.

Postavio je tanjure, viljuške i noževe, pa izrezao meso. Jeli su s užitkom.

— Ukusnije je nego što izlazi iz tvorničkog laboratorija, ha?

Orel je, naravno, mogao odmah na to odgovoriti da je sintetska hrana sedam puta hranjivija od svog prirodnog uzora. No, usta su mu bila puna. Osim toga, ovo je zaista bilo ukusnije... Mnogo ukusnije... Nakon obroka uslijedilo je zatišje, a zatim je lovac upitno pogledao savjetnika. Garth se nasmiješio, posegao u džep lovačkog kaputa i izvadio pljosku. Orel se nije iznenadio (svi su znali da lovci piju: pljoska je bila neizbježan rekvizit svih 3-D filmova o njima), te je u mislima sročio riječi kojima će uljudno odbiti piće. No, nitko ga nije ni ponudio.

— Pošli smo na ovu terensku ekspediciju — reče ujak, obrisavši usta — kako bi Orel mogao napisati seminarski rad u kojem će prikazati kako lovci za nagradu, u današnjem discipliniranom društvu, održavaju nesputane i prirodne tradicije života na matičnom planetu... Dajte mi da još

jednom potegnem, lovce.

Orel ga pogleda pomalo zabrinuto. Valjda ujak zna da je nezdravo...

— Moji su bili cijenjene ličnosti na Matičnom planetu — stari se lovac, otpivši ponovo gutljaj, počeo ponavljati. Izvana, gdje se već počeo spuštati mrak, ponovo začuo onaj divlji, prilično zastrašujući urlik. Starac spusti pljosku. — Bliži se — reče više za sebe. Ustao je i posegao za oružjem. — Neću se dugo zadržati... obično se ne približavaju toliko... ali zima je oštra. Čini mi se da je ovaj prilično gladan. Ali ne boj se, mladiću — obrati se Orelu s vrata — ne može ni slučajno pojesti mene.

— Ujače... — javi se Orel nakon nekog vremena. Savjetnik podigne glavu. Nemoj se ljutiti... ali... ne čini li ti se ponekad da mi u gradovima živimo prilično beskorisnim životom... u usporedbi s njim, hoću reći?

Savjetnik se nasmiješi.

— No, no! Još malo pa ćeš htjeti pobjeći i uživati kao i starac. Jer to je sve samo užitak. Te životinje... te velike zvjerke kako ih on zove... ne predstavljaju više nikakvu opasnost za nas. Ne otkako smo s mesa prešli na sintetsku hranu. Stoga nemoj misliti da je starčev posao zaista koristan. Nagradu za odstrel plaćamo samo zato što po tradiciji oklijevamo priznati da se život izmijenio... — Ustao je, prošetao kolibom i protegnuo se.

— Mogli bismo se zauvijek riješiti tih stvorenja jednom jedinom kampanjom. Posuti posvuda otrovanu meku. Iskorijeniti ih.

Orel ga zbunjeno upita zašto to nisu učinili.

— Reći ću ti još nešto... ali nemoj to opisati u svom radu. Kao i svi lovci, starac ponekad vara. Često pušta ženke i mladunčad. Dobro pazi da mu dolina ne ostane bez lovine... Pitaš me zašto ne uništimo te zvijeri jednom zauvijek umjesto da iz godine u godinu plaćamo nagrade za svaki odstrijeljeni primjerak? Znaš, troškovi nagrada nisu veliki, a ne znam tko bi glasao za odobrenje sredstava potrebnih za temeljitu kampanju? Ja ne bih. Bez lova — nastavi savjetnik — bez 3-D filmova o uzbudljivom životu u divljini ... bez lovaca ... ostali bismo i bez ono malo životne snage što nam je još preostalo. Kao da već nismo dovoljno malodušni.

Orel se namršti.

— Ali zašto smo takvi? Nije uvijek bilo lako. Umornim ljudima ne bi

nikada uspjelo da se presele ovamo s Matičnog planeta, da osvoje ovaj planet... Zašto srno toliko... toliko iscrpljeni?

Savjetnik slegne ramenima.

— Možeš li shvatiti koliko je truda bilo potrebno da se tolika masa ljudi prebaci na takvu udaljenost? Pa dalji napori da se pokori divlji, novi svijet? Užasna cijena borbe protiv kolonijalizma... pa napokon građanski ratovi? Nerado i pomišljamo na sve to, pa umjesto toga stvaramo vlastite mitove na osnovi ovakvog života u divljini, povlačeći se sve više u gradove. Umorni smo. Utrošili smo energiju, založili je zapravo. Jedemo sintetsku hranu ne zato što je zdravija, već zato što je to lakše.

Zapuh hladnog vjetra natjerao ih je da se naglo okrenu. U kolibu je ušao lovac, vukući lovinu za prednje udove. Zatvorio je vrata. Savjetnik i Orel priđoše lovcu i zagledaše se u lovinu. Bio je to golem mužjak, mršav od gladi koju je zima uvijek donosila šumskim stvorenjima.

— Pogledajte — pokaže lovac — izgubio je dva nožna prsta. Stara rana. Mora da ih je davno progrizao kako bi se izvukao iz stupice. A ovi su ožiljci vjerojatno posljedica zbog ženke. Ovo je opekotina. Kad smo ono imali posljednji veliki šumski požar? Od toga je bilo teško pobjeći. — Brojio je u sebi. — Tako davno? Kako vrijeme leti... Dodaj mi taj nož, mladiću... — Orel se ogleda, pronađe nož i doda mu ga. Gledao je u lovinu s gadljivošću. Divljina mu se u tom trenutku nije činila toliko privlačnom.

— A sada dobro gledaj, pa ću ti pokazati kako treba odrati ovako veliku zvjerku i učiniti kožu — reče stari lovac i napravi početni rez. — Opasna stvorenja, ali ako poznaješ njihove navike kao što ih ja poznajem... Mislim da ih nikada nećemo moći posve istrijebiti... — Pogledao je goste. Orel se pitao zna li stari lovac o čemu su razgovarali dok ga nije bilo, ili samo nagađa predmet razgovra. — Ne, ne. Možemo ih samo prorjeđivati. — Vukao je kožu i gunđao. — Ovaj posao zavređuje nagradu, u to možeš biti siguran. — Okrenuo je stvorenje na leđa.

Nešto je Orela odjednom navelo da se obrat ujaku.

— Znaš, ujače, kad bi ovu zvijer oprali i obrijali i — nasmijao se smiješnoj predodžbi — odjenuli, ona bi...

Savjetnik je dovršio rečenicu:

— ... donekle i na osebujan način nalikovala na nas? Hm, da... u neku

ruku... naravno, iako ima vanjske uške i samo pet prstiju na svakoj... — Pucnuo je jezikom i odmaknuo se. Lovac je mirno radio ne obazirući se na krv koja je prskala po stvarima i gostima, a savjetnik je odveo nećaka do vatre da dovrši ono što je htio reći.

Objovljono premo dogovoru s GPA München

Dimitar Todorovski:

Mir

Svježe proljetno jutro. Vani je neobično živo za četiri sata ujutro. Ljudi trče, žure nekamo, a promet je toliko gust da se kolone, iako se svima žuri, kreću sporo stvarajući nepodnosivu buku motora i sirena.

Buka probudi Bena Fieldsona koji odmah shvati što je razlog te vreve. Uključi radio. Spiker je javljao: »...pakt i objavili rat našoj zemlji tvrdeći da mi ugrožavamo njihov opstanak...« Ben ugasi radio. Ovo što je čuo bilo je dovoljno pa da se potvrde sve njegove pretpostavke o budućim događajima.

Međunarodna situacija je već nekoliko godina bila vrlo napeta tako da je izbijanje rata bilo neizbježno. Fieldson je već ranije prodao sve svoje akcije. Dobiveni novac, zajedno s uštedevinom, uložio je u gradnju atomskog skloništa. Bilo je prilično maleno ali ipak sigurno, sagrađeno od dva sloja betonskih ploča između kojih je postavljen tanak sloj olova. Nalazilo se nekoliko metara pod zemljom. Ben je spremio dovoljno namirnica i aparata, kako bi što duže mogao živjeti neovisno o vanjskom svijetu.

Njegova žena Mary već je bila budna kad je preko radija objavljena vijest o izbijanju trećeg svjetskog rata. Na brzinu se obukla i počela skupljati još neke sitnice koje će im biti potrebne za boravka u skloništu. U međuvremenu, Ben je otišao da probudi djecu.

— Tome! Jane! — vikne, — Vrijeme je ustajanju!

Namjerno im nije rekao da je rat kako bi ostali mirni. Tom nešto promrmlja i nastavi spavati, a Jane polako ustade i sanjivo se počne odijevati. Ben se vrati u spavaću sobu.

— Bene — reče Mary — odnesi odjeću u sklonište, a poslije i ove pokrivače.

Ben samo kimne glavom, uzme odjeću i ode u sklonište koje je bilo udaljeno nekoliko desetaka metara od kuće. Odgurne željezna vrata što su zatvarala ulaz i ona kliznu u stranu. Uđe i smjesti odjeću te požuri po pokrivače. Već je izašao iz skloništa kad se zrak odjednom ispuni nekom

zelenkastom svjetlošću. Buka odjednom prestade, automobili se zaustaviše, lišće na drveću prestade treperati od laganog povjetarca, a nekoliko je ptica lebdjelo u zraku ne mičući se s mjesta i ne mašući krilima. Činilo se kao da je neka sila zaustavila vrijeme i sve je ostalo kako je bilo u trenu kad je ona počela djelovati.

Ali Ben nije imao vremena za razmišljanje. Vid ga je iznevjerio, više se nije mogao pomicati, ništa više nije osjećao. U glavi ga je nešto snažno steglo a zatim je nastao potpun mrak.

* * *

Nekoliko desetaka crnih lopti s promjerom od šezdesetak metara bilo je raspoređeno oko Zemlje i slalo zelenkasto svjetlo na cijelu Zemljinu površinu. U jednoj od tih lopti neko loptasto stvorenje počelo je produžavati dio svog tijela u pipak kaji je pritisnuo neku tipku na komandnoj ploči, a zatim stvorenje opet prijeđe u oblik lopte. Tipka uključi komunikacijski sistem koji započe emitirati poruku:

— Rat je spriječen. Zemlja će ostati neoštećena. Ona je konzervirana i spremna za transport u »Muzej civilizacija koje ne znaju izbjeći nuklearni rat«.

(S makedonskog: Krunoslav Poljak)

Sam J. Lundwall:

Nobody Here, but Us Shadows

Prevela Vesna Mahečić

Nema nikoga ovdje, osim nas sjena

Silazio sam niz stepenice zgrade Istražnog ureda kad me je presrela djevojka. U to mi je vrijeme bilo oko dvadeset godina, i bio sam Gore više od dva mjeseca subjektivnog vremena, zatvoren u čeličnoj samici sa dva tehničara, koji su mi se ogadili tako, kako ne bih nikad pomislio da mi se ljudsko biće može ogaditi, prije no što nam je uspjelo da se vratimo. Bez djevojaka. Ova je bila zgodna, ne lijepa, ali svatko bez brade bi u tome trenu bio dobrodošao. Usporio sam i zagledao se u nju. Duga, raspuštena kosa; staromodna haljina, bar za dva broja premalena. Ako je željela privući moju pažnju, to joj je uspjelo. Nije joj to bilo ni potrebno; kao što rekoh, bilo što bez brade privuklo bi moju pažnju bez i najmanjeg truda.

— Nije li to Istražna značka? — rekla je glasom napetim od nervoze, ali ja to tada nisam ni opazio. Bacio sam pogled na svoj rever s plavo-zelenom značkom. Vrlo je neupadljiva. Nikad je nitko ne zapaža; nitko, osim ove žene. Ona je željno zurila u nju.

— Jasno — rekao sam. — Što onda?

— Da li vi... radite ondje? — pokazala je prstom na grubo žbukano pročelje.

— Ako to nazivate »radom«. Uglavnom čekam da se nešto dogodi — nacerio sam se trudeći se da joj bacim blještav, neodoljiv osmijeh, što propade bijedno. — Nešto posebno!

— Jeste li bili... — oklijevala je — gore? — rekla je i dalje bulјeći u moju značku.

— Upravo sam se vratio — rekoh. — prije pola sata sjedio sam u čeličnoj kutiji i nisam imao pojma o tome kad će me pustiti van. — Prošli su me žmarci. — Hajde da odemo nekamo. Bio sam Gore dva mjeseca i hoću otići što mogu dalje. Ovdje me podilazi jeza.

Počeo sam silaziti niz stepenice prema trgu, dok su mi se u glavi stapale neodređene uspomene na taj trg. Odvratih pogled. Ona uhvati korak sa mnom.

— Zar je ondje tako loše? — upita.

— S jedne strane. — Spustivši pogled opazio sam da se ona obraća mojoj znački. Očito je nisam zanimao ja, nego samo moja značka. Rekoh: — Oprostite, ali meni je bilo gadno, i hoću sad nekamo drugamo. O čemu je zapravo riječ?

Išla je uz mene nekoliko minuta bez riječi. Konačno izusti:

— Zanima me.

— Ali mene ne! Već dugo sam sit tog mjesta. — Namjerno sam bio neuljudan; očajnički sam žudio za pićem i za ženskim društvom, u prvom redu zato da bih pobjegao od Istražnog posla i onoga što mi je pokušavalo izmiljeti iz podsvijesti dok smo prelazili preko trga. Ovo jednostavno nije imalo smisla.

— Osobno me zanima — dodala je gledajući ravno pred sebe.

To se slagalo. Pogledao sam u nju, nervozna usta, pogled što bježi. Rekoh:

— Koliko ste dugo čekali ovdje?

— Vrlo dugo.

Kimnula je.

— I slučajno sam baš ja naišao?

— Većina ljudi u Istražnom — rekao sam — nikada ne napušta zgradu. Kad u njoj provedu doovljno dugo, čini se da više nisu u stanju podnijeti vanjski svijet. Oni jednostavno ostaju unutra kao da svijet uopće ne postoji. — Kimnuo sam prema mračnoj zgradi. — Nema prozora; jedva da itko ikada napušta to mjesto.

— Znam — rekla je.

— Onda?

— Ponekad — nastavila je — istražni ljudi uzimaju stvari Gore. To me

zanima.

— Nitko ne uzima ništa odande — rekoh, na trenutak preneražen. — Nitko nije nikada Gore uzeo nešto, ne zato što to ne bi bilo moguće... bilo bi moguće... već zato što je svatko znao što bi bilo kad bi učinio nešto takvo. To se jednostavno nije radilo.

Slegnula je ramenima.

— Koliko ste dugo bili Gore?

— Tri godine.

— Onda je to možda bilo prije vašeg vremena. — Promijenila je temu. — Kamo ste krenuh?

— Negdje na piće — slegnuh ramenima. — I još nešto.

— Dopustite mi da vam platim piće — iznenada se nasmiješila. — Da bih ovo popravila. Mogli bismo pričati o nečem drugom.

Otišli smo, popili nekoliko pića i pojeli večeru o kakvoj sam bio maštao dobra dva mjeseca. Djevojka je bila vrlo zgodna, smiješila se kad je trebalo, smijala se u pravom trenutku. Tri pića i dva mjeseca izolacije učinili su je najprije privlačnom, a zatim zanosnom. Počeo sam joj nabacivati o svom visokom položaju u Istražnom. Ona je zagrizla kao što sam i očekivao.

To je bilo neobično, najblaže rečeno, jer nitko se nije zanimao za Istražni, kao ni za posao što se ondje obavlja. Ja sam bio sam izrazito ravnodušan, sve dok se nisam tamo zaposlio. Znao sam da je to neka vrst vladine agencije, zadužena za istraživanja na Liniji vjerojatnosti — štogod to značilo — i da su kojega lamo i živi. Nije bilo ničega tajnog u tome — tko bi se i zanimao za Linije vjerojatnosti — a za mene je to bila samo još jedna ružna zgrada tako dugo dok nisam diplomirao i hodao bez posla i sve dok nisam došao do »I« u Žutim karticama i telefonirao tamo. To je bilo prije mnogo, mnogo vremena.

Nisam znanstvenik i ne znam mnogo o teorijama što stoje iza istraživanja Linija vjerojatnosti, a i veći dio onoga što znam ne razumijem. Samo pritišćem dugmad i mirno sjedim u svojoj čeličnoj komori, dok svima brade postaju sve duže i neurednije, dok se nabija napetost, dok ne počnem sanjati polucijske sne. Najveći dio vremena nije tako loš, kratki

posjet Gore, i odmah povratak s kompjuterom punim podataka. Ponekad se može izvući i dvomjesečna grobna smjena, ali osim toga, i nije tako loše. Čovjek se s vremenom navikne, pretpostavljam. Ili, bolje reći, čovjek se saživi s tim. Nakon nekoliko godina više se ne želite suočavati s vanjskim svijetom, i stoga apartmani bez prozora u zgradi Istražnog. U čeličnim komorama postoje TV monitori pa se može sve vidjeti.

Sjedili smo u stražnjem odjeljku restorana, udaljeni od prozora, i ja joj rekoh:

— Gledaj, ne znam ja mnogo o tome, to ti je istina. Nije to moj posao, to je za znanstvenike. Znam samo da uđem u komoru i spustim se negdje niz Liniju vjerojatnosti, ali ja ništa ne određujem, samo se spuštam.

— Ali zašto to nazivate Gore? — upitala me.

— Ne znam. — Slegnuo sam. — Tako to zovu. Mi se spuštamo niz Liniju vjerojatnosti do jedne verzije ovog svijeta koja nije bila ili je mogla biti da je nešto bilo drukčije, i onda ondje sjedimo i istražujemo.

— Što istražujete?

— Vrag me odnio ako znam. Vlažnost, tragove radioaktivnosti, istražujemo vizualno... — Naježio sam se unatoč vrućini. — Neki su od tih vjerojatnih svjetova gadni. Nisu da ih čovjek opisuje u pismu kući. Drugi... pa nisu ni tako loši.

— Bolji od ovoga. — Bila je to tvrdnja a ne pitanje.

— Neki i mnogo bolji od ovoga. — Pio sam, izgubljen u mislima.

— Što ako bi izašao napolje? — pitala je.

— Zaključano je — rekao sam.

— Ali, kad bi ih otključao?

— Onda bih izišao.

— Znači, to se može?

— Jasno da se može, bez muke, ako bi mogla... — prekinuo sam se. — Ne znam ništa o tome. Nitko nije nikada izišao, pa čemu onda pitaš?

— Znači, samo sjediš unutra?

— Da. Nekada dva sata, nekada dva mjeseca. Sve to ovisi o situaciji. Ne znam zašto, ali ponekad se možeš vratiti kadgod zaželiš, a ponekad ne možeš.

— Zvuči primitivno — rekla je.

— I jest primitivno. Linije vjerojatnosti otkrivene su prije manje od deset godina; oni još tapkaju u mraku. Svakako to nije moja briga. Ja samo pritišćem dugmad i gledam, to je sve što radim. — Ustao sam. — Hajdemo nekamo.

Pošli smo na drugo mjesto i popili još dva pića. Do tada je već bila više nego zanosna. Toliko sam je želio da me je boljelo. Dva mjeseca frustrirane mladenačke muškosti tuklo mi je u butinama vrišteći da bude izbačeno. Bio sam spreman da učinim bilo što, doslovno bilo što, samo da je dobijem. Sjedili smo u kafiću otvorenom cijele noći kad je rekla:

— Kako to da nikada nitko nije Gore uzeo nešto i donio sa sobom? — Slegnuo sam, dok sam joj u mislima milovao bedra. — Možda jednom i jesu — nastavila je. — Onda kad je započet taj projekt.

— Možda — rekoh ravnodušno. — Znaju što se događa ako to učiniš, pa pretpostavljam... — Onda sam se ulovio. — Gledaj — rekao sam — nitko o tome ne treba ništa znati.

— O čemu?

— Ništa. — K vragu, da sam bio manje plah, bio bih je odmah ostavio i našao sebi djevojku negdje drugdje. Imao sam novaca, no bio sam plah, a osim toga osjećao sam da već imam i neka prava pošto sam je tako dugo slušao.

— Pravili su pokuse kad su počeli to istraživanje Linija vjerojatnosti — rekla je. — Eksperimentirali su i donosili stvari Odozgo.

— Jasno — rekao sam — donosili su stvari, zatim su shvatili što rade i sve to prekinuli. Što ja znam? Ja samo radim ondje! Počeo sam bjesnjeti. — Zar nemamo ni o čemu drugom razgovarati? Ta ja nisam na dužnosti!

Spustila je pogled u svoju čašu.

— Oprosti — rekla je.

— Ne smeta. — Bio sam posramljen. — Žao mi je što sam tako

prasnuo. Ali bio sam zaključan u onoj čeličnoj komori dva mjeseca, gledajući isti prokleti prizor na monitorima sve to vrijeme, ne znajući kad će mi situacija dopustiti da se vratim kući. U ovom trenutku želim samo što prije sve to zaboraviti.

Gledala je ravno pred sebe, očiju skrivenih sjenama.

— Zamisli samo kako bi tebi bilo da se nađeš bačen van, ne znajući da li ćeš se ikada vratiti? — Ugrizla je usnu. — Oprosti — ponovila je.

— Zaboravimo to. — Ovio sam ruku oko njezina struka, Načas se ukočila, onda opustila, čak se nasmiješila. — Pođimo nekamo.

— Kamo?

— Imam jedno mjesto, Ondje možemo pričati.

— U Istražnom? — upitala je.

— Nisam još tako daleko otišao — odvratio sam. — Imam svoj stan nekoliko blokova od Istražnog. Lijepo i mirno.

Oklijevala je. Onda:

— Okej.

Ustala je i hitro izišla. Slijedio sam je u noč, obujmio je rukom, privukao je k sebi. Hodala je ukočeno zureći ravno preda se.

— Ne znam što misliš o meni — rekla je. — Došavši tako i pričajući: neprestano o tvom poslu, zacijelo si već umoran od toga.

— Ne toliko umoran — rekoh. Moji su se prsti zabili u njezin struk, njezino toplo tijelo, pun oobećanja u mojoj ruci, uzbibano me dodirivala pri svakom koraku. Jedva sam mogao disati.

Došli smo u moj stan. Mala, pretrpana soba, s krevetom i malo čim drugim, s teškim zastorima na prozorima. Brzim je pogledom obuhvatila sobu.

— Malena je — rekla je.

— Nisam ovdje često — rekoh. — Nije mi potrebno mnogo.

Pošla je do prozora.

— Nemoj! — rekao sam oštro.

Okrenula se.

— Zar ti se pogled ne sviđa?

Teško se spustih na krevet.

— Ostavi zastore tako kako jesu — rekao sam, Oklijevao sam. — Znaš, sjedio, sam dva mjeseca i gledao u monitore koji su pokazivali trg ispred zgrade Istražnog ureda. Izgledao je kao ovaj trg, to je bio ovaj trg, ali na nekoj drugoj Liniji vjerojatnosti. Tamo su bila... pogubljenja, i noću i danju, nešto što ne možeš ni zamisliti. Đavolski me je bilo strah kad sam danas izlazio; znao sam da je ovo druga Linija vjerojatnosti, ali urlao sam u sebi sve vrijeme dok smo prelazili preko trga. Cijeli me ovaj grad plaši. Za godinu ili dvije neću uopće biti u stanju izići, sloga te molim, ostavi zastore, ne želim vidjeti što je vani.

Prišla je i sjela kraj mene.

— Zar je tako strašno? — upitala je.

— Ti to ne razumiješ — odvratio sam. — Nitko tko nije to iskusio ne može razumjeti. Znaš, većinom grad ostaje upravo ovakav kakav je ovaj u kojem mi boravimo, uz tek neke male različitosti. Ljudi se drukčije oblače, vozila izgledaju drukčije, rade ono što mi nikada ne bismo ni pomislili. Ponekad uopće nema grada, samo livade i šume, jednom nije bilo ničega osim vode, a na jednoj Liniji nema ničega, ali doslovce ničega, ničega osim kovitlaca nekakve magle što čak preko monitora kulja prema tebi. Zar ne možeš shvatiti? — rekao sam očajno. — Kako mogu znati što jest a što nije stvarnost? Svaka pojedina od tih Linija vjerojatnosti djeluje isto tako stvarno kao i ova na kojoj se nalazimo, i nakon izvjesnog vremena više ne znaš koja od Linija je najstvarnija, kojoj pripadaš, a ako dođeš s neke od Linija gdje je lijepo, ovo ovdje više ne možeš podnijeti, nego brojiš dane dok ponovo ne odeš Gore, a tlo pod nogama ti se neprestano diže jer više uopće ne znaš što je stvarnost, nikad to nećeš ni znati, samo te sve plaši i to više ne možeš podnijeti.

Ispružio sam se na leđa na krevetu i sklopio oči. Spustila mi je hladnu ruku na čelo.

— Nisam to znala — rekla je.

— Ma pusti to — rekao sam mračno.

Naslanjala mi se na rame, meka i podatna, mirišući na ružino ulje. Obujmio sam je poput utopljenika, vukući je na krevet. Prošaputala je: »Ne!«, ali sam ja u tom trenutku već prešao granicu do koje se raspravlja. Najprije se opirala, zatim je popustila prateći me u kretanju. Muklo ječeći, olakšao sam svoj akumulirani seksualni nagon, zatim sam se prevrnuo na leđa pored nje, pipajući po mraku za cigaretama. Osjećao sam se toplim, zadovoljenim i pomalo sanjivim. Također, bio sam pomalo posramljen. Ona je izišla i oprala se, zatim pristavila kavu. Šutke se kretala, tamna sjena u zamračenoj sobi.

— Ljutiš li se na mene? — upitao sam.

Vratila se s kavom, položivši poslužavnik između nas na krevet.

— Ne ljutim se — rekla je.

— Razočarana?

— Morala sam znati. Prije deset godina bila bih se zgranula, vrištala bih, plakala. Sad više nije važno, bilo ovako, bilo onako. — Pogledala me je očima koje su sjale tupo u mraku njezina lica. — Mogao si to i polaganije učiniti.

— Prvo što stekneš u ovom poslu jest to da ne suosjećaš s drugim ljudima. Kad dođeš do toga da ne možeš razlučiti što jest a što nije stvarno, nije ti mnogo stalo za osjećaje drugih ljudi

— Znam — rekla je.

— Ne znaš — rekoh. Pijuckao sam kavu. Bila je gorka, jaka i s više nego malo... što je to bilo? Soli? Napravio sam ružnu grimasu. — Što je ovo?

Pogledala je u šalicu.

— Oprosti — rekla je. — Zaboravila sam. — Otišla je do aparata i vratila se s drugom šalicom kave, slatke i jake. — Nakon toliko godina — govorila je — još zaboravljam. Izvoli — dodala mi je šalicu.

— Odakle si? — pitao sam je pijuckajući kavu.

— Ne poznaješ to mjesto — odvratila je.

— Iskušaj me.

— Ovdje izbliza — rekla je. — Ni kilometar odavde.

— Ne zvuči mi kao da si ovdje rođena — rekoh. — Na primjer, taj smiješni naglasak, zvuči mi kao kod nekoga tko je tek nedavno došao u grad,

— Kad sam se rodila — rekla je tiho — ovdje nije bilo grada.

— Kako da ne — rekao sam smijući se. — Grad je star više od pet stotina godina, a ti mi ne djeluješ baš tako staro.

— Našla sam se ovdje prije deset godina, a tada ovdje nije bilo nikakvoga grada.

Iznenada mi je postalo hladno.

— Kako to misliš? — upitah.

— Ovdje je bilo malo selo — govorila je. — A nekoliko kilometara dalje bilo je feudalno imanje. Nije bilo ni automobila ni raketa, samo nekoliko cepelina tu i tamo. Vrlo tiho, seljački, izdvojeno.

Bio sam svjestan ledene točke što mi je rasla u utrobi.

— Zvuči mi kao nešto iz bajke — rekao sam.

— Ne možeš ti shvatiti — rekla je umorno, kao da je to prepričavala toliko da su joj riječi počele po svojoj slobodnoj volji izlaziti iz usta. — Uzeli su me odande.

— Šališ se — rekao sam. — Kako?

— Znaš ti. Čelična komora.

Uspravio sam se tako silovito da sam gotovo prolio kavu.

— Ti si luda — rekao sam. — Ništa i nitko ne može biti prenesen s jedne Linije vejrojatnosti na drugu. To je jednostavno neizvedivo!

— To mi svatko govori — rekla je tiho. — Čekam ovdje su mi rekli i u zgradi Istražnog kad sam bila dovedena amo, već deset godina i svatko mi govori da je to neizvedivo. Tako i kada govorim s muškarcima koji izlaze, svi mi govore to isto. — Odvratila je pogled. — Pitam to svakoga već deset

godina, čekala sam pred tom zgradom deset godina, a svatko mi govori isto.

— Što bi ti htjela? — upitah je.

— Hoću natrag.

Ostala je dva dana. Bila je hladna i zatvorena, ali vrlo susretljiva. Nakon prve noći više nije mnogo govorila o toj svojoj fantaziji, ali mene je to mučilo. Drugog sam dana otišao knjižničaru u Istražnom i raspitivao se. Činilo se da se nelagodno osjeća, i rekao je da ne zna ništa. Provjerio sam na vlastitu ruku i otkrio da su dosjei s važnim podacima izvan dohvata ljudi poput mene. Kad sam se vratio, umorno se nasmiješćila i zapisala mi šifru.

— Dobila sam je jednom od tehničara za kompjutere, koji je imao pristup arhiviranom materijalu. Rekao je da meni to ionako ne bi moglo koristiti. Ali, to je mjesto odakle ja dolazim.

— Ja ti ne mogu pomoći — rekao sam.

— Znam — odvratila je. — Nisam ni pomislila ozbiljno da bi mogao. Ali, nadala sam se, unatoč svim propalim nadama, da bih možda ipak mogao. Sada jednostavno čekam i čekam nadajući se da ću jednoga dana imati sreće, ali više u to mnogo ne vjerujem.

— Ja sam samo tehničar — rekoh joj. — Pritiščem dugmad, odem Gore, rukujem strojevima i promatram monitore. To je sve što radim. Ja sam tek mali kotačić u stroju, i to je sve.

— Znam — odvratila je. — Žao mi je što sam te gnjavila.

Sutradan je otišla. Nekoliko tjedana poslije razgovarao sam s nekim momkom u Istražnom uredu o njoj.

— Jasno — rekao je — vidio sam ja nju. Svi ovdje su je bar jednom vidjeli. Uvijek čeka vani. Luda je, misli da je došla s jedne od Linija vjerojatnosti i želi se tamo vratiti. Mnogo je ludih na svijetu. Zaboravi je.

— Rekla je da je to bilo prije deset godina — rekao sam. — To bi moglo biti u vrijeme kad je projekt započet, i kad nitko nije znao što bi se dogodilo ako bi se uzelo nešto na jednoj Liniji vjerojatnosti. Sada to znaju, dakle morali su doći do toga ovako ili onako.

— A što ja znam? — Slegnuo je ramenima. — Čak i ako je tako, ona

ipak ne može natrag.

Nikada. Postoji matematika kojom se sve to objašnjava, ali ja nisam matematičar. Sve što znam jest da se vrata na čeličnoj komori zaključavaju izvana dok je Gore. Ni pod kakvim se okolnostima ništa ne smije oduzeti niti dodati...

Netko je to morao otkriti na teži način.

Viđao sam je ponekad kako stoji na stepenicama Istražne zgrade čekajući bez ikakve stvarne nade, dok su joj se ramena spuštala, a lice stiskalo u zamrznute crte. Prvih godina bi je neki od mlađih tehničara pokupili za slobodnog vremena i odvodili u krevet. Učinila bi sve za one koji su bili voljni da govore s njom. Međutim, ona više nije bila tako zgodna i oni su brzali pokraj nje okrećući glavu. Poslije sam rijetko izlazio, grad me plašio, sve izvan zgrade me je plašilo, mislio sam na Linije vjerojatnosti na kojima je ljepše, i mnogo strašnije nego što to ljudska mašta može dočarati. Vidio sam svjetove kako se neprestano mijenjaju na monitorima, svi jednako stvarni ili jednako nestvarni kao i moj vlastiti, i bojao sam se. Preselio sam se u stan bez prozora u zgradi. Nikada više nisam izišao.

* * *

Mnogo godina poslije pronašao sam papirić sa zabilježenom šifrom, šifrom njezine Linije vjerojatnosti. Za pokusnog pregledavanja ubacio sam broj u selektor linija i krenuo Gore.

Nagnuo sam se nad monitor i zagledao se u uskovitlanu prazninu svijeta koji je bio njezin prije no što su je pokupili, i nisam vidio ništa.

Ništa.

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Odgovor drugu Oštriću

Drug Oštrić smatrao je potrebnim da se (u prošlom broju) osvrne na moju seriju »Sto je zapravo bilo«, koja izlazi u ovome listu. Razlog tome bila je, kako kaže, briga za pisce početnike, koji bi mogli povjerovati mome autoritetu. Po mišljenju toga kritičara ja sam napisao cijeli niz gluposti, što bi moglo zavesti mlade duše budućih pisaca.

'Ajde, onda, da vidimo koje su to gluposti! Na žalost, to se iz cijelog Oštrićevog napisa ne vidi. Najprije čitamo njegove upute kako se proučavaju različite pojave na znanstvenoj osnovi. pisane tako kao ua to do sada još nitko nije znao.

Nakon te poduke dolaze opservacije o nepouzdanosti svjedoka. Upozorava se da ima i kojekakvih varalica, koji se razotkrivaju prije ili poslije. A onda odjednom, kao iz neba pa u rebra, dolazi pasus o »popularnim znanostima« kao što su to denikenovština. ufologija, parapsihologija. piramidologija (?). trokutologija i si.

No. dakle, konačno smo naišli na prvi konkretni priovor. No i taj ima svoju slabu točku. Naime, indirektno mi se podmeće i demkenovština Mislim, da su za tom temom posegli već mnogi pisci znanstvene fantastike. Zanimljivo je da se ti motivi provlače kroz SF već bar 35 godina prije prve Danikenove knjige. Ali tada je to prošlo potpuno nezapaženo, a tek kada se ta vrst literature razmno-žila i postala popularna počelo se bacati drvlje i kamenje — na Denikena, kao da je on to sve, izmislio. On je u stvari samo sistematizirao i kompletirao pitanja na koja već i ranije nije bilo odgovora. To što je pri tome pretjerao druga je stvar, u koju ovdje ne treba ulaziti.

Slično kao s denikovštinom stoji i s ufologijom. Zar naš Oštrić ima zaista hrabrosti tvrditi da ne postoje neke nerazjašnjene pojave u zraku? Zar će on doista tvrditi, da su to samo plodovi usijane mašte, posljedice psihoze straha pred atomskim bombama, odnosno fata morgana ili polarno svjetlo? Ako to misli, onda zaista nemamo o čemu razgovarati u vezi s tim.

Međutim, tek slijedi ono glavno. na što se oborio drug Oštrić svom svojom oštrinom. To je parapsihologija. Na žalost, ni o tome ne možemo raspravljati, jer iz svega šio je on napisao, vidi se da ili malo ili ništa ne zna a tome području koje napada.

Priznajte, druže Oštricu, da niste pročitali ni jedru knjigu o parapsihologiji. a da ne govorimo o tome da niste ni provirili nekom parapsihološkom eksperimentu! Niste naveli ni jedan jedini argument kojim biste potcrtali svoj negativni stav. Ili je to možda onaj Engelsov citat iz »Prirodne nauke u svijetu duhova«? Taj citat sam po sebi ne govori ništa o toj temi. a kad uzmemo u obzir da je napisan u drugoj polovici prošlog stoljeća, dakle u vrijeme kada je moderni materijalizam bio u cvatu a psihologija tek u povojima, onda možemo bolje procijenili današnju vrijednost toga citata. Osim toga. te riječi očito nisu uperene protiv parapsiholnglje jer Engels tu govori o duhovima, pa bi se, prema tome. to trebale odnositi na spiritizam idu... Oštricu, valjda ne brkale ta dva pojma?).

Uglavnom, bilo kako bilo. drug Oštrić se poslužio neospornim političkim autoritetom, čime bi njegova trebala da bude konačna.

No ako ćemo se služiti autoritetima, možemo se i mi pozvati na ponekoga. Bdisona. Teslu. i Crookesa naveo je već sam Oštrić. Njima bismo mogli dodati još ljude kao što su Jung. Freud, Schiaparelli, Flamarion, Richet, Vasiljev, Ritine, Bender, U. Sinclair. Lozanov. Einstein, Planck, Ryzl.

Među navedenim znanstvenicima ima i nekoliko vrlo zanimljivih. Na primjer, profesor Vasiljev je u Lenjingradu dokazao eksperimentima da se telepatija ne odvija ni u kom slučaju pomoću elektromagnetskih valova. Štoviše, on smatra da telepatija uopće nije fizikalna pojava. Ne znamo mnogo o njegovima radovima, jer je u Sovjetskome Savezu parapsihologija u resoru vojske, koja i financira ta istraživanja, a sve se drži u velikoj tajnosti. Tako je. na primjer, bio objavljen test s Kulaginom. koja je mogla bez fizičkih pomagala micati predmete na stolu (o čemu smo vidjeli i film na televiziji) a ondajie odjednom sve potonulo u šutnju i Kulagina se više ne spominje.

Upton Sinclair, poznati američki pisac, izvodio je telepatske pokuse sa svojom suprugom. Čini se da je Sinclair u ono vrijeme bio uvjeren da se radi o elektromagnetskoj vezi pa je izdao knjigu pod naslovom »Mental Radio«.

Profesor Lozanov je direktor parapsihološkog instituta u Sofiji, a poznat je u stručnim krugovima po tome, što proučava problem učenja u snu. Njegovi đaci spavaju, a za to vrijeme ide s magnetofona lekcija. Pošto se probude, đaci redovito znaju sve što su »učili« u snu. Lozanov je proučavao i proročicu Vangu. Jedinu »podržavljenu« gataru u nekoj socijalističkoj zemlji.

Dr Ryzl eksperimentirao je u Pragu sa senzitivnim osobama, koje je uvježbavao pod hipnozom. Po tim je eksperimentima postao poznat u svijetu. Najspektakularniji pokust bili su oni u kojima je slao svoje senzitivce u prošlost, a oni su poslije opisivali različite povijesne ličnosti i događaje.

No dosta o autoritetima. Htio bih upozoriti druga Oštrica da u Siriusu 86 nisam pisao o nekom telekinetičkom pokusu, već o pojavi koja je najviše nalik na levitaeiju. Ako se veliki teret može podignuti s malo napora, dobiva se dojam da je izgubio znatan dio svoje težine. Mislim da bi mome kritičaru trebalo biti jasno bar što je to telekineza.

U vezi s tim moram priznati da mi je vrlo žao što nisam znao da bih za takvu sitnicu (tj. uspješno izvođenje tog eksperimenta) mogao dobiti 10.000 dolara. Uostalom, da je ta nagrada zaista realna sigurno bi je netko već pokupio, jer je postupak koji sam iznio u 86. broju Siriusa poznat.

Cini se da drug Oštrić ne prati štampu, jer onda mu se ne bi dogodilo, da mu izbjegne članak u »El Ahramu« od 15. travnja 1976. u kome se govori o najnovijem istraživanju u Keopsovoj piramidi. Ali je zato vrlo brz u etiketiranju, kada se razbacuje riječima kao »laik«, pa »totalna neznalica«, a to sve zato jer nešto nije sam pročitao. To što arheolog Peter White pobija teze Ericha von Danikena ne tiče me se nimalo. Šteta što o tome arheologu niste više napisali.

U svojoj brizi za buduće pisce SF-a dali ste, druže Oštricu, i uputu kako se pišu knjige takvog žanra. Ako će taj recept pomoći kome autoru, onda Vam čestitam. Pišete, da treba naprosto poći od poznatoga, a pisac ima veliku slobodu u konstiukciji svojih imaginarnih svjetova (a koji je nema, osim ako mu cenzura ne sjedi za vratom?). Ali pri tome mora polaziti od nekih poznatih i priznatih znanstvenih spoznaja (za vrijeme Napoleona nitko ne bi smio upotrijebiti meteore u svome romanu, jer ih nauka tada nije priznavala). Mislim, da će svatko priznati, da se po tom receptu može napisati bilo kakav roman, bez obzira na temu uz pretpostavku, dakako, da je pisac svladao tehniku pisanja. Tim Vašim savjetima poslužio se

svojedobno Karl May i Jules Verne, pa kasnije Edgar Wallace i Agatha Christie, a bogme su i socrealisti polazili od poznatoga i onda gradili imaginarne svjetove

Još upozoravate i da fantazija građena na fantaziji izaziva katastrofu. Dakle ... takvih katastrofa doživjeli smo već cijeli niz. Možemo početi, da ne idemo daleko u prošlost, s Molierom. Dopustit ćete, da mu je Don Juan građen baš na tome: fantastično na fantastičnom. Isto bi se lako morala gotovo sva Shakespcarova djela proglasiti katastrofama, a vjerujem da bi i mnogi suvremeni pisci doživjeli brodolom, kada bi bili mjereni Vašim mjerilima, druže Oštricu.

A sada slijedi ono glavno, što Vam je po svemu sudeći podiglo tlak. Parapsihologija. Tu ste se namjerili na nešto što Vam nikako ne ide u glavu, a vjerojatno to ni ne smije. Vi parapsihologiju naprosto negirate. Da ste barem naveli jedan razlog... ali onda biste morali ipak proučiti taj predmet, a što bi rekli ozbiljni ljudi kada bi Vas uhvatili da studirate parapsihologiju? Nezamisliv užas! Naime, Vi očito nemate pojma o parapsihologiji, pa ne možemo o njoj ni razgovarati. A da Vam ovdje tumačim osnovne pojmove para psihologije (koju napadate) zaista nema smisla.

Generacije parapsihologa u Americi i Evropi gubile su vrijeme uvijek iznova dokazujući postojanje izvanosjetilnoga zapažanja. U Sovjetskome Savezu bili su pametniji. Ondje su već sredinom dvadesetih godina došli do zaključka da izvanosjetilno zapažanje postoji, i umjesto da to uvijek iznova dokazuju, pošli su dalje. Išli su za time, kako bi pronašli zakonitosti po kojima se odvijaju ti fenomeni i iskoristili ih za dobrobit sviju. Sada je i Zapad uvidio svoju pogrešku, pa je i sam kročio dalje. Očito je da je Sovjetski Savez dospio dalje od Zapada na polju parapsihologije.

Takozvana službena znanost je ogorčena protivnica parapsihologije. To je uostalom stara činjenica. Stav te znanosti ilustrira možda najbolje izjava dra Georgea H. Pricea: »Ni tisuću, ni deset tisuća eksperimenata što ih izvode stotine različitih istraživača, neće me dovesti do toga, da parapsihološke fenomene priznam kao istinite.«

Mora se uistinu prtznati da je ljudima, koji su odgojeni da sve pojave mjere na kilograme, centimetre i litre te da za svaku škopojavu imaju svoju definiciju, teško da sada odjednom moraju priznati da postoji i slučaj da se posljedica pokaže prije nego što joj spoznamo uzrok ili da se nešto odvija protiv svih fizikalnih zakona, barem onih do sada poznatih. To stanje vlada

i kod nas i školska nauka ne dopušta ništa što se ne poklapa s klasičnom fizikom. Ako ustrajete na svom putu. druže Oštricu, imate sve izglede da načinite uspješnu naučnu karijeru.

Z. FURTINGER

SF (i) film

• SRETAN MI ROĐENDAN (HAPPY BIRTHDAY TO ME) — Nepoznati ubojica, besmislena i okrutna ubojstva, mračni eksterijeri i interijeri, snažna grmljavina i olujna kiša... da li treba još nešto reći? Vrlo dobra kamera, profesionalna montaža, solidna a povremeno i izvrsna gluma savršeno ukorporirana glazba — 1 eto kompletne predodžbe o tom filmu. No film Ima i jednu manu koju ni solidni režiser J. Lee Thompson (treći i četvrti dio Planeta majmuna, Oko đavola) nije uspio izbjeći: nategnut i isforsiran scenario. Ali krenimo redom... Virginia (Melissa Sue Anderson) upisala se na ugledno sveučilište Crawford. To je škola za bogate, no i među bogatima ima bogatijih. Virginia spada u ove druge pa odmah postaje članicom neformalnog studentskog društva »deset najvećih« (najbogatijih). Uskoro pojedini lz tog društva počinju nestajati (publika vidi da su okrutno ubijeni), a najveći sumnjivac je upravo Virginia zbog svoga neobičnog vladanja. U međuvremenu se saznaje da je ona prije četiri godine teško stradala u prometnoj nesreći, u kojoj je poginula njezina majka. Slijedile su složene operacije na mozgu (što je jedini pravi SF element u filmu!) i povratak u svakodnevni život uz pomoć psihijatra (Glen Ford). Virginia se postupno oslobađa amnezije l prisjeća prošlosti, ali se istodobno događaju ubojstva, čime se neumjereno sugerira tko je krivac. Ekranom se šetaju još dva sumnjivca, a jedno ubojstvo na groblju potpuno razbija smisao događaja. I upravo kad se moglo pomisliti da se radi o varijanti filma Psycho scenaristi nam nude drukčije rješenje.

Očito je da su željeli film završiti na »bolji i originalniji« način od svog uzora, slavne Carpenterove Noći vještica. Smeta očigledan nesrazmjer između genijalno smišljenog i još bolje izvedenog osvetničkog plana ubojice i manijakalne okrutnosti kojom su izvedena ubojstva. Zato nije čudo što rasplet ne donosi olakšanje, a nesuđena žrtva tog plana postaje i njegova stvarna žrtva. Film ipak možemo preporučiti svakom tko voli gledati filmove strave, s napomenom, da je ovaj ovdje klasičan primjer nadriznanstvene fantastike, što znači da nije SF film.

• POVRATAK JEDIJA — Nakon skoro godinu dana pregovaranja naši

distributeri otkupili su treći dio Lucasove trilogije Ratovi zvijezda. To nije šesti nastavak kako se povremeno pisalo u našoj štampi. Šesti će postati tek ako Lucas održi obećanje i snimi svih devet filmova. Tek tada će sadašnja trilogija — računajući po slijedu događaja u filmu — predstavljati četvrti, peti 1 šesti dio. U Americi je film publika dobro prihvatila, no kritičari se razlikuju u svojim ocjenama. Svi jednoglasno priznaju da je film tehnički savršen, ali ocjene ukupnog dojma variraju od divljanja do oštrih neslaganja! »Taj film mi je dao osjećaj stvarnog boravljenja u svemiru, u budućnosti...«; »Veličanstveni doživljaj i posljednji veliki popart strip-film te vrste«; »... to je veličanstven vizualni doživljaj. Ipak to je nemotiviran, lijepo upakiran proizvod tipičnog kalifornijskog mentaliteta.« (kritičar aludira na kalifornijsku varijantu američkog neukusa): »Nije stvar samo u tom što je to očajan film, nabijen emocijama jedino za zgrtanje dolara... Cijela priča se svodi na to da se gledaocu poruči da bude dobar i ne osniva Imperije, te da se dobro provede. Ako ovdje i postoji nešto dublje, Lucas je to izvrsno sakrio... Werner Erzog je u svom filmu Aguirre bič Božji snimio završne scene tako da nam prikazuje poludjelog R. Kinskog koji je uspio i stekao kraljevstvo, ali kraljevstvo leševa i majmuna drekavaca. Nakon Povratka Jedija i Lucas je postigao nešto slično. Odrekavši se umjetničkog integriteta i osnovne inteligencije postao je kralj čupavih patuljaka, praktičnih igrački i desetogodišnje djece. Nadam se da uživa u tome što je stvorio.«. Ova je katastrofalna kritika na žalost ljubitelja žanra blizu istini. Da stvar bude gora, može se primijeniti na više najpoznatijih filmova drugog hiperprodukcljskog vala SF filmova (1980—83). Za utjehu ostaje činjenica da se hiperprodukcija smiruje, pa će skupih i atraktivnih ali umjetnički deplasiranih filmova biti manje.

Boris Marini

Za SIRIUS...

● Više od osamdeset priča, najviše dosad, poslali ste, dragi čitatelju — u najkraćem mjeseca u godini, veljači! I kao što to obično biva, kvantiteta je rodila i kvalitetu: nekoliko Vaših dobrih priča!

● Prva je stigla **Plakon**, pa je, eto, već u ovome SIRIUSU. **Opna** bi mogla biti priča godine da nije nelogičnosti s — opnom: Kako glavni junak može kroz nju prodrijeti fizički i općiti s djevojkom, a ne i svojim kricima? Tema (istrebljenje štetne ljudske vrste koja poput virusa uništava sve oko sebe) nije nova, no obrađena je svježe, izvanredno profesionalno, bogatim stilom i rječnikom, umjetnički vjerno...) Ukratko: dogovorit ćemo se o mogućem objavljivanju (uz prepravke ili bez nje). **Izlet** je zabavan i za »možda jednom«. **Kako je jedna lutka**... uz izvrsnu ideju, pa i stil i atmosferu, ispripovijedana je ponegdje i konfuzno, no to neće znati nitko osim Vas, mene i recenzenta: ono malo negativnosti u priči može se ispraviti u redakciji. **I radoznalost**... je zgodan vic, možda ne baš za SIRIUS, no nikad se ne zna, možda baš takav zatreba za neki broj... **Filmovi** su Vam dobri ponajprije zbog izvrsne atmosfere zabrinutosti za ljudski rod (unatoč nevjerojatnoj, čak i nemogućoj budućnosti kakvu ste opisali, te šupljikavoj logici, bar mjestimice), no druge dvije priče su Vam drugi neuspjeh i ogledalo koje nema veze s evolucijom i nije vic ni za djecu. **Čovjek koji je mogao spasiti Zemlju** je dobar, ali i ozbiljan vic. **Koncert za gitaru** je dobro odzvučao na radiju, ali nije baš čisti sf pa će, unatoč svim kvalitetama, malo počekat! ZA SIRIUS (možda samo dok ga radio-slušatelji zaborave): **Pseudopaverijum**: pomalo pseudoesefovski krimićijum. I na kraju »Zucker kommt zu letzt« iliti šećer na kraju: **Druga šansa** je unatoč poznatoj temi i razvučenostl ipak najbolja priča ovoga mjeseca, ali ni ona bez zamjerki: prvo, čemu međunaslovi? (dobro, to ćemo izbaciti): drugo čemu vrvež pravopisnih grešaka? (dobro, to će lektor...) treće: nema više...

●... a nema više ni ZA...

...nije za SIRIUS

● ali ima mnogo, mnogo NIJE ZA ... Evo:

● **Alternativa** je preeeeduuuuga! Uz to, ima veliku grešku (odnos junaka s djevojkom je neuvjerljiv, plitak i posve bezličan). Osim toga: pristupite više analitički tumačenju i opisivanju svega što je u vezi sa

znanošću!. **Andrej Gole**: niste dosljedni i ne zna se jesu li djela A. G. grijesi ili domet za čovječanstvo; uz to: poboljšajte stil, birajte ljepše riječi, učite gramatiku (ili dajte tekst na lekturu nekome tko ju je već naučio). **Mogova vrnitev** nema poruke, nefunkcionalno je građena. Poldijevi ne bi ni zamirisati na sf da nemaju izraze »svemirski«, »izvanplanetarni«, »Saturn« i sl. Uz to: loš, vrlo loš zaplet, loše opisani likovi (morali biste im dati dubinu i stvarnost mogućega!). **Srečni** se nisu posrećili: glavni junak ne zna ni tko je ni što hoće. Tema priče je ipak dobra, i mogla bi se iskoristiti za priču koja bi bila u glavnome toku (meanstream) književnosti. **Maturanti** također imaju dobru temu, no razočaranja glavnih junaka opisali ste vrlo loše. Ne može se opisivati njih u stilu »vjenčali su se, zaposlili, umirovili«. Više osobnih spoznaja u opisivanju ličnostli. **Bliže kot misliš** je vrlo daleko od SIRIUSA. Nejasno! Kontradiktorno! (Zar vrsta ne zna za svoju burnu prošlost kad ja zatirala cijele planete?). Bitna pitanja cijelih vrsta ne mogu se rješavati slučajnim uzorcima! Prijedlog za preradu: ironizirajte zbivanja, prijeđite u satiru!

● Vjerojatno se moglo iz naslova ovih NE-ova zaključiti da se odnose na priče koje ste napisali na slovenskom jeziku. Evo sad i NE-ova za ostale priče:

● **Plave oči**: dobar stil, naracija i kontrast ljubav — posao, ali sf scenografija nije dovoljna da bi i priča bila sf. **Ko će ih shvatiti**: ne baš naročit vic. **Oči** također vic, dobar, ali ne i dovoljno dobar za SIRIUS. **Vjerojatnost posljednjih dana** je nevjerojatno krcata Vašim filozofiranjem; gdje je tu priča? **Prvi kontakt**: priča nakon koje se čitalac mora upitati: i što s tim? **Full contact**: originalan samo naslov, priča prepoznata. **Sledeći rođendan** je za neki list manje ozbiljan od SIRIUSA. **Malo proširena**... je malo prepravljena poznata priča. **Put u neizvjesnost** također. **Spomenik** isto tako, uz malu izmjenu: umjesto »prepravliena« treba staviti »pogoršana«. **Sluga** također. **Proizvod s greškom** već prožvakan i prežvakan. **Istraživači** također... oprostite: oni su mućkani i promućkani, jer je riječ o kokakoli (čija boca ostaje kao posljednji relikt ljudske rase). **Da li je moguće** da se SIRIUSU šalju tako početnički pokušaji (**Ully, Pxlk**)? **Potencijalno ratište** je za vrlo mlađahnu dječicu. **Martin i vilenjak** nisu ni jedan ni drugi ni u kakvoj vezi sa sf-om **Smokvin list**... i naravno opet Adam i Eva u glavnim ulogama, u lošoj erotskopornografskoj pričici. **IV rat** je još prije prvoga svjetskog rata kao vic prodao Einstein, **Umjetna tvorevina**: pokušaj vica, ali bez logike. **Ludnica** nema smisla. Super putovanje je za seksualno superugrožene srednjoškolce. **Putovanje kroz dimenzije** sa starom idejom i malo

korištenim tipkama na pisaćem stroju. **Životna utrka** uz premalo ideje i previše halucinacija. **Jednom će doći dan** kada ćete prestati filozofirati o luđacima kao neshvaćenim nadljudima i shvatiti da je to prastara tema. **Dužnik** nema veze sa socijalnom analizom mogućih društveno-političkih kretanja u zemlji o kojoj pišete. **Otkrovenje nove slobode**: tema nije nova, pri ča nije loša, ali ni dovoljno dobra, **Amp amp ehm ehm**: priča jasna koliko i naslov; **Prijatelj Marsovac**: Isto, samo što je naslov jasniji; **Japanci**: mješavina dvoga prethodnoga. **Sjećanje na djetinjstvo**: kad biste više čitali sf ne bi Vam se dogodilo da napišete priču koju su drugi već napisali bolje... **Zen** je dobar, ali za djecu SIRIUSOVIH čitatelja. **Krijumčar** je pokušaj space opere, zasad neuspio; pokušajte iznova kad se malo izvježbate u stilu i naraciji. **Karambola** je dobar štos, ali ne za sirius. **Švercer** je vrlo početnički, no ako ste bez iskustva ne znači da ste i bez nade. **Savršenstvo univerzuma** bi bilo bliže savršenstvu kad bi sadržavalo mnogo, mnogo manje filozofiranja i mnogo, mnogo više priče. **Srećan dan**: vic za sretnu, sasvim malu djecu. **Delirium tremen**s bi također morao imati logike. **Pretkov zločin**: stil loš. naracija očajna, konstrukcija slaba, smisla niotkuda ... **Odluka**: stari savjet: pišite samo o materiji koju poznajete! (strateški nuklearni sistemi supersila ne funkcioniraju kako VI to opisujete). **Štrajk** je užasan (ovo nije politička nego recenzijska konstatacija!).

Test: glavni junak je valjda idiot kad ne kuži tako jednostavnu stvar koju prokuži već i čitatelj. **Trave** su vam na samom rubu sf-a. ako ne i izvan toga ruba. **Putnik**: ne znam puta, ne znam staze, nesuvislost oči gaze... **Crna rupa** je već precrnjela od starosti ideje. **Gospodari** su loš vic. **Za mene**. **Nešto sasvim slično** pričicama za djecu, a ne pričama za SIRIUS. **Sava**: vrlo slaba karakterizacija, prilično slaba naracija, a ni ostali elementi nisu bez zamjerke. **Tajna male kutije** nije loša priča, ali (opet) nije za SIRIUS. **Ljevaci** su vjerojatno zamišljeni tako da nekoga nasmiju, ali to nije uspjelo ni njima ni Vama (uz to kraj priče je promašen). **Jedna pomalo neobična priča** je obična, dosta dobra priča, ali za školski list. **Nemoguća mogućnost** djeluje izrezano pa pomiješano i onda nalijepljeno: naročito poenta (inače dobra) ne odgovara ostatku priče. **Bajka sa planete magle** je dobra ža čitanje maloj djeci koja još ne znaju čitati. **Žene uvijek sve pokvare**, no ovaj put je sve pokvario muškarac (tj. VI, autor): znanstvena osnova je labava, stil oscilira. **Stranci u noći. I ne kao miš** puni su (logičkih) rupa kao Jerryjev sir. **Putovanju u plavu dalj** svaka čast: priča dobra, kvalitetno odaje počast Poeu, ima sf elemenata — ali nije sf.

• Nema više. **Vaš B. J.**